

338.4791
ธ 2467
5.2

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

114 สก 2552



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

S 351.362

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2552

ธนาภา ช่วยแก้ว. (2552). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง*. ปรินูญานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการผู้ควบคุม: รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุณานนท์, ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ.

การศึกษารั้้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หมายถึงความพร้อมด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ผลวิจัยสามารถสรุปความพร้อมของทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) ด้านสภาพการเข้าถึงพบว่าถนนสายหลักที่ใช้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวสะดวกสบาย แต่มียังขาดป้ายบอกทาง และป้ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีป้ายบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประวัติความเป็นมา มีระบบสาธารณูปโภค และลานจอดรถ แต่ยังขาดป้ายสื่อความหมาย ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก
- 3) ด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว พบว่า มีสถานีอนามัยตำบลลำปำ และสถานีตำรวจตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 1 กิโลเมตร
- 4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีเอกสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
- 5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความสวยงามของทัศนียภาพที่สวยงาม เนื่องจากตั้งอยู่ริมฝั่งคลองลำปำ และตั้งอยู่ริมทะเลสาบลำปำ
- 6) ความพร้อมด้านคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมทั้งด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพจิตรกรรมฝาผนัง แต่ยังมีปัญหา คือ การหลุดลอกของลายปูนปั้น ผนังอุโบสถมีรอยแตกร้าว ใบระกาชำรุด และลายลบเลือน ส่วนวังเจ้าเมืองพัทลุง และวัดวัง ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในการเยี่ยมชมแต่ละครั้งนักท่องเที่ยวต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาส ยกเว้นวังเจ้าเมืองพัทลุง ความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพอสมควร

2. สรุปความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ต้องการให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐต้องปรับปรุง และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ และต้องมีมาตรการป้องกันการโจรกรรมโบราณวัตถุ

2.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวหลักของจังหวัดพัทลุงเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด

รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล มหกรรม ประเพณี ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม มีจำนวนน้อยที่สุด

2.3 กลุ่มนักท่องเที่ยว สามารถสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้ 1) ด้านข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21 ถึง 30 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีอาชีพเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา และเป็นผู้ไม่มีรายได้ และรู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยคำแนะนำของเพื่อน และเป็นนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาใน 14 จังหวัดภาคใต้ 2) ด้านความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย ด้านประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ วัดปาลิไลยก์ 3) ด้านการให้ความรู้ และข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลในทุกแหล่งอย่างสม่ำเสมอ มีเส้นทางศึกษาศิลปวัฒนธรรม มีป้ายให้ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการต้องการความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย และจากภัยธรรมชาติ 5) ด้านข้อจำกัดในการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวไม่สะดวกใจที่จะต้องขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทุกครั้ง 6) ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สภาพถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว สะดวกสบาย แต่ขาดป้ายบอกทาง ที่พักรถ ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก 7) ด้านความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวหลังจากที่ได้สัมผัสด้วยตนเอง พบว่า นักท่องเที่ยวมีความประทับใจแหล่งทางธรรมชาติมากที่สุด อันดับรองลงมา คือ ประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน เเพณี เทศกาล มหกรรม และการละเล่นพื้นบ้าน ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในระดับน้อยที่สุด

**A STUDY OF ARTS CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT GUIDELINES AT AMPHUR
MUANG CHANGWAT PHATTHALUNG**



**Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Master of Science Degree in Ecotourism Planning and Management
at Srinakharinwirot University
May 2009**

**THANAPA CHOUYKAEW. (2009). *A STUDY OF ARTS CULTURAL TOURISM
DEVELOPMENT GUIDELINES AT AMPHUR MUANG CHANGWAT***

PHATTHALUNG. Master thesis, M.Sc. (Ecotourism Planning and Management).

Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee:

Associate Prof. Kanchana Intarasunanont, Acting Sub Lt. Dr. Manat Boonprakob

The objectives of this study were to analyze basic factors of Arts Cultural Tourism resources, stakeholders' opinions, and were to present guidelines for Arts Cultural Tourism at Amphur Muang Changwat Phatthalung. The study results were revealed as the followings:

1. The fundamental resources of the Arts Cultural Tourism. This included the physical readiness and the value of the cultural arts. The research results could be summarized as follows:

1.1 The methods of accessibility for the tourist attractions. The main road was more comfortable but also suffered from a lack of road signs and tourist attraction links.

1.2 The facilities in the Arts Cultural Tourist Places found that there was an identifying sign, history signs, as well as signs for electricity, bathrooms, phones, and parking lots, but still lacked meaningful signs for food, beverages and souvenirs.

1.3 Health and Safety of property and person found in tourist attractions. The area of Lumpum's Health Center and Lumpum Police District Station are located approximately 1 km. from Arts Cultural Tourist attractions.

1.4 Knowledge and information for visitors. There was no Tourist Center, nor brochures to distribute to the tourists.

1.5 The diversity of activities in tourist attractions. Aside from the beauty and unique culture, there were also the arts, as well as beautiful scenery because these are located on the canal side of Lumpum and so located on the lakeside of Lumpum, so it's a beautiful scene of mangroves and very quiet.

1.6 In terms of the value of arts and culture : It was found that for attractions there is beautiful architectures as well as paintings and sculpture. We found a problem outside the post chapel of peeling and falling stucco. The chapel walls have separated from the defensive wall, and the lower part of the gable apex was damaged. But at Wat Wang and Phatthalung Governor's Palace, both the old and new parts of the palace were restored in late 2008.

In spite of care and conservation, the antiquities were lost from many temples in Phatthalung Province for several years. Therefore, at each visit, the visitors had to request the key from the dean, except at Phatthalung's Governor's Palace.

By observation has found that the local community's willingness to participate in the management of tourism and the villagers' cooperation in activities was measurably high

2. The Conclusions of the Opinions of the Stakeholders of Arts Cultural Tourism.

The Researcher has compiled the comments of the various population groups in Cultural and Arts Tourism in Amphur Muang, Phatthalung Province as below:

2.1 Cultural and Arts Tourism Resources Administration Group. To increase the number of tourists, the government must urgently improve and develop facilities and find ways to prevent theft of antiquities.

2.2 Government Officials Group found that the main tourists of Phatthalung province have been Thai tourists coming mainly for natural attractions. The second reason to travel was during the festival celebrations, traditional events and folkdances, but the least has been Cultural and Arts Tourism.

2.3 Tourists Group. Comments were summarized as follows:

1) The basic information from tourists found that most tourists who travel to Arts Cultural Attractions were women, between the ages of 21 to 30, single, with a bachelor's degree or equivalent, was a student or equivalent, with limited income, knew the tourist attraction on the advice of friends and used a tourist domicile in 14 Southern Provinces.

2) The reputation of tourist locations and resources, in natural tourist Places: The most famous attraction has been Thalaenoi Bird Sanctuary. The second tourism resources were Thai Festival Tourism, traditional events, folkdance, folk performance and local traditions of folk festival shows. The most famous tradition for Thai tourists was the Ten Month Festival. The location with the greatest reputation among Cultural and Arts places was Wat Palilai.

3) Knowledge and information on tourist attractions by the tourists, found that tourists needed regular care from tourist places concerned, should have had a Cultural and Arts Trail with map of correct directions, and a brochure printed to make sure tourist information was clear and accurate.

4) Security in the tourist attractions: tourists must be safe from crime and from natural disasters.

5) The limitations on visiting attractions: It was found that the visitors would not be comfortable to ask for permission to visit every attraction.

6) Comments on the facilities at the tourist sites found that road conditions were convenient to travel but there was a lack of road signs, not enough of accommodations, restaurants and souvenir shops which were clean, safe, diverse and had prices that were reasonable.

7) After visiting each tourist place, the visitors were most impressed by natural resources, the second resource which the tourist were more impressed by was tourism festivals, celebrations, traditional folk shows and folk performances. The least impressive for the visitors were the Cultural and Arts Tourist places.



ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
ของ
ธนาภา ช่วยแก้ว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ 22 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... กรรมการ
(ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... กรรมการ
(ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุณานนท์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย โดยท่านทั้ง 2 ได้เสียสละเวลาและมีส่วนเกี่ยวข้องในการ จัดทำงานวิจัยฉบับนี้ในทุกขั้นตอน อีกทั้งท่านได้ปลุกฝังให้ผู้ทำวิจัย มีความมุ่งมั่นในการหา ประสพการณ์ในการทำงานวิจัยในครั้งต่อไปด้วย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็น อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุทธิยาสถาพร และ อาจารย์กัลยาณี กุลชัย ที่กรุณามาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และ คุณวรรณิ์ ชูลาน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ รวมถึงรองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัย ในการทำงานวิจัยฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม ธรรมบุตร ผู้ปลุกฝังความรู้และแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ทั้งในทางวิชาการ และการใช้ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ขอขอบพระคุณ คุณวรรณิ์ ชูลาน ตัวแทนผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง คุณจุมพต ตระกูลนุช วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เจ้าอาวาสวัดวัง เจ้าอาวาสวัดยางงาม เจ้าอาวาสวัดวิหารเบิก เจ้าอาวาสวัดป่า ลิไลยก์ ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ได้ให้ความอนุเคราะห์และเสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการ ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมแก่ผู้วิจัย และได้อนุเคราะห์ในการใช้สถานที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ขอขอบคุณชาวบ้านที่อาศัยบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งขอขอบคุณนักท่องเที่ยวทุก ท่าน ที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถามอันมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บิดา มารดาที่เป็นผู้ปลุกฝังให้ผู้วิจัยมีความใฝ่รู้ ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ และเพื่อนร่วมงานทุกคนที่คอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาการศึกษาและการทำวิจัย ในครั้งนี้

ธนาภา ช่วยแก้ว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ขอบเขตด้านพื้นที่.....	5
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
สรุปแนวคิดในการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....	32
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
พื้นที่ศึกษา.....	50
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	61
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ผลการสำรวจปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....	70
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม	
กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว.....	92
กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	99
กลุ่มผู้นำชุมชน.....	104
กลุ่มนักท่องเที่ยว.....	108
วิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....	125
บริการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง.....	130
การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง.....	136
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	139
อภิปรายผล.....	141
ข้อเสนอแนะ.....	142
บรรณานุกรม.....	145
ภาคผนวก.....	
ภาคผนวก ก.....	154
ภาคผนวก ข.....	156
ภาคผนวก ค.....	160
ภาคผนวก ง.....	163

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก จ.....	166
ภาคผนวก ฉ.....	169
ภาคผนวก ช.....	177
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	179



บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงปี 2545-2549.....	3
2 แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง.....	54
3 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามเพศ.....	108
4 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามช่วงอายุ.....	109
5 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามสถานภาพครอบครัว.....	109
6 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามระดับการศึกษา.....	110
7 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามอาชีพ.....	110
8 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามรายได้.....	111
9 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามวิธีการรับรู้และรู้จักแหล่งท่องเที่ยว.....	111
10 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวจำแนกตามภูมิสำเนา.....	112
11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ.....	112
12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	113
13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน.....	114
14 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อการให้ความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว.....	115
15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อการแสดงถึงความต้องการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว.....	116
16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อข้อจำกัดในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว.....	116

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
17	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว.....	117
18	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยว.....	118
19	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยว.....	118
20	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อร้านขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว.....	119
21	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ.....	120
22	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม.....	120
23	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักท่องเที่ยวต่อความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหากรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน.....	121
24	แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดวัง.....	125
25	แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดยางงาม.....	126
26	แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดวิหารเบิก.....	127
27	แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดป่าลีโลยกี้.....	128
28	แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวังเจ้าเมืองพัทลุง.....	129
29	แสดงสถานประกอบการที่พักในอำเภอเมือง.....	130
30	แสดงรายชื่อมัคคุเทศก์จังหวัดพัทลุง.....	131
31	แสดงรายชื่อบริษัทนำเที่ยวจังหวัดพัทลุง.....	132
32	แสดงตารางเวลาเดินรถไฟเส้นทางกรุงเทพฯ – พัทลุง	132
33	แสดงตารางเดินรถโดยสารเส้นทางกรุงเทพฯ – พัทลุง.....	133
34	แสดงตารางการบินของบริษัทการบินไทย เส้นทางกรุงเทพฯ ดอนเมือง)-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ(ดอนเมือง).....	134
34	แสดงตารางการบินของสายการบินไทยแอร์เอเชียเส้นทางกรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ)-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ(สุวรรณภูมิ).....	134
35	แสดงตารางการบินของสายการบินนกแอร์ เส้นทางกรุงเทพฯ(ดอนเมือง)-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ(ดอนเมือง).....	135

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

36	แสดงตารางการบินของสายการบินนกแอร์ เส้นทางกรุงเทพฯ(ดอนเมือง)- ดรง-กรุงเทพฯ(ดอนเมือง).....	135
37	แสดงตารางการบินของสายการบินนกแอร์ เส้นทางกรุงเทพฯ(ดอนเมือง)- นครศรีธรรมราช-กรุงเทพฯ(ดอนเมือง).....	135
38	แสดงตารางการบินของสายการบินไทยแอร์เอเชีย เส้นทางกรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ)-นครศรีธรรมราช-กรุงเทพฯ(สุวรรณภูมิ).....	136



บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	สรุปแนวคิดในการวิจัย.....	9
2	แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง.....	60
3	แผนที่ที่ตั้งของพื้นที่ที่ทำการศึกษา.....	68
4	แผนที่ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 5 แห่ง.....	69
5	ทางเข้าวัด ป้ายประวัติความเป็นมาของวัด และอุโบสถวัดวัง.....	72
6	พระประธาน ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดวัง และพระพุทธรูปบริเวณ ระเบียงคอรอบ ๆ อุโบสถวัดวัง.....	73
7	ป้ายประวัติความเป็นมาของวัด และอุโบสถวัดยางงาม.....	75
8	ลวดลายปูนปั้นบริเวณประตูทางเข้าอุโบสถ พระประธานในอุโบสถวัดยางงาม....	77
9	ซุ้มประตูทางเข้าวัด อุโบสถ และหลังคาอุโบสถวัดวิหารเบิก.....	78
10	พระประธาน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และลวดลายปูนปั้นอุโบสถวัดวิหารเบิก.....	80
11	อุโบสถ และทัศนียภาพรอบ ๆ วัดป่าลิไลยก์.....	81
12	พระประธานในอุโบสถ เจดีย์รอบ ๆ อุโบสถวัดป่าลิไลยก์.....	83
13	ด้านหน้าวังเจ้าเมืองพัทลุง และทัศนียภาพรอบ ๆ วังเจ้าเมืองพัทลุง.....	84
14	วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า)	86
15	วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังใหม่).....	87
16	ประเพณีการแข่งโพน.....	88
17	ประเพณีลากพระ (ชักพระ).....	89
18	ประเพณีวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต).....	90
19	การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง.....	91
20	การแสดงพื้นบ้านมโนรา.....	92

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

หากถือว่าการเดินทางเป็นจุดกำเนิดของการท่องเที่ยว ก็สามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวได้กำเนิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว โดยในยุคแรก ๆ มนุษย์เดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น แสวงหาที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย แสวงหาอาหารและแหล่งทำมาหากิน จาริกแสวงบุญ นับว่าเป็นการเดินทางเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต และเป็นการเดินทางในระยะใกล้ ๆ เช่น เดินเท้า หรือใช้สัตว์เป็นพาหนะในการเดินทาง แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแต่อย่างใด ต่อมา มนุษย์ได้มีการพัฒนารูปแบบยานพาหนะในการเดินทางให้สะดวกสบาย รวดเร็ว และทันกับยุคสมัยมากขึ้นตามความเจริญของโลก และประกอบกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้การดำรงชีวิตของผู้คนมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้มีการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น

ในปัจจุบันการท่องเที่ยว รวมไปถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้รับขนานนามว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของโลก การท่องเที่ยวเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ การหมุนเวียนของเงินตรา ระหว่างประเทศ และมีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง (ยศ สันติสมบัติ และคณะ. 2544: 6) และสัมพันธ์กับในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และยังคงมีการพัฒนาต่อไป หลายประเทศทั่วโลกใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และนำรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าประเทศมากที่สุด (อภัย นาคคง. 2543: 71)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านต่าง ๆ ภายใต้อำนาจที่ว่า ทรัพยากรในดิน สินในน้ำ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ ซึ่งสามารถผสมผสานกันได้อย่างลงตัว วิสุทธิ ไบไม้อ. อ้างถึงใน (ยศ สันติสมบัติ และคณะ. 2544) และประกอบกับประเทศไทยมีจุดแข็งทางด้านแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ และมีเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่โดดเด่น (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549 : อัดสำเนา) และยังได้กำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549 กล่าวคือ ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อการพิจารณาสมรรถนะในการรองรับของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยให้หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดแนวทางบริหารจัดการที่เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีการกำหนดเขตอนุรักษ์ และการพัฒนา สำหรับการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมให้ชัดเจนด้วย

จากการที่ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ กล่าวคือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศาสนา

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548. ออนไลน์) ที่เป็นมรดก สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นผลให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยปริมาณ เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ และรายได้จากนักท่องเที่ยวตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 – 2550 ดังนี้ พ.ศ. 2545 มีนักท่องเที่ยว 10.80 ล้านคน สร้างรายได้ จำนวน 323,484 ล้านบาท พ.ศ. 2546 มีนักท่องเที่ยว 10.00 ล้านคน สร้างรายได้ จำนวน 309,269 ล้านบาท พ.ศ. 2547 มี นักท่องเที่ยวจำนวน 11.65 ล้านคน สร้างรายได้ จำนวน 384,360 ล้านบาท พ.ศ. 2548 มีนักท่องเที่ยว 11.52 ล้านคน สร้างรายได้ จำนวน 367,380 ล้านบาท พ.ศ. 2549 มีนักท่องเที่ยว 13.82 ล้านคน สร้าง รายได้ จำนวน 482,319 ล้านบาท และ พ.ศ. 2550 มีนักท่องเที่ยว 14.46 ล้านคน สร้างรายได้ จำนวน 547,782 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2551. ออนไลน์) จากสถิติข้างต้นโดยภาพรวมแสดงให้เห็นว่าในแต่ละปี จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ ในบางปีที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาดรุนแรง สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ และสภาวะเศรษฐกิจโลกที่ผันผวน ในปีนั้นปริมาณนักท่องเที่ยวก็จะลดลงบ้าง และหากจะ พิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ พบว่าภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอีกจุดหมาย หนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมทั้งในระดับประเทศ และมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก โดยเฉพาะ ภูเก็ต เกาะสมุย เกาะเต่า เกาะนางยวน และรายได้รวมจากการท่องเที่ยวของประเทศประมาณร้อยละ 60 - 70 ก็ได้มาจากการท่องเที่ยวของภาคใต้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541: 1-4) ได้จัดทำโครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนการ พัฒนาการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนพบว่า กลุ่มจังหวัด 8 จังหวัดภาคใต้ตอนบน ซึ่งประกอบด้วย ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง พังงา และกระบี่ มีส่วนแบ่งทางการตลาดของการ ท่องเที่ยวในระดับสูง และจากการศึกษาดังกล่าวได้ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละแหล่ง ท่องเที่ยว โดยอาศัยปัจจัยที่นำมาเกี่ยวข้องดังนี้ คือ ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความประทับใจ ในแหล่งท่องเที่ยว สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ในด้านประวัติศาสตร์ จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ นับตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และมีความโดดเด่นในสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งจะได้เห็นได้หลักฐานการขุดค้นทางประวัติศาสตร์ เป็นจังหวัดที่เคยมีความสำคัญ ทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่อดีต จากหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏ ทั้งหลักฐาน ทางโบราณคดี คติความเชื่อ และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น หลักฐานที่ปรากฏในจังหวัดใกล้เคียง และรวมทั้งหลักฐานจากส่วนกลาง ทำให้ทราบว่าจังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญ ในฐานะที่เป็น หัวเมืองสำคัญทางภาคใต้ มีบทบาทในการรักษาความมั่นคงให้กับชาติบ้านเมืองมาหลายยุคหลายสมัย เป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านพุทธศาสนา เป็นอยู่ชั่วอู่ที่อุดมสมบูรณ์ ครอบคลุมถึงปัจจุบัน พัทลุง เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมหลากหลายที่สืบทอด มาจากบรรพบุรุษ ทำให้ประชาชนยังดำเนินชีวิตแบบสังคมชนบท ที่ยังรับการรุกรานทางวัฒนธรรมเข้ามา น้อย จากคำขวัญที่ว่า เมืองหนังโนรา อู่นาข้าว พราวน้ำตก แหล่งนกน้อย ทะเลสาบงาม เขาอกทะลุ น้ำพุร้อน สามารถบอกให้รู้ถึงสภาพของจังหวัดพัทลุงหลายแง่มุมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (กรมศิลปากร. 2536: 7)

ในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพัทลุงเป็นหนึ่งใน 14 จังหวัดภาคใต้ ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญและหลากหลาย เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ คือ อำเภอเมือง อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอตะโหมด อำเภอป่าบอน อำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน อำเภอควนขนุน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าพะยอม อำเภอกงหรา ทั้งบนบก และตามเกาะแก่งในทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอเมืองพัทลุง บริเวณรอบๆ ทะเลสาบ ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองในอดีต มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย วัด และ วัง คือ วัดวัง วัดวิหารเบิก วัดยางงาม วัดป่าลิไลยก์ วังเจ้าเมืองพัทลุง ส่วนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือ งานประเพณีแข่งโพนลากพระ(ชักพระ) ประเพณีวันสารทเดือนสิบ(ชิงเปรต) การละเล่นชั้ดต้ม ศิลปะการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง และมโนรา จะพบเห็นได้ในทุกอำเภอของจังหวัดพัทลุง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548. ออนไลน์) จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง 2 แห่ง คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และหาดแสนสุขลำปำ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง คือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา ส่วนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี และความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมภาคใต้ และการละเล่นต่างๆ (กรมศิลปากร. 2544:79) และสืบเนื่องจากการที่จังหวัดพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง 2 แห่ง จะเห็นได้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงเพิ่มขึ้น และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้จังหวัดพัทลุงเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 – พ.ศ.2549 ดังตาราง

ตาราง 1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ปี 2545 – 2549

ปี/ประเภทของนักท่องเที่ยว	จำนวน(คน)	รายได้(ล้านบาท)
พ.ศ.2545 (ลดลงจากปี 2544 ร้อยละ 4.82)	101,820	274.36
-นักท่องเที่ยวชาวไทย	100,115	270.64
-นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	1,705	3.72
พ.ศ.2546 (เพิ่มขึ้นจากปี 2545 ร้อยละ 13.19)	137,308	341.09
-นักท่องเที่ยวชาวไทย	136,125	338.47
-นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	1,183	2.62
พ.ศ.2547 (เพิ่มขึ้นจากปี 2546 ร้อยละ 14.45)	159,543	413.19
-นักท่องเที่ยวชาวไทย	158,874	411.39
-นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	669	1.80
พ.ศ.2548 (ลดลงจากปี 2547 ร้อยละ 3.25)	140,952	403.43
-นักท่องเที่ยวชาวไทย	140,224	400.82
-นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	728	2.61

ตาราง 1(ต่อ)

ปี/ประเภทของนักท่องเที่ยว	จำนวน(คน)	รายได้(ล้านบาท)
พ.ศ.2549 (เพิ่มขึ้นจากปี 2548 ร้อยละ 11.97)	172,224	456.73
-นักท่องเที่ยวชาวไทย	171,447	454.67
-นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	797	2.06
พ.ศ.2550		
(กำลังดำเนินการ ณ เดือน กรกฎาคม 2551)		

ที่มา : สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคใต้ ปี 2545 – 2549 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

จากตาราง 1 พบว่านักท่องเที่ยวส่วนมากที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง เป็นชาวไทย มากกว่าชาวต่างชาติ และจะเห็นได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีปริมาณเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ.2546 พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2549 โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวไทย อันเนื่องมาจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น เทศกาลล่องเรือแล่นกในเขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่า ทะเลน้อย ประเพณีแข่งโพนลากพระ มหกรรมอาหารดีเมืองลุง ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติเช่นเดียวกัน กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงส่วนมาก จะเป็น ชาวมาเลเซีย และสิงคโปร์ และอีกเหตุผลหนึ่งคือในปี พ.ศ. 2549 มีการสร้างสะพานยกระดับ เลียบทะเลน้อยเพื่อชมทัศนียภาพรอบทะเลสาบด้วย

ในปี พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2548 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่พักผ่อน ขาดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจต่อการเดินทางท่องเที่ยว และสถานการณ์ความไม่สงบ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามลำดับ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541: 5 -12) ในโครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ซึ่งเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพัทลุง มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง ดังนี้

1. ควรพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นที่ดึงดูดต่อการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มีการบริการครบวงจร รวมทั้งความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดของสถานที่
2. ควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อเป็นสื่อ และชักจูงในการมาเยี่ยมชม

ในจังหวัดพัทลุงยังมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายใน จังหวัด และนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง อยู่ในสภาพรกร้างเสื่อมโทรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ฝัง สุนัขหาย ขาดการดูแล

เอาใจใส่ที่ดีจากเจ้าของพื้นที่ซึ่งรวมถึงภาครัฐและชุมชน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำได้ยากลำบาก บางแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในสภาพสมบูรณ์แต่ยังขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

จากประเด็นทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นไปอย่างเป็นระบบ และพัฒนาไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง ใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพและยั่งยืน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด และเป็นการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และเพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาในขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อทราบปัจจัยพื้นฐานที่เป็นปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คือ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง นักท่องเที่ยว และประชาชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
3. เพื่อได้ทราบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และนำเสนอให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คือ วัดวัง วัดวิหารเบิก วัดยางงาม วัดปาลิไลยก์ และวังเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 14 ตำบล มีพื้นที่ทั้งหมด 427.421 ตารางกิโลเมตร (สำนักทะเบียนราษฎรจังหวัดพัทลุง. 2548. ถ้อยแถลง) สาเหตุที่เลือกพื้นที่นี้ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากเคยเป็นที่ตั้งเมืองของจังหวัดพัทลุงในอดีตและมีความสำคัญทางด้านการเมือง การปกครอง มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และภาพจิตรกรรมฝาผนัง ส่วนทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม

เช่น ประเพณี การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน มีการศึกษาและบรรยายสรุปในเชิงพรรณนาโวหารเท่านั้น

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีดังนี้

1. ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม 5 แห่งของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดวังเจ้าอาวาสวัดวิหารเบิก เจ้าอาวาสวัดยางงาม เจ้าอาวาสวัดป่าลิไลยก์ ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง นายหนังตะลุง และครุมนโนรา
2. เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลไกการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง และผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง
3. ผู้นำชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมตั้งอยู่ คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ผู้รับผิดชอบพื้นที่วัดป่าลิไลยก์ และเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองจังหวัดพัทลุงที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย วัดวัง วัดยางงาม วัดวิหารเบิก และวังเจ้าเมืองพัทลุง
4. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำรวจและศึกษาปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ใน 2 ด้าน คือ

1. ความพร้อมทางด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยทางร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 4) การให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว 5) ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว
2. ความพร้อมด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนัง) 2) การดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกสืบทอด 3) ความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Arts Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางไปเยี่ยมชมศิลปปะอันงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 สาขา คือ สาขาจิตรกรรม สาขาประติมากรรม สาขาสถาปัตยกรรม สาขาวรรณกรรม สาขาดูริยางศิลป์ หรือดนตรี สาขานาฏศิลป์ การละคร การเดินรำ ภาพยนตร์ ในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คือ วัดวัง วัดยางงาม วัดวิหารเบิก วัดป่าลิไลยก์ วังเจ้าเมืองพัทลุง และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพัทลุง คือ ประเพณีแข่งโพนลากพระ ประเพณีวันสารทเดือนสิบ(ชิงเปรต) การละเล่นชั้ดตัม การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง และมโนรา เพื่อตอบสนองความ

ต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อให้เกิดสุนทรีภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยมและทักษะของแต่ละคน

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction Development) หมายถึง การปรับปรุงทั้งทางด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ให้ดีขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่สืบต่อไป

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Tourist Resource) หมายถึง สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเภท คือ ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้นและเป็นวัตถุ คือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนัง วรรณกรรม ดุริยางศิลป์ หรือ ดนตรี นาฏศิลป์ การละคร การเดินรำ ภาพยนตร์ คือ วัดวัง วัดยางงาม วัดวิหารเบิก วัดป่าลิไลยก์ และวังเจ้าเมืองพัทลุง และประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้นและเป็นนามธรรม คือ วัฒนธรรม กิจกรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คน ซึ่งในที่นี้หมายถึง ประเพณีแข่งโพนลากพระ(ชักพระ) ประเพณีวันสารทเดือนสิบ(ชิงเปรต) การละเล่นชั้ดตัม การแสดงพื้นบ้านประเภทหนังตะลุง และมโนรา

การละเล่นพื้นบ้าน เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อความสนุกสนานร่วมกันของผู้คนในจังหวัดพัทลุง การชั้ดตัม เดิมเป็นกิจกรรมทางศาสนา โดยมีชาวบ้านเป็นผู้คิด ผู้แสดง และผู้ชม ต่อมากลายเป็นการละเล่นและได้รับสืบทอดกันมา จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดพัทลุง

การแสดงพื้นบ้าน หมายถึง หนังตะลุง และมโนรา หรือโนรา

มโนรา หรือ โนรา หรือ มโนห์รา เป็นการผสมผสานระหว่างสาขาดุริยางศิลป์ หรือดนตรี สาขานาฏศิลป์ การละคร ที่มีเอกลักษณ์เด่นชัดของภาคใต้ เป็นการการฟ้อนรำ ประกอบดนตรี และเป็นการฟ้อนรำประกอบการร้อง ซึ่งมีความอ่อนช้อย และกระฉับกระเฉงในการแสดง ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของการดำเนินชีวิต ที่ต้องต่อสู้ทั้งภัยธรรมชาติและภัยอื่นๆ มีความศรัทธาต่อพระศาสนา ความเชื่อเรื่องบาปบุญ

หนังตะลุง เป็นที่รวมของศิลปะหลาย ๆ ด้านมาผสมผสานกันอย่างลงตัว ทั้งเนื้อเรื่อง ดนตรี และการพากย์ของนายหนัง ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองในยุคนั้น ๆ ออกมาในรูปแบบของการแสดงหนังตะลุง

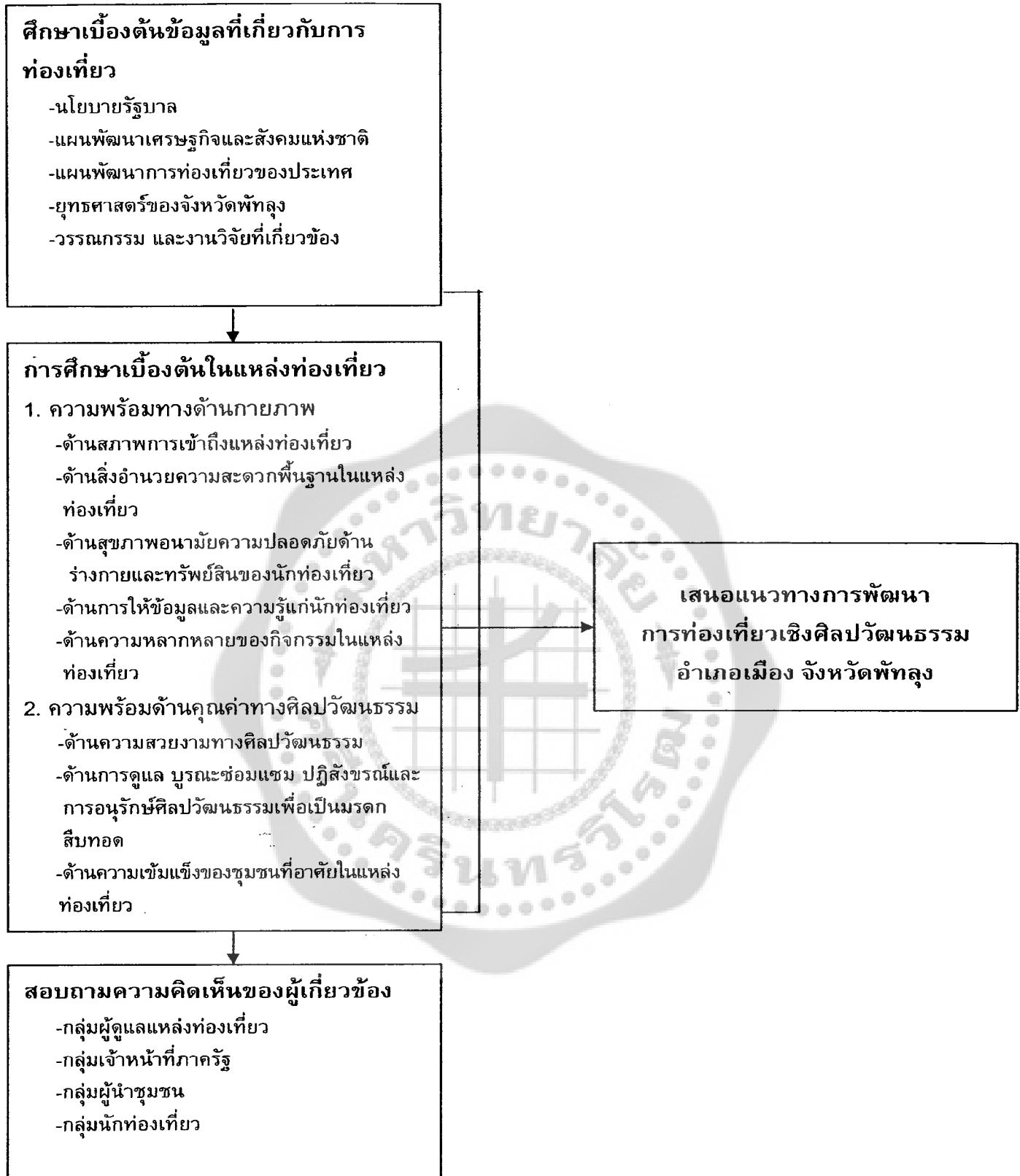
สรุปแนวคิดในการวิจัย

แนวทางในการดำเนินการวิจัย มีกระบวนการในการดำเนินการโดยสามารถเขียนสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ แผนยุทธศาสตร์จังหวัดพัทลุง และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

2. สํารวจเบื้องต้นข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยการสังเกตสภาพในพื้นที่จริงในประเด็นดังต่อไปนี้ ความพร้อมทางด้านกายภาพ ซึ่งประกอบด้วย ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยทางร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว และด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม สํารวจในประเด็น ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนัง) การดูแลรักษา บูรณะ ซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์และการอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกสืบทอด และความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
3. ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คือ กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 5 แห่ง ของจังหวัดพัทลุง
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงต่อไป





ภาพประกอบ 1 สรุปแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. พื้นที่ที่ศึกษา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความเป็นมาของการท่องเที่ยว

วิวัฒนาการการท่องเที่ยวโลก

การท่องเที่ยวสมัยใหม่

วรรณ วรชวานิช. (2546: 7-10) กล่าวว่า เดิมมนุษย์เดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ แสวงหาสถานที่ปลอดภัยจากสัตว์ร้ายและศัตรู แต่ปัจจุบันการเดินทางของมนุษย์เกิดจากความอยากรู้อยากเห็น ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศ ต้องการพักผ่อน ชอบความสนุกสนานและการผจญภัย มนุษย์จึงมีแนวโน้มต้องการการเดินทางท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา การท่องเที่ยวสมัยใหม่แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. การท่องเที่ยวในสมัยหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก มีการค้นพบดินแดนใหม่ๆ เช่น ทวีปอเมริกา ออสเตรเลีย ประชาชนมีความรู้ด้านภูมิศาสตร์มากขึ้น รูปแบบการค้า และเส้นทางการค้าเปลี่ยนไป และผลสืบเนื่องมาจากปลายสมัยกลางซึ่งเป็นสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นยุคที่มีความเจริญทางด้านศิลปกรรมทุกสาขาลดลงจนสถาปัตยกรรมต่างๆ เป็นสิ่งดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เป็นการท่องเที่ยวเพราะความอยากรู้อยากเห็น เพื่อศึกษาเล่าเรียน และเพื่อความสันทนาการ การท่องเที่ยวสมัยหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ขยายตัวขึ้นเป็นลำดับ เป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) การพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง ซึ่งมีความสะดวกสบายทั้งทางรถไฟ รถยนต์ เรือ และเครื่องบิน โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งทางเครื่องบิน ได้มีการริเริ่มใช้เครื่องบินพาณิชย์ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้การเดินทางรวดเร็วขึ้น

2) การปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นผลให้ประเทศทางตะวันตกเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น อยู่กันอย่างหนาแน่นตามเมืองใหญ่ๆ ประกอบอาชีพตามโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีกำหนดเวลาการทำงาน และเวลาพักผ่อนที่แน่นอน ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะมีความพร้อมทั้งเงิน และเวลาในการท่องเที่ยว รวมทั้งการพักผ่อนร่างกายและจิตใจหลังจากที่ได้เคร่งเครียดจากการทำงาน

2. การท่องเที่ยวในสมัยปัจจุบัน

คำว่า สมัยปัจจุบัน หมายถึง ระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือ ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะมีลักษณะไม่ค่อยสะดวกสบาย ในแง่ของการเดินทางซึ่งต้องใช้เวลาช้านาน และการท่องเที่ยวอยู่ในวงจำกัดก็ตาม การท่องเที่ยวก็ยังดำเนินอยู่ตลอดเวลา

วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทย

วรรณ วรชวานิช (2546: 13-14) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า รากฐานการท่องเที่ยวของประเทศไทยในยุคใหม่เริ่มขึ้นหลังนโยบายเปิดประเทศ คือ หลังลงนามในสนธิสัญญาบราเวอริง ในปี พ.ศ.2398 เป็นต้นมา แต่เดิมการท่องเที่ยวของไทยเป็นกิจกรรมของผู้มีฐานะร่ำรวยหรือคนในวงสังคมชั้นสูงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การเสด็จประพาสตามหัวเมืองต่างๆ เพื่อดูแลทุกข์สุขของราษฎรของพระองค์ หรือในคราวที่เสด็จเยือนทวีปยุโรปในปี พ.ศ.2440 เป็นเวลาถึง 9 เดือน ซึ่งเรียกกันว่าแกรนด์ทัวร์ (Grand Tour) เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศ ทำให้ชาติดะวันตกเริ่มรู้จักประเทศสยามมากขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันก็ทรงเป็นพระมหากษัตริย์อีกพระองค์หนึ่งที่มีความสนพระทัยในการเสด็จพระราชดำเนินไปตามจังหวัดต่างๆ เป็นพระราชกรณียกิจที่ทำให้ทราบสภาวะความเป็นอยู่ของราษฎรของพระองค์ ดังพระราชนิพนธ์ เรื่อง ไกลบ้าน หรือ หนังสือที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องราวของประเทศต่างๆ ที่ได้เสด็จไปเยือน นับว่าเป็นบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่สำคัญในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น

ประเทศไทยได้เริ่มมีการท่องเที่ยวและแพร่หลายเมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว คือ เมื่อ พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท) ขึ้น โดยมี พลโทเฉลิมชัย จารุวัตร (ขณะนั้นยังเป็นพันเอก) เป็นผู้อำนวยการคนแรกขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ.2503 – พ.ศ.2519) และในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท) มีชื่อภาษาอังกฤษว่า “Tourism Authority of Thailand” ดำเนินงานการท่องเที่ยวเรื่อยมา

จากการศึกษาถึงวิวัฒนาการของการท่องเที่ยวจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวนั้นได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากการเดินทางเพื่อแสวงหาแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์และสถานที่ปลอดภัยจาก

สัตว์ร้ายและศัตรูในอดีต มาเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น อยากพักผ่อนเปลี่ยนบรรยากาศจากการใช้ชีวิตประจำวันที่จำเจในสังคมเมือง และการผจญภัยเพื่อเพิ่มรสชาติและประสบการณ์ให้กับชีวิต ประกอบกับความสะดวกสบายในการเดินทาง และความรวดเร็วของยานพาหนะ สามารถบรรลุผู้โดยสารได้ทีละมาก ๆ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นในปัจจุบัน

1.2 ความหมายของการท่องเที่ยว

ตามพจนานุกรมเว็บสเตอร์ (Webster's Third New International Dictionary อ้างใน วรรณ วลัยวานิช (2546: 6-7) ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism ไว้ 3 ความหมาย คือ 1) การท่องเที่ยว 2) การเดินทางเพื่อความสำราญใจ 3) การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือสรุปรวมการท่องเที่ยวมิใช่หมายถึงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือความสนุกสนานเท่านั้น รวมถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ทั้งการเดินทางภายในประเทศและระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความหมายของการท่องเที่ยวจะหมายถึงอะไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ 1) การเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว 2) การเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) การเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใด ๆ ก็ได้ที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

วรรณ วลัยวานิช อ้างถึง หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย (2547: 4-5) ในปฐมบทแห่งการท่องเที่ยว ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง ถ้าไม่มีการเดินทางก็ย่อมไม่มีการท่องเที่ยว

รชพร จันทรสว่าง (2546: 15) ได้ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันทั้งที่เป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อน ประกอบกิจกรรมตามความสนใจ หรือเพื่อประกอบธุรกิจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน แต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงาน หรือประกอบอาชีพเป็นหลัก ปัจจุบันการท่องเที่ยวจะเป็นกิจกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งหากพิจารณาจากความหมายของธุรกิจท่องเที่ยว จะเห็นว่าธุรกิจท่องเที่ยวมีความหมายเกี่ยวข้องกับธุรกิจต่างๆ เช่น การคมนาคมขนส่ง โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ตัวแทนจำหน่ายบริการนำเที่ยว ธุรกิจสวนสนุก ธุรกิจจัดประชุมและงานแสดงสินค้า ตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ระบุว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายความว่า อุตสาหกรรมที่จัดให้มี หรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายใน และภายนอกราชอาณาจักร โดยมีคำตอบแทน และหมายความรวมถึง

1. ธุรกิจนำเที่ยว
2. ธุรกิจโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยว

3. ธุรกิจจัดการ สถานบริการ และสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว
4. ธุรกิจขายของที่ระลึก หรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว
5. ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว
6. ธุรกิจการจัดนิทรรศการ งานประชุม งานแสดง งานออกร้าน การโฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินงานอื่นใด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อชักนำ หรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

จากการศึกษาถึงนิยามของการท่องเที่ยวจากนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่อื่นชั่วคราว ด้วยจุดหมายเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมของสถานที่นั้น ๆ การปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ด้วยความสมัครใจ แต่มิใช่การเดินทางไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ ในปัจจุบันแม้แต่การนั่งเล่นอินเทอร์เน็ตก็ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเดินทาง

1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

วรรณ วรชวานิช (2546: 19-22) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้อย่างมหาศาล และการท่องเที่ยวมีความสำคัญ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศอันได้จากการขายการบริการ (Services) และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับดุลย์การชำระเงินของประเทศต่าง ๆ การท่องเที่ยวทำให้มีการเจริญเติบโตและขยายตัวของการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวสร้างงานและกระจายรายได้
2. ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันทางการเมือง สร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างชาติ ข้อตกลงหรือสัญญาะหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยวมักแสดงถึงความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และเป็นสื่อสันติภาพ
3. ด้านสังคม การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสังคมในด้านต่าง ๆ คือ สร้างความรู้ ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นและระหว่างท้องถิ่น ช่วยพัฒนาและยกระดับความเจริญของคนในท้องถิ่นให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม นำรายได้จากการท่องเที่ยวมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในท้องถิ่น ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีเมื่อได้เดินทาง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ดีงาม ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอันดีงามของท้องถิ่น หากมีการท่องเที่ยวแบบมีจิตสำนึก สร้างความภาคภูมิใจ และหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของคน และปลูกจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์ และช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างงาน และกระจายรายได้ ด้านการเมือง ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ด้านสังคม เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจในความแตกต่างอันหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชากรโลก แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวง่ายต่อสถานการณ์รอบด้าน จึงไม่ควรที่จะให้รายได้หลักของประเทศมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวเพราะจะทำให้ระบบเศรษฐกิจ ของประเทศขาดความมั่นคง และอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมได้

1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

วรรณ วรชวานิช (2546: 23-34) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี อสังหาริมทรัพย์ สาธารณูปโภคต่าง ๆ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ การละเล่นพื้นเมืองและหัตถกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทิวทัศน์ ทัศนียภาพต่าง ๆ ความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ ฯลฯ 2) ด้านบริการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การคมนาคมขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ที่จอดรถและสาธารณูปโภคต่าง ๆ 3) การบริการนำเที่ยว ศูนย์ประชุม และด้านตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ

นิคม จารุมณี (2535: 233-238) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. การคมนาคม ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ
2. ที่พักแรม ประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม เกสเฮ้าส์ หอพัก ที่ตั้งแคมป์ ที่พักในวัด บ้านพัก เรือนแพ
3. ร้านอาหาร และภัตตาคาร
4. บริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว (Tour Operator) และตัวแทนจำหน่ายการท่องเที่ยว (Travel Agency)
5. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ทรัพยากร หรือสินมรดกทางการท่องเที่ยว) โดยแบ่งเป็น ประเภทธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม
6. ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง
7. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
8. การอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออกเมือง
9. การจัดบริการอื่นๆ สำหรับนักท่องเที่ยว
10. การเผยแพร่โฆษณา

จากการศึกษาจากเอกสาร ผู้วิจัยพอจะสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 3 ประเภท คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยว และการบริการนำเที่ยว หรือตลาดการท่องเที่ยว

1.5 ประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535: 206-208) ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ สวนสาธารณะ วนอุทยานต่าง ๆ ทะเลสาบ แม่น้ำ กระแสน้ำ ภูเขา หน้าผา หุบเขา พืชพรรณไม้ และสัตว์ต่าง ๆ ชายหาด ท่าเรือ ฯลฯ
2. วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ (Culture/Historic Attributes) ได้แก่ แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรมท้องถิ่น หัตถกรรมพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง งานเฉลิมฉลองในท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และการละเล่น ฯลฯ
3. แหล่งพักผ่อนต่าง ๆ (Recreation Areas) ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกอล์ฟ บริเวณที่ตั้งแคมป์ไฟ สถานที่ปิกนิก ชายหาดว่ายน้ำหรือแหล่งว่ายน้ำสาธารณะ บริเวณที่เล่นสกี ฯลฯ

จากการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ของผู้วิจัย พบว่าที่ผ่านมามีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบ Mass Tourism ของประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นการท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญอย่างมากกับรายได้จากการท่องเที่ยว และปริมาณนักท่องเที่ยวที่นำรายได้มหาศาลเข้าสู่ประเทศ โดยขาดการวางแผนการจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม ดังจะเห็นได้จากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาด้านขยะ และน้ำเสียบริเวณชายหาดพัทยา ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) เช่น กรณีของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย และเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี ปัญหาของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนด้านที่พักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ เช่น ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี (เกาะสมุย) ชลบุรี (พัทยา) และเชียงใหม่ และผลกระทบด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในอำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดมาจากการขาดการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวเอง และบางส่วนเกิดจากการที่นำศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมาใช้อย่างฉาบฉวยขาดการพิจารณาอย่างรอบด้าน ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ จากสาเหตุที่กล่าวมานี้ หากต้องการที่จะให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นไปอย่างยั่งยืน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตั้งแต่ระดับนโยบาย ปฏิบัติ และประเมินผล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

2.1 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 3-1) จากการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนา อย่างยั่งยืน รวมทั้ง Agenda 21 ส่วนที่เกี่ยวกับ Travel and Tourism Industry ได้ก่อให้เกิดกระแส ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่แผ่ขยายไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับชุมชนจนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และการแก้ไขวิกฤตการณ์โลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพไว้

2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ หรือประสบการณ์ ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวและใน ทุกส่วนของสังคม

3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับรากหญ้า อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากขึ้น

จาก 3 กระแสที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเกิดแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรง และต่อระบบการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถ นำเสนอในหลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งที่นำมาซึ่งการจัดการอย่างมีระบบที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ Ecotourism

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และ ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) แต่ละองค์ประกอบมีส่วนประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

วรรณ วรชวานิช (2546: 141) อธิบายถึงการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ของการท่องเที่ยว ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นมา เพื่อพยายามให้การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม หรือ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ตลอดจนแนวโน้มของพฤติกรรมและจิตสำนึกของ นักท่องเที่ยวที่กำลังเปลี่ยนไป จึงเกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขึ้นมา

ดวงตา จันทรสว่าง (2549: 40-42) อ้างถึง ยุวดี นิรัตน์ตระกูล (2539: 11-14) กล่าวว่า การดำเนินงานเรื่อง Ecotourism ในประเทศไทย มีความเป็นมาดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย

ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2519 กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างกว้าง ๆ ยังไม่ปรากฏแนวทางที่ชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะมุ่งในเรื่องการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว ทั้งระบบ ซึ่งเน้นผลทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่เริ่มมีความรับผิดชอบให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้ควบคู่ไปกับการสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่สิ่งที่ยังขาดการพิจารณาเรื่องคนท้องถิ่น กลุ่มนักท่องเที่ยวยังเป็นกลุ่มเล็ก และมักเรียกนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ว่า กลุ่มผู้สนใจพิเศษ (Special Interest) ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จัดขึ้นตามความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ดูนก ดำน้ำ และชมศิลปวัฒนธรรม

พ.ศ.2519 – 2535 ยุคกลางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากช่วง ปี พ.ศ .2519 – 2529 การท่องเที่ยวของประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างสูง ในเชิงเศรษฐกิจและในแง่พัฒนาการ ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และมีนักท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลต่อรายได้เพิ่มขึ้น และอัตราการจ้างงานขยายตัวมากขึ้น ในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และในปี พ.ศ 2530 – 2535 ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับ 1 จากการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ต่อแหล่งท่องเที่ยวหลักทั่วประเทศ เช่น พัทยา ภูเก็ต เกาะสมุย เชียงใหม่ และกาญจนบุรี การพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเกิดขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยได้ผลักดันให้มีการศึกษาวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ และภาคเหนือ ในช่วงปี พ.ศ .2530 – 2533 แต่ผลการวิจัยยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม

พ.ศ.2535 – ปัจจุบัน ยุคบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย จะเห็นได้ จากบทบาทการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

- ปี พ.ศ .2535 – 2539 ได้ผลักดันให้เกิดนโยบาย และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ ได้กำหนดทิศทางที่จะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน ทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง อาทิ การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การจัดบริการนำเที่ยว ฯลฯ
- ปี 2539 – 2540 ได้เล็งเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับชาติ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง โดยแต่ละขั้นตอนจะผ่านการประชุมร่วมกัน และนำผลที่ได้จากการ ประชุม มากำหนดเป็นนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แห่งชาติ
- สนับสนุนงบประมาณ จำนวน 66 ล้านบาท ในโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 79 โครงการ โดยงบประมาณดังกล่าวจะกระจายลง

ไปในหลายกิจกรรม เช่น การพัฒนาพื้นที่ การศึกษาวิจัย การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การณรงค์สร้างจิตสำนึกในเกือบทุกจังหวัด

- การเข้าร่วมประชุมระดับนานาชาติ ในหัวข้อเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วมประชุมนานาชาติ เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากร
- จัดตั้งเครือข่ายประสานงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย โดยเครือข่ายดังกล่าวจะให้ความสำคัญ ทั้งด้านการให้ความรู้ และการจัดบริการนำเที่ยว ขณะนี้ กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาารูปแบบการก่อตั้งเครือข่าย ซึ่งมีรูปแบบที่เสนอไว้ 3 รูปแบบ คือ Ecotourism National Board, Thai Ecotourism Association และ Ecotourism Local Committee

2. กรมป่าไม้ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า โดยแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างและความเข้มข้นในการอนุรักษ์แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยได้มีการดำเนินการดังนี้ เช่น การจัดทำระบบสื่อความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3. สถาบันการศึกษา ได้ชื่อว่าเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างสูง เนื่องจากสถาบันการศึกษา มีบทบาทในการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ เปิดสอนหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม หลักสูตรที่เปิดอบรม และเปิดสอนครอบคลุมองค์ความรู้ในด้านการท่องเที่ยวรวมถึง แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วย

4. บริษัทนำเที่ยว ได้มีความตื่นตัว และตอบสนองความต้องการของตลาด ดังนั้นจึงมีการประกอบธุรกิจในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น ในอดีตมีการจัดนำเที่ยวในรูปแบบการผจญภัย (Adventure Tour) ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ เป็นลักษณะทัวร์ป่านั่งช้างชมหมู่บ้านชาวเขา โดยจะเน้นการผจญภัยเป็นหลัก แต่ยังคงต้องเพิ่มคุณภาพขึ้นอีกระดับหนึ่งเพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้มาตรฐาน

2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เสนอต่อราชบัณฑิตยสถานเพื่อขอให้มีการบัญญัติศัพท์ Ecotourism ให้เป็นภาษาไทย เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2541 นั้น ราชบัณฑิตยสถาน มีความเห็นว่า คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นั้นถูกต้องแล้ว และยังได้พิจารณาศัพท์บัญญัติที่มีความหมายเหมือนกันมาให้อีกคำหนึ่ง คือ นิเวศทัศนอาจร ราชบัณฑิตยสถาน. (2541. ถ้าย เอกสาร) แต่เนื่องจากมีคำราชบัณฑิตยสถานและต่างประเทศ ได้ใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แทนคำว่า Ecotourism เพราะฉะนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้ทั้งคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แทนคำว่า Ecotourism

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือ นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ Nature Tourism หรือ Bio-tourism หรือ Green Tourism แทน Ecotourism ได้เช่นกัน เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

วรรณ วลัยวานิช (2546: 142) กล่าวว่า Ecotourism หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 3-2) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า นักวิชาการกลุ่มแรกๆ ที่ให้คำจำกัดความของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) คือ เฮคเตอร์ ซีบารอส ลาสคอร์เรน (Hector Ceballos Lascurain. 1990) แห่งสภาพาสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union For the Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN) กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

องค์การท่องเที่ยวทางสังคม (The Ecotourism Society:1991) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผนและเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในช่วงแรกว่า หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540: 15) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นิเวศสัญจร นิเวศการท่องเที่ยว หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

แวร์ริง และ นิล (Wearing and Niel 1993) อ้างใน เดวิด ฟินเนล และ รอส ดาวลิงค์ (David A. Fennell and Ross K. Dowling). (2003 : 2) กล่าวถึง ในภาพรวมการสร้างงานและสร้างรายได้ เป็นผลทางด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว เมื่อไม่นานมานี้ได้มีการท่องเที่ยวทางเลือกซึ่งเน้นไปทางธรรมชาติ สังคมและควมมีคุณค่าของชุมชน เปิดโอกาสให้ทั้งนักท่องเที่ยว และเจ้าถิ่นได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งดี และไม่ดี การท่องเที่ยวทางเลือกนำไปสู่ความยั่งยืนไปจนถึงขั้นตอนการเลือกตลาดที่จะดึงดูดให้เดินทางท่องเที่ยวโดยปลูกจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว มีความเคารพในทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และระมัดระวังในการเข้าถึงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

จากนิยามต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้ดังต่อไปนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาติด้วย
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ทำลายและทำให้สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติเสื่อมโทรม
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่งหรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นมา และนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏขึ้นในแหล่งธรรมชาตินั้น ด้วยความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น มุ่งเน้น

ให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความเกี่ยวข้องกับ 4 มิติหลัก คือ แนวคิดด้านธรรมชาติ การสนับสนุนการอนุรักษ์ การจัดการอย่างยั่งยืน และการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.3 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญควรพิจารณา 3 ประการ ซึ่งศึกษาโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 3-4 - 3-5)

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว หากธรรมชาติ และระบบนิเวศได้รับผลกระทบในรูปแบบใดก็ตาม ทำให้ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลง ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ และ/หรือ การสร้างจิตสำนึกแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน เกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องและรักษาธรรมชาติแวดล้อม จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หลักการข้อนี้มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกโดยตรง กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนา หรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น นิยมที่จะเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากและท้าทายต่อการเดินทาง และมักจะไม่สนใจกับความสะดวกสบาย กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับกว้าง และระดับลึกซึ่งซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ และความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น และรวมไปถึงความอยู่รอดของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในขั้นตอนต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ (Low Scale – Low Impact Tourism Development) การเป็นมัคคุเทศก์ (Nature Guides) การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นในระยะยาว จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญแหล่งท่องเที่ยวที่ทั้งที่เป็นธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกรักและหวงแหนเพื่อสืบทอดแก่ชนรุ่นหลัง

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) หรือ (Conventional Tourism) ซึ่งสามารถสรุปวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพให้กับนักท่องเที่ยว

2. เพื่อพัฒนาจิตสำนึก (awareness) และความเข้าใจ (understanding) ของนักท่องเที่ยวในการทำประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
3. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
4. เพื่อดูแล รักษา และคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 6-23 – 6-34) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบดังกล่าว มีดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะปะปนอยู่ทั่วไปในสังคม ส่วนใหญ่จะค่อนข้างสูงอายุ (40 – 50 ปี) มีการศึกษาและรายได้ดี นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความปรารถนาที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ หรือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แปลกแตกต่างไปจากเดิม นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มักจะไม่อดทนกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัด เสียงอึกทึก และสิ่งแปลกปลอมที่ขัดกับธรรมชาติ (Lindberg. 1991)

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องอาศัยการตลาดยังเป็นเครื่องมือในการเลือกสรรคุณภาพและประเภทของนักท่องเที่ยว โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่ควรคาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเหมาะสมกับความต้องการของตน และสามารถยอมรับกฎหรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือไม่

4. การบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องการการบริการที่เน้นในเรื่องข่าวสารข้อมูล และเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในภาคบริการดังกล่าว เช่น จัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Eco-lodge) เป็นมัลติเทคก์นำทางในการเดินป่า และเป็นนักสื่อความหมาย

2.4 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 1) ได้สรุปองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature Based) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องด้วย

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความรู้ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้ประกอบการประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว

4. เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Involvement of local community or people participation) เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยหมายถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว มีการประสานงานของผู้เกี่ยวข้อง ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ มีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการจัดการ และจากแนวคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปหลักการที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ดังนี้

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Principle of Ecotourism)

1. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Nature Based) ซึ่งเป็นวัตถุดิบของผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว
2. ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และการละเล่นต่าง ๆ (Culture Based) เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตและการละเล่นเพื่อสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่
3. การจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และการละเล่นต่าง ๆ
4. การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ (Ecologically Education) เพื่อปลูกจิตสำนึกในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งกับนักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน
5. ชุมชนหน้าที่รักษาดูแลสิ่งแวดล้อม และร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการของการจัดการการท่องเที่ยว (Community Based)
6. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) แต่ต้องเป็นความพึงพอใจในขอบเขตของการอนุรักษ์

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2548 : 22) ได้ให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคแต่ละสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา มุมมองของความคิดความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2548 : 23) ได้กล่าวว่าเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism)

รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชม และเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น มีพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม และประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม
3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบท ที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ เพื่อความเพลิดเพลินและได้รับความรู้ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544 : 71 – 73. อัดสำเนา) ได้ให้คำนิยาม แนวคิด และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ไว้ในเอกสารประกอบการสัมมนาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อชื่นชม และเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานต่อการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดการ

3.1 แนวคิดสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ใหม่
3. เป็นการท่องเที่ยวที่ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาท มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการร่วมตัดสินใจ ร่วมจัดทำ และร่วมได้รับผลประโยชน์

3.2 หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ข้อมูล สิ่งอำนวยความสะดวก มุมนิทรรศการ สุขา ร้านขายอาหาร และเครื่องดื่ม

- 3.มีการจัดทำเส้นทางศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม บอกประวัติความเป็นมา เส้นทางเป็นวงรอบ และวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นอย่างน้อย
- 4.มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้
- 5.มีแผนที่ และคู่มือแนะนำเที่ยว
- 6.มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง จำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน
- 7.มีมัลติเทคท์ท้องถิ่นที่มีความรู้ทั้งธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- 8.มีการบริหารจัดการพื้นที่ และบริการร่วมกัน โดยร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล
9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่างๆ
10. มีแผนพัฒนาบุคลากร และบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
11. หากในแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักเกณฑ์ กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัยกำหนดขึ้น

3.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนเป็นแกนนำ (Culture – based Tourism)
2. เป็นการเดินทางที่ได้รับความประทับใจ มีความรู้ด้านสุนทรียศิลป์ ประณีตศิลป์ วิจิตรศิลป์ (Fine Arts Education – based Tourism)
3. เป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น (Local Wisdom and Folklore Education – based Tourism)
4. เป็นการจัดการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการ (Local people Participation)
5. เป็นการจัดการที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม (Environmental Tourism Management) เพื่อให้การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นเป็นไปอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 8-10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดใหม่ที่พยายามออกจากกระแส mass tourism เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่มีการซื้อขายวัฒนธรรม ชีวิตผู้คน สิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อของผู้คน ซึ่งจะทำให้เราทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรม มีการเรียนรู้

วิถีชีวิตปัจจุบัน ภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของผู้คนในแหล่งที่ไปท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ให้คนกลุ่มเล็ก ๆ สร้างภูมิปัญญาของกลุ่ม
- เดินทางอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย
- ไม่ใช้การไปบุกรุกพิธีกรรม ความเชื่อของชาวบ้าน
- ต้องให้การศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน
- ควรมีหลักสูตรการเรียนการสอน สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ
- เคารพวัฒนธรรมของชุมชนอื่น เคารพศักดิ์ศรี
- คือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมาดูตัวเองอย่างเข้าใจ

รสิกา อังกูร และคณะ (2547:1)กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานชมพิพิธภัณฑ์ ชมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เที่ยวชมวัดวาอาราม ความวิจิตรสวยงามของจิตรกรรมฝาผนังที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ สถาปัตยกรรมไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทย ตลอดจนงานประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเพื่อชื่นชมความวิจิตร ประณีตบรรจงของศิลปะไทย มุ่งเน้นเชิงสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่ในทางตรงข้าม การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสามารถเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่เอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย ตลอดจนภูมิหลังของชาติไทยได้เป็นอย่างดี และได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรม ดังนี้

1. วัฒนธรรมของเจ้าบ้าน (Host Culture) เจ้าบ้านถูกกำหนดบทบาทให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกและการให้บริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น ถนนหนทางที่จะเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้าน สาธารณูปโภคซึ่งเจ้าบ้านต้องดูแลรักษา จัดหา จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการเหล่านี้ให้นักท่องเที่ยว
2. วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว (Tourist Culture) นักท่องเที่ยวมีวัฒนธรรมของตนเอง และในขณะเดียวกันก็มีความต้องการที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย
3. วัฒนธรรมที่ถูกดุดซึม (Residual Culture) การที่ไม่สามารถรับวัฒนธรรมใหม่ได้ทั้งหมด อาจกลายเป็นวัฒนธรรมที่ถูกดุดซึม ซึ่งวัฒนธรรมดุดซึมนี้มักเป็นตัวเตือนให้ทราบว่า นักท่องเที่ยวได้รุกร้าเข้ามาในชีวิตประจำวันเพียงใด เช่น ในสังคมของนักท่องเที่ยว ห้ามไม่ให้ดื่มสุราเนื่องจากผิดจารีตประเพณี แต่เมื่อนักท่องเที่ยวไม่ได้อยู่ในสังคมของตนเองแล้ว นักท่องเที่ยวกลับทำพฤติกรรมนั้น
4. บริษัทท่องเที่ยวทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน (Transitional Company) บริษัทนำเที่ยวจัดการให้นักท่องเที่ยวหลังไหลไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ได้สร้างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมเจ้าบ้าน ดังนั้นสังคมของเจ้าบ้านย่อมมีโอกาที่จะสกิดหรือควบคุมสิ่ง

เหล่านี้ โดยเข้ามามีบทบาทในธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อออกกฎ ระเบียบต่างๆ เพื่อใช้ในธุรกิจการท่องเที่ยว

3.4 การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งโบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ทางวัฒนธรรม พระราชวัง และ วัด สถานที่ท่องเที่ยวชนิดนี้จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ลมฟ้าอากาศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ขณะเดียวกันมนุษย์ยังมีส่วนช่วยทำลายให้เร็วขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์สถานที่ดังกล่าว ให้คงสภาพเดิมไว้ให้นานที่สุด โดยมีวิธีอนุรักษ์ ดังนี้

1. ออกกฎหมายควบคุมโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ และกำหนดบทลงโทษผู้กระทำผิด หรือ ฝ่าฝืนกฎหมาย
2. เพื่อป้องกันมิให้มีการลักลอบหรือทำลายสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์อีกวิธีหนึ่ง คือ การจัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษา มิให้สถานที่นั้นถูกทำลาย ตลอดจนส่งผู้เชี่ยวชาญไปดูแล และบูรณะให้คงอยู่ในสภาพเดิม การบูรณะ ซ่อมแซมสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องกระทำโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดี โดยเฉพาะ เพื่อให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด
3. จัดหาเงินงบประมาณ หรือ เงินทุนในการบูรณะซ่อมแซม ทั้งนี้เพราะการบูรณะสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก บางครั้งอาจจะต้องขอเงินสนับสนุนจากต่างประเทศ เช่น องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
4. จัดหาสถานที่สำหรับเก็บรักษาโบราณวัตถุ และสิ่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ให้อยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย มิให้ถูกทำลาย หรือ โจรกรรม การนำสิ่งต่างๆ เหล่านี้มารวมกันไว้ยังสถานที่ใดที่หนึ่ง ยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าชมได้อีกด้วย
5. การให้การศึกษา และประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว และผู้สนใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ และมีจิตสำนึกในคุณค่า และหวงแหนทรัพยากรทางวัฒนธรรม

นิยวรรณ (ผลวิริยะ) วรรณศิริ (2540 : 58 - 59) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการกลั่นกรองจากความคิดของมนุษย์ ที่นำมาตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เช่น ความต้องการอาหาร พฤติกรรมดังกล่าวนี้จะออกมาทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีรูปแบบต่าง ๆ กันออกไปอีก และได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้

1. ภาษาเป็นสิ่งที่ทุกสังคมมีเพื่อใช้พูด และเขียน
2. วัฒนธรรมรูปธรรม (Material Culture) ได้แก่ อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย การเดินทาง ขนส่ง เสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องมือ อาวุธ และอื่นๆ

3. ศิลปะ งานที่เกี่ยวกับความไพเราะ สวยงามทุกอย่าง เช่น แกะสลัก ปั้นรูป วาดรูป ขั้วร้อง ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และการละคร
4. ระบบและรูปแบบของศาสนา การทำพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับของขลัง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย
5. ระบบครอบครัว การแต่งงาน และเครือญาติ และระบบทางสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ระบบเศรษฐกิจและทรัพย์สิน ทรัพย์สินส่วนรวมและทรัพย์สินส่วนตัว กฎเกณฑ์และมาตรฐานการแลกเปลี่ยน และการค้าขาย ระบบเงินตรา การผลิตและบริโภคสินค้า
7. ระบบการปกครองและรัฐบาล เกี่ยวกับระบบการเมือง ระบบนิติบัญญัติ ระบบตุลาการ และระบบการควบคุมสังคม (Social Control)
8. การศึกสงคราม สงครามระหว่างคนต่างสังคม สงครามระหว่างหมู่เครือญาติ (Feuds) และสังคมเดียวกัน
9. การกีฬาและการละเล่น (Sports and Games) การออกกำลังกาย และนันทนาการต่างๆ
10. ระบบความรู้ การศึกษาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนิทาน ปรัชญา (Mythology) สิ่งที่ทำให้ความรู้แก่คนในสังคม

ประเวศ วะสี (2537 : 13-14) ได้กล่าวถึงลักษณะ 8 ประการของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. มีความหลากหลาย กระจายอำนาจ จึงส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย
2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีและชุมชนท้องถิ่น
4. มีความบูรณาการ
5. สร้างความบรรสานสอดคล้อง (Harmony) และความสมดุลยั่งยืน
6. มีการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งทางสังคม
8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2549 : 37-57) กล่าวว่า การพัฒนาภาคใต้ไม่ได้หมายถึงความเป็นท้องถิ่นนิยม หรือสวดอสามัคคี หากหมายถึง มีสามัคคีธรรม นิยมวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีคุณธรรม เป็นสากล หากมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อย่างหนึ่งตะลุง หรือ มโนรา ไม่ใช้มิไว้เพื่อรับใช้ในการหาเสียงเพื่อเลือกตั้งผู้แทน หรือเพื่อโฆษณาขายยา หากควรรักษาไว้สืบทอดประเพณีที่มีคุณค่า และได้กล่าวถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาไว้ว่า แท้จริงภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ ความเป็นสากล ที่ถ้าวางท่าที่อย่างถูกต้อง อาจประสานกับวัฒนธรรมในระดับชาติ และระดับโลก ได้อย่างเหมาะสมทีเดียว หมายความว่า วัฒนธรรมต้องเริ่มจากข้างล่างขึ้นไปข้างบน ไม่ใช่จากข้างบนลงมาข้างล่าง จากจุดน้อยไปหาจุดใหญ่ ไม่ใช่จากจุดใหญ่ไปหาจุดน้อย

สำหรับวัฒนธรรมในกลุ่มทะเลสาบสงขลานั้น ในท่ามกลางสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นคาบสมุทร มีทะเลปิดทั้ง 2 ด้าน และมีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสรรค์ และพัฒนา วัฒนธรรมบนคาบสมุทรนี้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน จนกลายเป็นดินแดนที่มีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมแห่งหนึ่งของโลกมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นส่วนหนึ่ง ยังคงอยู่สืบมาจนปัจจุบันนี้ และส่วนหนึ่งกำลังถูกทำลายอย่างย่อยยับโดยฝีมือคนรุ่นเรา โดยเฉพาะ แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยกึ่งประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ ที่ถูกทำลาย แหล่งแล้วแหล่งเล่าอย่างน่าสังเวชใจ เพราะเราไม่ได้สำนึกในคุณค่ามหาศาลที่มีต่อเราทุกคน และอนุชน

จักรทิพย์ นาถสุภา (2538 : 4-7) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและการพัฒนาของวัฒนธรรม พื้นบ้านว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านดำรงอยู่ แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรมเกี่ยวกับผี การบูชาบรรพบุรุษและเครือญาติ พิธีกรรมเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ นิทาน พื้นบ้าน ดนตรี อาหาร งานรื่นเริง เหล่านี้มีอยู่ มีความสำคัญต่อการผลิต และการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เช่น ประเพณีไหว้ผีปู่ตา หรืองานบุญเพื่อส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสามัคคี ของหมู่บ้าน มีผลต่อการลงแขก ต่อการปลูกข้าว ต่อการผลิตของหมู่บ้าน นิทานพื้นบ้านมักจะมี เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน และชีวิตประจำวันของชาวบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้านมีความสำคัญต่อ การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยของเรา

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 21-55) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ได้ จาการากฐานความจริงที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ นั่นคือ มันเป็นพฤติกรรมของมนุษย์และผลิตผลที่ เกิดจากการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมไม่ใช่ปัจจัยที่เป็นอิสระไปจากมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นผล มาจากการสร้างขึ้นมาจากมนุษย์ และเป็นผลมาจากสังคมที่มนุษย์อยู่อาศัย วัฒนธรรมเป็นผล หรือ ระบบการจัดระเบียบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม ความคิดที่มีหน้าที่ สำคัญในสังคม วัฒนธรรมกำหนดสถานการณ์ จุดมุ่งหมาย ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ รวมทั้ง กำหนดพฤติกรรมสำหรับปัจเจกบุคคลเพื่อเขาเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องลองผิดลองถูก แต่สามารถ ประพฤติปฏิบัติไปตามแบบแผนที่ได้วางไว้แล้ว และที่กำหนดโดยวัฒนธรรม บุคคลต่าง ๆ ใน สังคมมองเห็น และยังได้อ้างถึง เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Edward Tylor) ศาตราจารย์ทาง มานุษยวิทยาคนแรกของโลกชาวอังกฤษ ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมว่า สิ่ง ทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน รวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการ เป็นสมาชิกของสังคม Edward Tylor. (1871:p1) Primitive Culture, New York. และยังได้แบ่ง ประเภทของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) คือ ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้เพราะมันเป็นคือ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่าง ขนาด และน้ำหนักต่างกันไป เช่น จอบ เสียม มีด หม้อ บ้าน รถยนต์ เสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหาร

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ คือ ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก แบ่ง เป็น 5 ประเภทย่อย
 - 2.1 สถาบันสังคม
 - 2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม ศาสนา ความเชื่อทางสังคม
 - 2.3 ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่า สิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่าคนก็อยากมี อยากเป็น อยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคม ทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคม
 - 2.4 ประเพณีต่าง ๆ แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ประเพณีบางอย่างของไทยมีอายุหลายร้อยปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีเฉลิมพระชนมพรรษา และ ประเพณีการบวชนาค เมื่อคนทำตามประเพณี จะทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมขึ้นได้
 - 2.5 กฎหมาย คือ การควบคุมทางสังคมโดยตรง มีความสำคัญในสังคมสมัยใหม่มาก เพราะเป็นตัวทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมได้อย่างดี
3. ศิลปะ นักวิชาการเถียงกันว่า ศิลปะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ หรือ ไม่ใช่วัตถุ ในสายตาของศิลปินมักมองศิลปะเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ความจริงศิลปะเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ และไม่ใช่วัตถุด้วยศิลปะในที่นี้หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และวรรณกรรม เป็นต้น
4. ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ภาษาในที่นี้ หมายถึง ภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกริยาท่าทางต่าง ๆ ด้วย
5. พิธีกรรม เน้นเฉพาะพิธีที่ต้องทำในแต่ละขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เช่น ในงานศพ ประกอบไปด้วยพิธีต่าง ๆ ที่ทำในช่วงเวลาที่ต่างกันออกไป มีทั้งพิธีที่ทำก่อนพิธีอื่น ๆ เช่น การอาบน้ำศพ แต่งตัวศพมาก่อนรดน้ำศพ เป็นต้น

ศรีศักร วัลลิโภดม (2530) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวว่า จากอดีตได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเอิกเกริก สิ่งผลักดันที่สำคัญ คือ เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เพราะเห็นว่ารายได้ของประเทศที่มาจากการท่องเที่ยวนั้นนับเป็นอันดับแรก ๆ ที่เดียว อีกทั้งไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากมาย ทำให้เกิดการดำเนินการหลายอย่างเพื่อการท่องเที่ยว นับแต่การปรับปรุงถนนหนทาง การจัดการสถานที่ในการค้าขาย การสนับสนุนการผลิตอุตสาหกรรมพื้นบ้าน การจัดแสดงต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น และภูมิภาค โดยเฉพาะสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีนั้น คือ สิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติโดยตรง เช่น มีการขุดแต่งโบราณสถาน โบราณวัตถุให้ลอยตัว แทนที่จะพยายามรักษาสภาพเดิมให้คงอยู่ต่อไป มีการต่อเติมดัดแปลงให้เป็นรูปร่างสมบูรณ์เพื่อสนองความต้องการและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลง

สภาพแวดล้อมของโบราณสถานให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม หรือสร้างสิ่งก่อสร้างที่ไม่สื่อความหมาย ความสัมพันธ์กับหลักฐานที่เป็นจริงในอดีตเพื่อสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นเป้าหมายและอุดมการณ์ในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เพื่อการศึกษาให้คนในชาติรู้จักตนเอง และธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองก็เป็นอันตกไป เพราะฉะนั้นการที่จะทำอะไรเพื่อการท่องเที่ยวนั้น จึงไม่ควรมุ่งหวังเพียงรายได้จากนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของประเทศชาติด้วย

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2522 : ถ่ายเอกสาร) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 5 ประเภท คือ

1. ด้านศิลปะ เช่น ภาษา ดนตรี วรรณคดี ฟ้อนรำ ละคร วิจิตรศิลป์ ประติมากรรม
2. ด้านมนุษยศาสตร์ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศิลปกรรม ศาสนา ปรัชญา โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย
3. ด้านการช่างฝีมือ เช่น การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า จักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การทำตุ๊กตา เครื่องปั้นดินเผา
4. ด้านการกีฬาและนันทนาการ เช่น การละเล่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่กระบอง
5. ด้านคหกรรมศิลป์ เช่น ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า การแต่งกาย การดูแลบ้าน ยาและการใช้ยา มารยาทในการกิน การประกอบอาชีพ

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538: 51-53) กลุ่มวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มท้องถิ่นสี่จังหวัดภาคใต้ กลุ่มนี้ภาษาราชการใช้คำว่า คนไทยมุสลิม เพราะเป็นกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสตูล ขนบธรรมเนียม ประเพณีคล้ายคลึงกับชาวมลายูเซีย ใช้ภาษายะวีในการสื่อสาร (พูด) และภาษาราชการคือภาษากลาง
2. กลุ่มท้องถิ่นชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา พัทลุง ตรัง ชุมพร ในท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง มีวัดเก่าแก่ คือ วัดคูหาสวรรค์ เขาอกทะลุ และถ้าเป็นสัญลักษณ์ของเมือง มีนิทานพื้นเมือง หนึ่งตะลุงเป็นเอกลักษณ์ นิสัยคนเมืองพัทลุงไม่เกรงกลัวใคร จึงส่งผลให้มีคดีอาชญากรรมค่อนข้างสูง
3. กลุ่มท้องถิ่นชายฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต และกระบี่ ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนยกเกียน ทำอาชีพสวนยางพารา ค้าขาย ทำเหมืองแร่ การปลูกสร้างบ้านเรือนรับอิทธิพลวัฒนธรรมจีนปนั้ง

เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ มีดังนี้

- การแต่งกายของคนมุสลิม ผู้ชายนุ่งโสร่ง ใส่หมวก เสื้อแขนยาว ผู้หญิงนุ่งโสร่ง ผ้าโพกผม คนไทยทั่วไป ผู้ชายใช้ผ้าขาวม้าพาดผ้า เสื้อคอกลม กางเกงขาสั้น ผู้หญิงนุ่งผ้าทอ

- ยาวกรวมเท้า ใช้เครื่องประดับเงิน ทั่วไปนิยมแต่งกายโดยใช้ผ้าโสร่งปาเต๊ะซึ่งผลิตในประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย สวมเสื้อลูกไม้ ใส่เครื่องประดับทอง
- ที่อยู่อาศัย เรือนไทยมุสลิม เรือนไทยภาคใต้จะพบที่สงขลา นอกจากนั้นนิยมปลูกอาคารที่เป็นตึกแถวแบบจีน
 - ประเพณีประจำวัน คนมุสลิมยึดมั่นตามประเพณีของศาสนาอิสลาม กลุ่มชายฝั่งทะเลตะวันออก มีประเพณีวันสาร์ท ประเพณีชักพระ ส่วนกลุ่มชายฝั่งทะเลตะวันตก มีประเพณีกินเจ
 - อาหาร อาหารพื้นเมืองชาวมุสลิม ได้แก่ ข้าวหมกไก่ ไก่กอบและ คนใต้ทั่วไปนิยมแกงไตปลา ข้าวย่ำ น้ำบูดู แกงเหลือง ขนมหินน้ำยาบักขี้ได้ นิยมรับประทานร่วมกับผักนานาชนิด เช่น ลูกเนียง ลูกเหริยง สะตอ
 - ภาษา มีการใช้ภาษาถิ่น 2 ภาษาหลัก คือ ภาษายะวี(มุสลิม) ภาษาถิ่นปักษ์ใต้
 - ดนตรี นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นเมือง ลิเกฮูลู ลีละ หนังตะลุง มโนรา
 - อาชีพ ทำสวนยาง สวนผลไม้ เหมืองแร่ เลี้ยงหอยมุก
 - ลักษณะนิสัย รักการต่อสู้ แสวงหาความจริง จริงจัง โผงผาง รักพวกเดียวกัน ยกย่องบุคคล ไม่สันทัดอาชีพบริการ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม น่าจะเกิดจากการปะทะสังสรรค์ของคน ซึ่งวัดน่าจะเป็นสถานที่พบปะกัน วัดเป็นที่รวมของศิลปวัฒนธรรมประเภทต่างๆ เนื่องจาก ในอดีตการไปวัดมีหลายวัตถุประสงค์ เช่น ทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การพบปะสังสรรค์ ชมนมหรสพ และการละเล่นต่างๆ จะได้เห็นวัฒนธรรมดั้งเดิม และเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

เสรี วังสีไพจิตร (2534 : 172) ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา และการเมือง รวมกันแล้วประมาณ 370 แห่ง ซึ่งถือได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง และเป็นทรัพยากรที่จำเป็นต้องอนุรักษ์ เพราะสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งจะเสื่อมไปตามกาลเวลา เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น หากไม่มีการบำรุงรักษาเอาไว้ก็จะได้รับความเสียหายผุพัง และสูญหายไป

ความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

1. ความจำเป็นในการใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อน
2. สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่น
3. สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ
4. สถานที่ท่องเที่ยวเป็นเครื่องหมายแสดงออกถึงความเจริญงอกงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงาม

5. ช่วยในการประชาสัมพันธ์ประเทศ

4.1 หลักการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจดำเนินการ 3 ประการ คือ สิ่งที่น่าท่องเที่ยวคาดหวังที่จะได้รับ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย เป็นต้น สิ่งที่ประชากรในชุมชนนั้น ๆ คาดหวังที่จะให้เกิดขึ้น เช่น มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น และสิ่งที่ผู้รับผิดชอบ และดำเนินการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวคาดหวังจะให้เกิดขึ้น เช่น ใช้งบประมาณน้อย ช่วยอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น สิ่งที่ชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีดังนี้ คือการเวนคืนที่ดิน การดูแลทำนุบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้พอเพียงตามความจำเป็นและเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว หรือบริเวณใกล้เคียง เช่น ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง สถานที่พักผ่อน ป้ายสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม องค์การรัฐยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมค่อนข้างน้อย สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เทศกาลประเพณีถูกทำลายไป เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น หรือมีการดัดแปลงประเพณีในเชิงพาณิชย์มากขึ้น จนทำให้เอกลักษณ์ผิดเพี้ยนไปจากเดิม ส่งผลให้หัวใจของงานเทศกาล ประเพณี สถานที่นั้นเสียไป ปัญหาต่าง ๆ มีดังนี้

1. ปัญหาด้านกายภาพ เช่น การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ปัญหาอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และขาดการดูแล ปัญหามลพิษ (ในเขตเมืองใหญ่)
2. ปัญหาด้านสังคม ปัญหาโสเภณี หรือการขายบริการทางเพศ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างชุมชน ปัญหาการแออัดแอ่งหลอกลวง การเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาชุมชนแออัดในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยม และแบบแผนชีวิตของคนในชุมชน ขบวนการแรงงานต่างชาติเข้ามาแย่งอาชีพคนไทยและฝ่าฝืนกฎหมาย
3. ปัญหาด้านศิลปวัฒนธรรม หรืองานประเพณี เช่น ปัญหาการดัดแปลงรูปแบบศิลปวัฒนธรรมประเพณีเพื่อเอานักท่องเที่ยว ปัญหาที่เกิดจากตัวบุคคล กลุ่มบุคคล หรือผู้นำท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอยังขาดความลึกซึ้งทางวิชาการ รูปแบบการนำเสนอขาดการควบคุมให้อยู่ในกรอบจริยธรรมอันดีงาม ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวฉวยโอกาส หาประโยชน์ส่วนตัว และปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงขีดความสามารถ หรือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว การประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว อาจแบ่ง หลักเกณฑ์การพิจารณาออกได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ

1. ความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ระบบโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และระบบขนส่งประเภทต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสีย ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสภาพถนน การเข้าถึง ชื่อเสียงแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้า สุขา ที่จอดรถ และระบบรักษาความปลอดภัย เป็นส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือ ช่วยในการตัดสินใจที่จะเลือกเดินทางมาสู่แหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมสูงหรือมีครบทุก 10 ประเด็นความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว (10 NEEDS) จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และหากมีความพร้อมลดหลั่นกันลงมา แหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะมีศักยภาพลดน้อยลงมา

2. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สาระที่เป็นแก่นแท้ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นคุณค่า หรือความสำคัญที่มีอยู่ อันจะยังผลเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีไม่เท่ากัน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมซึ่งได้แก่ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ และเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐทั้งระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ หรือแม้แต่แก่นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวน้อยมาก อาจเกิดจากปัญหาหลายประการ เช่น ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว งบประมาณในการดำเนินการ และการประชาสัมพันธ์

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งด้านการพัฒนาและด้านการตลาด อันจะส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง

ซาร่าห์ วาฮับ และ คริส คูเปอร์ (Salah Wahab and Chris Cooper) (2001: 287-288) ระบุถึงความสำเร็จของการริเริ่มการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องการความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งมีส่วนร่วมได้ในทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการ ซึ่งสามารถสังเกตถึงสิ่งรอบตัว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ ความแตกต่างของผู้คนในแต่ละประเทศ

แต่ละภูมิภาค และแต่ละท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะถิ่น ประชาชนเป็นเจ้าของทรัพยากร และร่วมมือในการจัดการกับทุกส่วนงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้จะไม่ได้มีความหมายเลยหากปราศจากสาธารณูปโภคที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ความพร้อมด้านรูปธรรมของ โรงแรม ที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว การขนส่ง สนามบิน ถนน ท่าเรือ และบริการพื้นฐานอื่น ๆ ที่ภาครัฐจัดไว้รองรับ เพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544. ถ่ายเอกสาร) อ้างไว้ในเอกสารประกอบการสัมมนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความ แนวคิด และหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติ และวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

5.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) พัฒนาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตของความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน
4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

5.2 หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable Tourism) มีการจัดการให้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ
2. ลดการบริโภค และใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับลดการก่อของเสีย (Reducing Over-Consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวต้อง

- ร่วมกันวางแผนใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ คุณภาพเหมือนกัน มาทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก
3. รักษา และส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยการเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการ
 4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Intergrating Tourism into Planning) ผู้รับผิดชอบจะต้องประสานแผนการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
 5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย
 6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities)
 7. หมั่นประชุมปรึกษารวบรวมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public)
 8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) โดยการให้การศึกษา ฝึกอบรม เพื่อยกระดับมาตรฐาน
 9. จัดเตรียมข้อมูล (Marketing Tourism Responsibly) คู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวไว้ให้บริการ เตรียมข้อมูลข่าวสารให้เพียงพอต่อการเผยแพร่ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว แผ่นพับ
 10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มคุณค่า และคุณภาพต่อแหล่งท่องเที่ยว

สรวิศ อาสาสรรพกิจ (2542: ถ่ายเอกสาร) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน และเห็นว่า มีแนวคิดบางส่วนที่มีการบันทึกไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา หรือการประชุม Earth Summit ที่ กรุงรีโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด จะเป็นกลุ่มใหญ่หรือเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท จากเล่มเดียวกันนี้ยังได้อ้างอิง รอเบิร์ต เคลฟเวอร์ดอน (Robert Cleverdon) และ องค์การท่องเที่ยวโลก (WTO) จากการประชุม Globe's 90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ทั้งนี้แนวความคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถ

รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป ขอบเขตการพัฒนาจึง ครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว คือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ต้องไม่มีผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรม หรือมีน้อยที่สุด

อนุชาติ พวงสำลี (2536: ถ่ายเอกสาร) ได้กล่าวถึงกรอบ นโยบาย และแนวทางปฏิบัติ ที่จะตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) มี หลักการดังนี้

1. มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน
2. ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (Local Participation)
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้าน จำนวนนักท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมโดยรวม
4. มุ่งใช้วัสดุ และผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น (Local Product)
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน
6. คุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง มีคุณค่ามากกว่าในฐานะเพียง เป็นแหล่งรองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดในระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม้อาจจะเลยได้
7. การปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต้องไม่ขัดกับหลักการ
8. ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐ มีหน้าที่ต้อง ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคและตั้งอยู่ในหลักการเบื้องต้น

วีเวอร์ (2002) อังโน เดวิด ฟินเนล และ รอส ดาวลิงค์ (David A. Fennell and Ross K. Dowling) (2003: 3-5) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการ เรียนรู้ประสบการณ์และความประทับใจของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับ บริบททางวัฒนธรรมที่แสดงออกโดยผ่านกระบวนการฝึกฝนที่ดี เพื่อให้เห็นสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และ สังคมวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ความพึงพอใจในวิถีทางที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากร ทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวดีขึ้น และนำเสนอการจัดการที่สามารถกระทำได้

แนวคิดหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ ไปด้วยกับความรับผิดชอบต่อสังคม และระบบนิเวศ วัตถุประสงค์เพื่อไปให้ถึงความต้องการของเจ้าถิ่น

และนักท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันมีการปกป้องสิ่งแวดล้อม สังคม และคุณค่าทางเศรษฐกิจในอนาคต การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นตัวนำในการจัดการทรัพยากรในอนาคต ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นตัวเติมเต็มระบบเศรษฐกิจ สังคม ความต้องการด้านความสวยงามของศิลปะ ในขณะที่เดียวกันยังคงเป็นการรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ขบวนการดูแลระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสิ่งมีชีวิตที่สนับสนุนระบบนิเวศ เป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ

1. พัฒนา ปลุกจิตสำนึก และเข้าใจความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กับสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ
2. สนับสนุนการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน
3. พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเจ้าถิ่น
4. สร้างคุณภาพของประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว
5. รักษาไว้ซึ่งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธัญญา นวลละออง (2547: 18-19) อ้างถึง วิวัฒน์ชัย บุญภักดี กล่าวว่า แนวคิดการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมได้เริ่มต้นจากวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของสังคม เมื่อมีงานทำบุญในรอบ 12 เดือน พุทธศาสนิกชนจะได้ร่วมกันทำบุญที่วัด กิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดใจประชาชนในการเดินทางมาเที่ยวงาน คือ มหรสพ และการละเล่นพื้นบ้านที่สนุกสนาน เพราะศิลปวัฒนธรรม ประเพณี แต่ละแห่งแตกต่างกัน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในต่างถิ่นปรารถนาที่จะเดินทางไปศึกษาหาความรู้ และพักผ่อนหย่อนใจเมื่อเสร็จจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว และ ธัญญา นวลละออง ได้อ้างถึง จรูญ คำทิพย์ (2534 : 34) ในเล่มเดิมว่า แนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของมิต มาสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า การปะทะสังสรรค์จะต้องเกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่าย ที่เข้าใจสัญลักษณ์เหล่านั้น และที่สำคัญที่สุด คือ บุคคลจะนำความหมายทางสังคมใช้ตอบสนองสัญลักษณ์นั้นด้วย เช่น พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธ เมื่อชาวพุทธเห็นต้องกราบไหว้ และธงชาติไทยเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย เราจึงร่วมกันยืนตรงเคารพธงชาติ เพื่อความภูมิใจในเอกราช และความเสียสละของบรรพบุรุษไทย ทุกครั้งเมื่อเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลชอบที่จะเรียนรู้ความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ต่างๆ เข้ากับชีวิตประจำวันของตนเองเป็นผู้กระทำ หรือเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นๆ ซึ่งอธิบายไว้ว่า โบราณวัตถุ โบราณสถานของไทย ถือเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษสร้างขึ้น เมื่อเราพบเห็นจะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจ และภาคภูมิใจในสัญลักษณ์ในฐานะที่เป็นมรดกของชาวไทยทุกคน และ ธัญญา นวลละออง ยังได้อ้างถึง เศกสรรค์ ยงวณิชย์ (2536 : 12) ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดทฤษฎีไว้อย่างน่าสนใจว่า เมื่อมนุษย์มีโอกาสท่องเที่ยวไปมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้รักบ้านรักเมืองของตนเองมากยิ่งขึ้น หมายความว่า เมื่อมนุษย์ยิ่งได้เห็นอะไรด้วยตนเองก็ยิ่ง

ภาพรวมพบว่า วัดส่วนใหญ่มีความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่มีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ของวัด

2. ด้านนโยบายของวัดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม ในวัด พบว่า วัดส่วนใหญ่มีนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบดังกล่าว แต่ยังไม่มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากขาดแคลนด้านบุคลากร ประกอบกับนโยบายของวัดยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

3. ด้านการรับและถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ พบว่า วัดส่วนใหญ่มีพระสงฆ์ที่สามารถทำหน้าที่ในการนำชมวัด ถ่ายทอดความรู้ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัดได้ มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของภาษา และทักษะที่ใช้ในการถ่ายทอด

โดยภาพรวม สรุปได้ว่าวัดที่ทำการศึกษาทั้งหมดจำนวน 15 วัด วัดที่มีความพร้อมทุกองค์ประกอบมีเพียง 2 วัดเท่านั้น คือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดสุทัศน์เทพวราราม สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมของวัด ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของวัด และปัจจัยด้านนโยบายของวัด

อำนาจ ใหญ่ยิ่ง (2542: 181-185) ทำการศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมชุมชนบ้านโป่งเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวบ้านโป่งที่มีศักยภาพต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) ศึกษาถึงความพร้อมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยในตอนแรก พบว่าวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวบ้านโป่งที่มีศักยภาพต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1.ด้านศิลปะ ได้แก่ ภาษา ดนตรี พื้นเมือง และวัดดอยแท่นผาหลวงที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีปริศนาธรรม 2.ด้านมนุษยศาสตร์ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีรดน้ำดำหัว ประเพณีไหว้ศาลหอบง พิธีไหว้ศาลหอบง และประเพณีเข้าพรรษา 3. ด้านการช่างฝีมือ ได้แก่ เครื่องจักรสาน เครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงพิพิธภัณฑสถาน และวัฒนธรรมบ้านโป่ง 4. ด้านกีฬาและนันทนาการ มีการเล่นชนไก่พื้นเมือง และการชนกวาง 5. ด้านคหกรรมศิลป์ มีการประกอบอาชีพอาหารพื้นบ้าน พืชสมุนไพร และยาสมุนไพร บ้านที่อยู่อาศัย การดำเนินชีวิตประจำวัน ตอนที่ 2 การยืนยันในวัฒนธรรมชุมชน และความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า วัฒนธรรมชุมชนที่ได้จากตอนที่ 1 ชาวบ้านให้การยืนยันว่ายังคงพบเห็น และยังมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยชาวบ้านโป่งยินดีให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัส และมีส่วนร่วมในการดำเนินวิถีชีวิตกับชาวบ้านบนพื้นที่จริงได้

สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ สถาบันทรัพยากรชายฝั่ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2547: 57-58) ศึกษา พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มน้ำ

ทะเลสาบสงขลาซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด บางส่วนของ จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางส่วน(12 อำเภอ) ของจังหวัดสงขลา พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นดิน ร้อยละ 90 และที่เหลือน้อยละ 10 เป็นแหล่งน้ำ และยังพบอีกว่า โดยทั่วไปความสนใจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และศิลปกรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังมีน้อยมาก และอยู่ในวงจำกัด หน่วยงานรัฐยังไม่ค่อยให้ความสำคัญและคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม และการศึกษาในพื้นที่กรณีศึกษาทั้ง 3 พื้นที่พบว่ามีการสร้างอาคารรุกล้ำพื้นที่ มีการทิ้งขยะเกลื่อนกลาด และมีการปักป้ายโฆษณาเบียดบังทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และศิลปกรรม

ยศ สันตสมบัติ และคณะ (2544: 9-10). ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร และได้กล่าวถึงการมองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมิติทางวัฒนธรรมในลักษณะเช่นนี้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการให้ความเคารพแก่อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต และจารีตประเพณีแตกต่างกันออกไป มุมมองทางด้านวัฒนธรรมเป็นการให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรีและสิทธิในการเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มิใช่มองคนเป็นสัตว์ประหลาดและเปิดโอกาสให้การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการละเมิดจาง้วงความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนท้องถิ่น ในทางตรงข้ามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมประเพณีของตน สามารถอธิบายให้คนนอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีความสวยงามและมีคุณค่าอย่างไร เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันเป็นบ่อเกิดแห่งความเข้าใจและเอกภาพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์

ธิดา สุบรรณาจ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การทดลองใช้โปรแกรม และ 4) การปรับปรุงโปรแกรม ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ปีการศึกษา 2544 ของโรงเรียนบ้านกระโพ สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 18 คน ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3

นำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียน หลังการเข้าร่วมในโปรแกรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนมีพฤติกรรมการเป็นนักท่องเที่ยววัฒนธรรมอยู่ในระดับดีมาก
3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมโดยภาพรวม ทั้งในด้านความเหมาะสม ด้านความพอใจ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก ยกเว้นความเหมาะสมของระยะเวลาของกิจกรรมก่อนและหลังการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับปานกลาง

อุดม บัวศรี (2538: ถ่ายเอกสาร) ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไว้ในงานวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในชุมชนต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์กล่าวว่า วัฒนธรรมนั้นย่อมไม่หยุดนิ่ง ยังเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปอย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น เกิดจากการรับรู้ข่าวสาร การคิดค้น และความละเอียดของสติปัญญาของคนในสังคมมากขึ้น เพราะปัจจุบันนี้โลกมีลักษณะไร้พรมแดนแล้ว ทุกคนมีสิทธิ์รับรู้ข่าวสารเท่าเทียมกัน

วัฒนธรรมไม่ใช่ถาวรวัตถุ คือ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป วัฒนธรรมใดไม่เปลี่ยนแปลงก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมที่ตาย หากอยากให้วัฒนธรรมคงอยู่ ต้องให้วัฒนธรรมเคลื่อนไหว และควรปรับปรุงวัฒนธรรมให้สมัยอยู่เสมอ

วัฒนธรรมเป็นสินค้าที่ทรงคุณค่า และเป็นสิ่งเดียวที่ประเทศไทยมีอยู่เพื่อการขายเพื่อการท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมนี้ไว้ ในขณะเดียวกันเราก็จะต้องขายศิลปวัฒนธรรมตัวนี้ด้วยระบบที่ถูกต้องและเหมาะสมอย่างคุ่มทุน เพื่อนำเงินที่ได้กลับมาบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ยังทรงคุณค่าต่อไป ถือเป็นการลงทุนค้าขายกับวัฒนธรรม แต่อาจจะแตกต่างจากการลงทุนค้าขายทางเศรษฐกิจชนิดอื่น คือ การลงทุนและบริโภคทางวัฒนธรรมนั้น ต้องมีคุณธรรมเข้าไปผสมผสานด้วย ไม่หวังประโยชน์ของคนฝ่ายเดียว แต่ต้องมีจิตสำนึกต่อการสร้าง บำรุงรักษา และหวงแหนวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วย

อนุชาติ พวงสำลี (2536 : ถ่ายเอกสาร) ได้กล่าวถึง ผลกระทบจากการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทั้งในแง่วัตถุ และวิถีชีวิต หรือภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นอย่างมาก จากการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2520) ก็ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย ทั้งในระดับบุคคล และในระดับวัฒนธรรมท้องถิ่น

และระดับชาติว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบวิถีชีวิตประจำวันของท้องถิ่นให้เป็นตะวันตก และนิยมทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น คงพอจะประจักษ์ได้ว่าวัฒนธรรมและชนชาติในบริบทของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา นั้น มักจะถูกมองเป็นเพียงสินค้าท่องเที่ยวหรือเป็นของโชว์ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวตลอดมา ผลดังกล่าวก่อให้เกิดกระบวนการปรุงแต่ง หรือดัดแปลง วัฒนธรรมเพื่อเป็นการดึงดูดหรือเอาใจนักท่องเที่ยวต่างถิ่น และผู้มาเยือน อันเป็นการส่งผลให้ ศิลปวัฒนธรรม และชนชาติ ขาดกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เป็นการสืบสานขึ้นมาจากรากเหง้าแห่งวิถีชีวิตของชุมชน และท้องถิ่นอย่างเป็นจริง ปัจจุบันแม้องค์กรการท่องเที่ยวโลก ได้เริ่มต้นตัวและหันมาเอาใจใส่ในด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม เช่น มีการผลักดันในด้านนโยบายอนุรักษ์ธรรมชาติในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของ Asia Pacific Travel Association (PATA) ที่มีลักษณะเป็น Code for Environmentally Responsible Tourism เป็นต้น การปรับตัวของแนวคิดว่าการท่องเที่ยวและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมนั้น เป็นกระแสความคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่อาจเรียกรวมในที่นี้ว่า Responsible Tourism Development หรือ Sustainable Tourism Development

สามารถ จันทรสุรีย์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533: 56) ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง รากฐานของความรู้ชาวบ้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างและลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย มี 2 แบบ คือ

- 1) แบบนามธรรม เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับ เกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า หมายถึงทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
- 2) แบบรูปธรรม เป็นเฉพาะด้าน เช่น ทำมาหากิน เกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี

ณชพงศ์ จันจุฬา (2548: 82-83) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนเกาะศรีบอยาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติปากแม่น้ำกระบี่ ได้ศึกษาถึงการประเมินศักยภาพของชุมชนเกาะศรีบอยา จังหวัดกระบี่ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ค่าถ่วงน้ำหนักและใช้เทคนิค Factor Analysis พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนมีระดับศักยภาพของปัจจัยสถานความโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวในรอบปีอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านความสามารถของชุมชนในการจัดการด้วยตนเอง ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านพื้นที่ปัจจัยด้านผู้นำ และปัจจัยด้านการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

สันติสุข กฤษดากร (2541:บทคัดย่อ) ทำการศึกษา เรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มีดังนี้

1. ปัญหาผู้ถ่ายทอด ได้แก่ ผู้รู้ในหมู่บ้านไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถให้คนรุ่นหลังได้เห็น และจดจำเป็นแบบอย่าง เนื่องจากสภาพสังคม ความเป็นอยู่เปลี่ยนไป ผู้รู้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ บางท่านสุขภาพไม่แข็งแรง เป็นอุปสรรคแก่การถ่ายทอด ผู้รู้ในชุมชนมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนใกล้ชิดหรือญาติสนิท ไม่มีการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายแก่บุคคลอื่นๆ
2. ปัญหาผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ ขาดผู้จะมารับการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างจริงจัง ผู้รับการถ่ายทอดรุ่นหลังไม่มีเวลาให้กับการฝึกหัด หรือฝึกซ้อมอย่างเต็มที่ ประกอบกับการขาดความมานะพยายาม ทำให้การฝึกหัดไม่ได้ผลเท่าที่ควร หรือมักจะเลิกราไปก่อนที่จะสามารถทำได้ และคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกท้องถิ่น ทำให้ละทิ้งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองไป
3. ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความเจริญด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดกระแสนิยมดนตรีสมัยใหม่ และการแสดงสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เพลงพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน ขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ผลิตงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ตลาดสินค้ารองรับผลผลิตทางอุตสาหกรรมมากกว่าผลผลิตจากแรงงานฝีมือทำให้มีการผลิตงานจักสานเพื่อเป็นสินค้าขายลง

ณชพงศ์ จันจุฬา (2548 : 2) อ้างถึงการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544 พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังถือได้ว่าเป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ยึดแนวคิดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพะอย่างยิ่งการสร้างจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่สาธารณชนอย่างทั่วถึงในทุกกระดับควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความยากจน การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้พ้นจากวิกฤต พร้อมกับการวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง และการสร้างระบบการบริหารจัดการภายในที่ดี(Good Governance) ให้เกิดขึ้นในทุกกระดับ

อมรา จำรูญศิริ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และผลกระทบจากการ

ท้องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชาวบ้าน ตำบลหนองบัว อำเภอกุเวร จังหวัดเลย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้รู้ ได้แก่ ผู้นำฝ่ายปกครอง ผู้นำทางวัฒนธรรม และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 35 คน ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และหัวหน้าครอบครัว จำนวน 123 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 15 คน และเยาวชน จำนวน 10 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม จัดบันทึกแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า หลังจากกุเวรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ด้านเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีอาชีพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม พบว่า การปกครองมีระเบียบแบบแผนดำเนินการโดยคณะกรรมการตามลำดับ ระบบครอบครัวและเครือญาติเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยว นิยมแยกครอบครัวเพื่อมาประกอบอาชีพส่วนตัว การพึ่งพาอาศัยกันลดน้อยลง การศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้นและมีความสำคัญมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม พบว่ามีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อบางอย่างยังคงมีอยู่ แต่ต้องปรับเปลี่ยนไป

ในด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านตำบลหนองบัวได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทั้งด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบทางด้านสังคม ด้านบวก คือ การท่องเที่ยวทำให้ลดภาวะการว่างงาน การคมนาคมสะดวกขึ้น ผลกระทบด้านวัฒนธรรมด้านบวกพบว่า ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีการพัฒนาทางความคิด มีการจัดงานเทศกาลเกี่ยวกับท่องเที่ยว ซึ่งมีปัจจัยจากนโยบายของรัฐทั้งด้านการศึกษาที่สูงขึ้นของคนในชุมชน ส่วนผลกระทบด้านลบ พบว่ามีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทั้งการแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม แต่ความเชื่อบางอย่าง เช่น การนับถือศาลเจ้าพ่อพระยาศรีโตน ยังมั่นคงเหนียวแน่น เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ แสดงถึงพลังวัฒนธรรมที่เกื้อกูลให้เกิดความสามัคคี เป็นพลังในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประโยชน์แนวทางพัฒนาโดยใช้ภาษาศาสตร์ การท่องเที่ยวขยายภายใต้ปัจจัยที่เอื้ออำนวย เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอาชีพใช้ภูมิปัญญาในการบริหารจัดการ ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์สืบทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545: 53 - 55) ได้มีการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ พัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ ตรัง สตูล และพัทลุง พบว่า จังหวัดพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 42 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 23 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และศาสนสถาน 12 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปหัตถกรรม 4 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2 แห่ง วัฒนธรรมและวิถีชีวิต 1 แห่ง ซึ่งกระจายตัวอยู่บนพื้นดิน 35 แห่ง และบริเวณ

ทะเลสาบสงขลาอีก 7 แหล่ง มีจำนวนผู้มาเยือนจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยว โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2544 จำนวน 109,941 คน (ชาวไทยและชาวต่างประเทศ) และมีนักท่องเที่ยว จำนวน 226,720 คน นักท่องเที่ยวนิยมไปเยือนอุทยานนกน้ำทะเลน้อยมากที่สุด นักท่องเที่ยวชาวไทยมีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนจากการท่องเที่ยว

วิชญพันธ์ วิณิชชาภิวงศ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ได้อ้างถึง มนัส สุวรรณ (2530 : 167-169) พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้มากกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม และมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเห็นสภาพแวดล้อมในยามพักผ่อนที่แตกต่างไปจากสถานที่ทำงานซึ่งตั้งอยู่ในเมือง

วิเวชา กาญจนศิริ (2546: 38 - 50) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในกรุงมอสโก และกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ลักษณะทางนิเวศวิทยาของแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาเส้นทางท่องเที่ยว โดยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แผนที่ การสำรวจในภาคสนาม การเก็บข้อมูลในพื้นที่ การสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละเส้นทาง ลักษณะทางนิเวศวิทยาของแหล่งท่องเที่ยวมี 2 ประเภท คือ

- แหล่งโบราณสถาน และแหล่งวัฒนธรรม
- แหล่งธรรมชาติ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเมืองไทยซึ่งมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่างประเทศ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับต่างประเทศในด้านต่าง ๆ และส่งเสริมการท่องเที่ยว

ดวงดา จันทร์สว่าง (2549: 119-120) ศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวไทยต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดราชบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีทัศนคติเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจโดยรวมระดับมากต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร และแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ยังมีบางหัวข้อที่นักท่องเที่ยวมีความรู้ และความเข้าใจผิดๆ เช่น ด้านโบราณสถาน และโบราณวัตถุ น้ำตก ถ้า ตลอดจนการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การศึกษาวิถีชีวิตประเพณี และความเป็นอยู่ชุมชน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น

กนกวรรณ แสนเมือง (2548: 277-281) ศึกษาเรื่อง แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดราชบุรี พบว่า สามารถจัดอันดับความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี ได้ ดังนี้ 1) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก 2) วัดเขาช่องพราน 3) วัดหนองหอย จากการศึกษาความคิดเห็นของประชากรทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเป็นจุดเด่นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.49 ด้านเทศกาลและงานประเพณี สามารถเป็นจุดเด่นในระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 3.48 และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นจุดเด่นระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.56 ความคิดเห็นของประชากรทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่า จุดแข็งของจังหวัดราชบุรี คือ มีผลผลิต เป็นพืชผักผลไม้เป็นอันดับแรกของภูมิภาค จุดอ่อน คือ ขาดแผนฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โอกาส คือ มีโอกาสเป็นศูนย์กลางการค้าทางเกษตรที่ได้มาตรฐานของประเทศ เพื่อสนองนโยบายการเป็นครัวโลกของรัฐบาล อุปสรรค คือ ขาดงบประมาณสนับสนุน ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจากภาครัฐ วิสัยทัศน์ของประชาชนในท้องถิ่น คือ เป็นเมืองน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวของตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่า เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงมาก แต่ยังขาดมรดกโลกท้องถิ่น แต่นักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยถึงวิถีชีวิตชาวบ้านได้จากชาวบ้านในบริเวณตลาดน้ำเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่

จากการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ถ้ำคูหา) ของวัดเขาช่องพราน พบว่าทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติมีศักยภาพระดับสูง เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน แต่ยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

จากการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยววัดหนองหอย พบว่า เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพปานกลาง เนื่องจากยังไม่เห็นความเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากนัก เน้นเรื่องจิตใจให้คนมาสักการะพระโพธิสัตว์กวนอิม ความศรัทธาของคน ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวไม่ครบ ขาดศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ป้าย ประวัติความเป็นมา

อาทิตยา พิเชษฐพันธ์. (2548: 88 - 95) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ความมุ่งหมายของการวิจัย คือ 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในทุกๆ ด้าน 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน 4) เพื่อศึกษาถึงอุปสรรค ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้ดีขึ้น ผลการศึกษาพบว่า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบทรัพยากรท่องเที่ยวครบทุกด้าน คือ ด้านธรรมชาติ 1 แหล่ง คือ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ ดอยปุย ด้านวัฒนธรรม 6 แหล่ง คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์วรวิหาร วัดเจดีย์หลวง

วัดเจ็ดยอด วัดบุพพาราม วัดอุโมงค์ ด้านเทศกาล และมหกรรม มี 3 มหกรรม คือ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเป็ง มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ ด้านกิจกรรม มี 3 กิจกรรม คือ ศูนย์ศิลปการแสดง กาดสวนแก้ว ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ ถนนคนเดิน ด้านบริการมีครบทุกด้าน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีประเพณีสงกรานต์ และประเพณีเป็ง

ด้านการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยว โดยการใช้หลัก 10 Basic needs ได้แก่ ป้ายบอกทาง สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว สุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การสื่อความหมาย การกำหนดเส้นทางเดิน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และป้ายข้อมูลโบราณสถาน หากมีตั้งแต่ 8 อย่างขึ้นไป ถือว่ามีศักยภาพสูง หากมี 5 อย่าง มีศักยภาพปานกลาง และ หากมีน้อยกว่า 5 อย่าง มีศักยภาพต่ำ

ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีค่าเฉลี่ยสูง ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านบริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความปลอดภัย ด้านการเข้าถึง และด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพบว่าประชาชนต้องการให้ปรับปรุงเรื่องการบริการ ความสะอาด และพัฒนาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดในระดับสูง

มณีวรรณ พุทธเสถียร (2548: 115-125) ศึกษาเรื่อง ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จากการวิจัย มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวในอำเภอพิมาย 2) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป 3) เพื่อศึกษาความต้องการของประชาชนท้องถิ่น 4) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยใช้เครื่องมือ 2 ชิ้น คือ แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า พบแหล่งท่องเที่ยว 5 แหล่ง และงานเทศกาลประเพณี 3 งาน คือ ไทรงาม อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์พิมายสวนไทยศิลป์ เทศกาลเที่ยวพิมาย เทศกาลแข่งเรือยาว งานฉลองและรำลึกวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป พบว่าประชากรมีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อคนไม่เกิน 5000 บาท มีภูมิลำเนาในอำเภอพิมาย และมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ความต้องการเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอพิมาย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ไทรงาม อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ และงานเทศกาลเที่ยวพิมาย

ความต้องการของประชาชน ประชาชนต้องการถนนลาดยาง ที่พักที่สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ไฟฟ้าให้แสงสว่างในชุมชน การจัดเก็บขยะ พัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น สนับสนุนแรงงานท้องถิ่น การจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมอีสาน และโครงการปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชน

ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพบว่า ประชาชนต้องการให้จัดการเพื่อความสะอาด และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

ชนิตา ครูจิราวัฒน์ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง เจตคติของผู้ประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในเขตภาคกลางของประเทศไทย จากการวิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับเจตคติของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทภาคกลาง ในด้านสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ลดปัญหาสังคมของชุมชน และการมีกฎหมายและมาตรการมารองรับ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือนจากอาชีพหลักของครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และระยะเวลาการประกอบการ ที่มีผลต่อระดับเจตคติของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแบบที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในเขตภาคกลางของประเทศไทย โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows ในการประมวลผล ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. เจตคติผู้ประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในภาพรวม พบว่าผู้ประกอบการมีเจตคติอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ผู้ประกอบการที่มีเพศต่างกัน และระดับการศึกษาสูงสุดที่ต่างกัน จะมีระดับเจตคติในการประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ประกอบการที่มี อายุ อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และระยะเวลาในการประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทที่แตกต่างกัน มีระดับเจตคติในการประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทที่แตกต่างกัน

เกตุวดี ทองร้อยชั่ง (2547: บทคัดย่อ) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคใต้เป็นภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทยที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ยาวนาน ภาคใต้จึงเป็นแหล่งสั่งสมมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้มีลักษณะเฉพาะหลายอย่างที่แตกต่างกันจากวัฒนธรรมพื้นบ้านในภูมิภาคอื่น เช่น ภาษาถิ่น การละเล่น ประเพณี เป็นต้น ปัจจุบันวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นเดียวกัน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมที่เคยมีการศึกษาในอดีต ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ นั้น ยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้พอประมาณเท่านั้น

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และผลกระทบจากการท่องเที่ยวในแง่เศรษฐกิจ สังคม

และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งส่วนมากจะเน้นไปทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวในธรรมชาติ ซึ่งมีผู้ที่เคยศึกษา และได้ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมาบ้างแล้ว เช่น อุทยานนกน้ำทะเลน้อย หาดแสนสุขลำปำ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดพัทลุง ยังไม่ได้รับการพัฒนาและประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ซึ่งหากจะประเมินจากคุณค่าและความสำคัญแล้ว ก็ไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเลย ด้วยความตระหนักในความสำคัญของมรดกและคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

7. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมของอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงในอดีต มีประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์โดดเด่นของรูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมฝาผนัง และตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักทางธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นได้จากแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง (ภาพประกอบ 2) ดังนี้

1. วัดวัง ตำบลลำปำ อำเภอเมือง
2. วัดยางงาม ตำบลลำปำ อำเภอเมือง
3. วัดวิหารเบิก ตำบลลำปำ อำเภอเมือง
4. วัดปาลิไลยก์ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง
5. วัดเจ้าเมืองพัทลุง ตำบลลำปำ อำเภอเมือง

สำนักงานจังหวัดพัทลุง (2548: 2) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดพัทลุง โดยอิงแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบน ดังนี้

วิสัยทัศน์ของจังหวัดพัทลุง มุ่งเป็นศูนย์กลางการผลิตภาคการเกษตรมุ่งสู่สากล เป็นเอกแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม พร้อมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน (Green Gold, Green Tourism)

ประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดพัทลุง ต้องการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ของจังหวัดพัทลุง เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติที่ยั่งยืน โดยมีแนวทางพัฒนาดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม

2. การพัฒนาระบบการบริการเครือข่าย และตลาดท่องเที่ยว
3. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาราชการ 4 ปี จังหวัดพัทลุง (2548: 3-5) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ 4 ปี ในระหว่างปี พ.ศ 2548 – 2551 โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาต่างๆ ดังนี้

ในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และมีศักยภาพที่จะส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น อุทยานนกน้ำทะเลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอันเป็นที่ตั้งของพื้นที่ชุ่มน้ำโลกแห่งแรกของประเทศไทย หรือ Ramsa site เป็นต้น

ศักยภาพการพัฒนาของจังหวัด

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และท่องเที่ยวเชิงเกษตร

วิสัยทัศน์จังหวัดพัทลุง

เมืองหลัก การเกษตร ก้าวหน้า และยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์กล่าวคือ

1. ธุรกิจการท่องเที่ยวบริการ และการค้า การดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างงาน สร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยมีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ภายใต้การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน
2. ทรัพยากรชายฝั่ง ทรัพยากรประมง ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ คงความอุดมสมบูรณ์ และมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และเอกชน

ตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด

1. รายได้ภาคการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 (เฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี)
2. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์หลักที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด

1. พัฒนา พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเดิม และแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่การท่องเที่ยว และบริการด้านการท่องเที่ยว
2. พัฒนา และยกระดับมาตรฐานการให้บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งใน ด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐานและความปลอดภัย

3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น กลุ่มธุรกิจ สถาบัน การศึกษา และองค์กรเครือข่ายต่างประเทศ
4. เพิ่มความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะพื้นที่ศึกษา

กรมศิลปากร (2544: 79) ได้ระบุว่าจังหวัดพัทลุงมีเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เช่นเดียวกับ จังหวัดสงขลา และ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทั่วไปลักษณะภูมิศาสตร์ของภาคใต้มีลักษณะเฉพาะตัว จึงมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมือง และศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้จนเกิดเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น จังหวัดพัทลุงมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ สังคม การเมืองการปกครอง สังคมและวิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญดังนี้

สภาพภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง และ อาณาเขต จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ระหว่างละติจูด 7 องศา 6 ลิปดาเหนือ ถึง 7 องศา 53 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 9 องศา 44 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,424.47 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,295.60 ไร่ (พื้นดิน 1,919,446 ไร่ และพื้นน้ำ 220,850 ไร่) (กรมแผนที่ทหาร 2534 : กรมการปกครอง : 2541) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงหมายเลข 4 ระยะทางประมาณ 858 กิโลเมตร ความยาวของพื้นที่จังหวัดจากเหนือจรดใต้ประมาณ 78 กิโลเมตร และความกว้างจากตะวันออกไปตะวันตกประมาณ 53 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอยะเอนก และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอรัตภูมิ และอำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอกวนกาหลง และกิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล อำเภอปะเหลียน อำเภอย่านตาขาว อำเภอนาโยง อำเภอเมือง อำเภอห้วยยอด และอำเภอรัษฎา จังหวัดตรัง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอสิงหนคร อำเภอสะทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิศาสตร์ทั่วไป นอกจากบริเวณทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติของประเทศแล้ว ยังมีพื้นที่ภูเขา และค่อยๆ ลาดต่ำจากทิศตะวันตกลงมาทางทิศตะวันออก พื้นที่ความลาดชันมากกว่า ร้อยละ 35 ทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ดอน ถัดลงมาเป็นพื้นที่ราบจนถึงพื้นที่ทะเลสาบสงขลา และพื้นที่เกาะ ดังนี้

1. พื้นที่ภูเขา เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด คือบริเวณเทือกเขาบรรทัด มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 800 เมตร ยอดเขาที่สูงที่สุด คือ เขาลูกหลัก (เขาร้อน) สูงประมาณ 1,322 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง
2. พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน เป็นพื้นที่เชิงเขา เป็นเนินเตี้ยๆ ที่เรียกว่าควน มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เมตร
3. พื้นที่ราบ หรือร้อยละ 43.38 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและการเกษตรกรรม
4. พื้นที่เกาะ ในบริเวณทะเลสาบสงขลา คิดเป็นร้อยละ 6.40 ของพื้นที่จังหวัดทั้งหมด มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่ และเป็นแหล่งผลิตรังนก

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดพัทลุงมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นเขตรมรสุม คือ อากาศร้อน และชุ่มชื้นค่อนข้างมาก มีฝนตกเกือบตลอดปี อุณหภูมิค่อนข้างสม่ำเสมอ อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 27.70 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเดือนเมษายน ประมาณ 28.80 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคม ประมาณ 26.60 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีประมาณ ร้อยละ 78

ทรัพยากร

1. ป่าไม้ ส่วนมากเป็นป่าดิบชื้น หรือ ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าสนเขา ป่าพรุเสม็ด ป่าชายหาด และป่าชายเลน พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดพัทลุงถูกทำลายไปมาก ที่เหลืออยู่จะเป็นบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบางเตย และป่าสงวนอื่นๆ ของกรมอุทยานสัตว์ป่า และพันธุ์พืช
2. สัตว์ป่า หมายถึง สัตว์ที่อาศัยในธรรมชาติ จะมีสัตว์มีกระดูกสันหลัง จะพบในเขตพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นเขตหวงห้ามของรัฐ
3. แร่ธาตุ เท่าที่สำรวจพบมีแร่โลหะ อโลหะ แต่มีปริมาณน้อยไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน
4. ทรัพยากรท่องเที่ยว

ตาราง 2 แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง.

อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	วัฒนธรรม
เมืองพัทลุง	หาดแสนสุขลำปำ	เขากอกทะเล ถ้ำคูหาสวรรค์ วัดวัง (1) วัดยางงาม (2) วัดวิหารเบิก (3) วัดपालิไลยก์ (4) วังเจ้าเมืองพัทลุง (5) พระพุทธรูปรัตนตรัย ชัยวัฒน์จตุรทิศ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก	ประเพณีแข่งโพน ประเพณีชักพระ ประเพณีกวนข้าวยา โค (มธูปายาส) ประเพณีชนวัว งานวันอนุรักษ์มรดก ไทย และงานชิงแชมป์ หนังตะลุง มโนรา ภาคใต้

ที่มา. กรมศิลปากร (2543)

1. วัดวัง มุขนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542: 7101-7107) ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน ในพงศาวดารเมืองพัทลุงของหลวงศรีวรจักร (พิณ จันทโรจวงศ์) เขียนไว้ว่าพระยาพัทลุง (ทองขาว) มีศรัทธาได้สร้างวัด มีอุโบสถ และระเบียงรอบ ไวกกลางเมืองวัดหนึ่ง เมื่อทำการเสร็จจัดการฉลอง ณ วันที่ 2 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 พุทธศักราช 2359 (จ.ศ. 1178) ปีชวด อัฐศก

ทำเนียบวัดจังหวัดพัทลุงของพระครูอรุณธรรม (เอียด) ระบุว่าวัดวังสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2331 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จุดประสงค์ในการสร้าง อาจเป็นไปได้ว่า เพื่อใช้เป็นวัดประจำเมือง เพราะในสมัยนั้นได้ย้ายเมืองพัทลุงมาตั้งที่โคกลุง บริเวณนี้ยังไม่มีวัด เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา เมื่อสร้างวัดวังขึ้นแล้วก็พิจารณาเห็นว่า วัดควนมะพร้าว ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สยามมาตั้งแต่สมัยธนบุรีนั้นห่างไกลจากตัวเมืองมาก จึงให้ยกวัดวังขึ้นเป็นวัดถือน้ำพระพิพัฒน์สยาม ต่อมาวัดวังได้ลดความสำคัญลงจากที่เคยใช้เป็นวัดสำหรับประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สยาม มาเป็นที่ทำพิธีสมโภชดอกไม้เงินดอกไม้ทอง เนื่องจากได้ย้ายเมืองพัทลุงไปตั้งที่ ตำบลคูหาสวรรค์ เมื่อ พ.ศ. 2467 วัดวังก็ทรุดโทรมลงเรื่อยๆ จึงต้องทำการบูรณะหลายครั้ง

รูปแบบศิลปกรรม

อุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก อุโบสถเดิมมีขนาดเล็กกว่าปัจจุบัน แต่ได้ปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อ พ.ศ. 2403 ด้านหน้าอุโบสถมีมุขเด็จยื่นออกมา ภายในมุขเด็จมีพระพุทธรูปปูนปั้นประทับนั่งห้อยพระบาทปางปาลิไลยก์ ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ภายใน

อุโบสถ มีพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองปางมารวิชัย จำนวน 4 องค์ ประดิษฐานบนฐานชุกชี ย่อมุมไม้สิบสอง พระประธานขนาดหน้าตักกว้าง 2 เมตร มีพระสาวกปูนปั้นประทับยืนพนมมือ ด้านขวาของพระประธาน มีพระพุทธรูปสำริดทรงเครื่องปางห้ามสมุทร (ถูกขโมยไปเมื่อ พ.ศ. 2539) ด้านซ้ายมือของพระประธาน มีพระพุทธรูปจำหลักไม้บุด้วยโลหะทรงเครื่องปางห่มบาตร 1 องค์ (ถูกขโมยไปเมื่อ ต้นเดือนมีนาคม 2529) หน้าอุโบสถและด้านหน้าตอนใน มีรูปยายแก่ ปูนปั้นนั่งชันเข่าขวามือโตะสี่เหลี่ยมก่อด้วยปูน ชาวบ้านเรียกว่า ยายโอ หรือ ยายทองคำ หน้าอุโบสถ ทั้ง 4 ด้าน เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องพุทธประวัติเทพชุมนุมทั้ง 4 ด้าน รอบอุโบสถมี ระเบียงคดล้อม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น จำนวน 108 องค์

เจดีย์ มีเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองจำนวน 2 องค์ อยู่ทางด้านทิศใต้ และทิศเหนือของอุโบสถ ฐานเจดีย์เป็นชุดฐานสิงห์ย่อมุม องค์ระฆังทรงเหลี่ยมย่อมุมรับกับฐาน ด้านหลังอุโบสถมีเจดีย์ ทรงสูงกลีบบะเพอง 1 องค์ เจดีย์ทรงกลม 5 องค์ และเจดีย์ทรงกลมองค์ใหญ่ อยู่มุมกำแพงวัด ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ก่ออิฐถือปูน สร้างเมื่อ พ.ศ.2403

ธรรมเนียมจำหลักไม้ ฐานเป็นชุดฐานสิงห์ลายทองรูปพรรณพุกษา ตามประวัติกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อทรงพระราช อุทิศในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2453 ที่เสมา ธรรมเนียม มีอักษรจารึกพระปรมาภิไธย จปร. และข้อความ “ทรงพระราชอุทิศในพระบรมศพ พ.ศ.2453” ธรรมเนียมหลังนี้ได้รับการบูรณะใหม่ เมื่อ พ.ศ.2519

ตู้พระธรรมลายรดน้ำ อยู่บนกุฏิเจ้าอาวาส 1 ตู้ ศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2529: 3305-3307) กล่าวว่า โถ่งน้ำ 2 ใบ ใบแรกเป็นโถ่งดินเผาเคลือบสี เขียวทรงสูง ศิลปะสมัยราชวงศ์ชิง ใบที่ 2 เป็นโถ่งดินเผาทรงเตี้ย ปากกว้างเคลือบสีน้ำตาล ศิลปะราชวงศ์ชิง ตามประวัติกล่าวว่าใช้ในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการเมืองพัทลุง

กรมศิลปากร (2533: 368) กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 วันที่ 29 พฤษภาคม 2528 และประกาศเขตโบราณสถาน เนื้อที่ประมาณ 9 ไร่ 1 งาน 46 ตารางวา

2. วัดยางงาม มุลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542 : 6339-6341) ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ตามประวัติ กล่าวว่า ผู้สร้างวัดนี้ คือ จอมแพ่ง จอมจำ แต่ไม่ได้รับบุศักราชไว้ ทำเนียบวัดในจังหวัดพัทลุงระบุว่า วัดนี้สร้างเมื่อ พ.ศ.2348 ผู้สร้าง คือ พ่อจอมเสนี โดยสร้างหลังวัดโพเต็ดเล็กน้อย การสร้างวัดยางงามได้อาศัยแรงงานจากนักโทษเมืองพัทลุง จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า จอมแพ่ง จอมจำ อาจจะเป็นผู้คุมนักโทษ หรือ พัสติในเรือนจำ

รูปแบบศิลปกรรม

ชัยวุฒิ พิชะกุล (2529: 2959-2961) อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศ ตะวันออก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปปูนปั้นทรงเครื่องปางมารวิชัย

ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี ด้านหน้าพระประธานมีพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ 2 องค์ และพระพุทธรูปหินอ่อนปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ศิลปะพม่า มีจารึกเขียนว่า “หนุซังผู้สร้าง ศก 127” (พ.ศ.2451)

กรมศิลปากร. (2533: 368) กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 และประกาศแนวเขตโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 วันที่ 29 พฤษภาคม 2528 เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 40 ตารางวา

3. วัดวิหารเบิก มุลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542: 7235 - 7240) ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “วัดเบิก” ไม่มีหลักฐานว่าสร้างเมื่อใดแน่ แต่จากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมที่หลงเหลืออยู่ สันนิษฐานว่าคงสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเรื่องเล่าว่าสร้างขึ้นพร้อมวัดวัง และวัดยางงาม ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กัน การสร้างวัดทั้ง 3 แห่งนี้ เป็นการแข่งขันกันด้านฝีมือช่าง เพราะฉะนั้นจะเป็นว่าลักษณะสถาปัตยกรรมของวัดทั้ง 3 นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นอย่างยิ่ง

รูปแบบศิลปกรรม

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ อุโบสถยกฐานสูง ภายในอุโบสถประดิษฐานพระประธานปูนปั้นปางมารวิชัย ฝ่าผนังทั้ง 4 ด้านเขียนภาพจิตรกรรม ผู้เขียนภาพ คือ หลวงเทพบัณฑิต (สุน) เขียนราว พ.ศ.2403 คราวเดียวกับการบูรณะวัดวังในสมัยรัชกาลที่ 4

พระพุทธรูปเจ้าหลักหินอ่อน ปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ศิลปะพม่า นางหนุซังได้สร้างถวาย เมื่อ พ.ศ.2451

ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2529 : 3365) ภาพเขียนประดับมุก ฝีมือช่างญี่ปุ่นเขียนบนกระจกเป็นรูปทิวทัศน์ชายทะเล เรือ และเรือใบ ประดับด้วยมุก เป็นสิ่งที่แปลกกว่าภาพเขียนอื่นๆ ที่เคยพบในจังหวัดพัทลุง

กรมศิลปากร. (2533 : 368) กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 และประกาศแนวเขตโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 วันที่ 29 พฤษภาคม 2528 เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ 2 งาน 71 ตารางวา

4. วัดป่าลิไลยก์ มุลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542 : 4581-4582) ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “วัดป่า” วัดนี้สร้างเมื่อ พ.ศ.2247 ตรงกับสมัยพระเพทราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏในเอกสารโบราณใดๆ จนเมื่อ พ.ศ.2325 พระมหาช่วย ชาวบ้านน้ำเลียด ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมือง ได้เป็นเจ้าอาวาส ใน พ.ศ.2328 พม่ายกทัพมาตีเมืองชุมพร เมืองไชยา เมืองนครศรีธรรมราช ทางฝ่ายเมืองพัทลุง พระมหาช่วยได้ทำเครื่องรางของขลังแจกไพร่พลกรมการเมือง รวบรวมกำลังไว้

ได้ประมาณ 1000 คน ยกไปด้านพม่าที่ ตำบลบันแต แต่ไม่ทันรบพม่าก็ถอยทัพเสียก่อน พระมหาช่วยมีความชอบเป็นอย่างมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ลาสิกขาบท และแต่งตั้งให้เป็นพระยาทุกราษฎร์ (ช่วย)

รูปแบบศิลปกรรม

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทั้ง 4 ด้าน ชุ่มประตูกำแพงแก้วอยู่ทางทิศตะวันออก 1 ชุ่ม อุโบสถมีทางเข้า 2 ประตู ระหว่างประตูมีพระพุทธรูปปูนปั้นปางปาลิไลยก์ภายในมีพระประธาน และพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย จำนวน 4 องค์ ฝีมือช่างปั้นพื้นเมือง

ใบเสมาเป็นหินทรายสีแดง ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูนรอบอุโบสถ จำนวน 8 ใบ บางใบสภาพชำรุด แต่ละใบมีลวดลายจำหลักไม่เหมือนกัน ลักษณะประณีตสวยงาม จากรูปแบบศิลปกรรมน่าจะเป็นสมัยอยุธยาตอนปลาย หรือ รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ทิพย์วัลย์ พิชะกุล (2529: 2103-2104) เจดีย์ ตั้งอยู่นอกกำแพงแก้วหน้าอุโบสถ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส องค์ระฆังแบบเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้รับการบูรณะใหม่เมื่อ พ.ศ.2516

กรมศิลปากร. (2533 : 252) กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 102 ตอนที่ 180 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2528 และประกาศแนวเขตโบราณสถานเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 2 งาน 63 ตารางวา

5. วังเจ้าเมืองพัทลุง มุลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542 : 7111-7125) ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบ ด้วยวังเก่า และวังใหม่ สาเหตุที่เรียกเรือนที่พักเจ้าเมืองพัทลุงว่า “วัง” นั้น มีผู้อธิบายไว้ว่า เจ้าเมือง คือ ผู้เป็นเจ้าของเมือง มีอำนาจสิทธิ์ขาดในบ้านเมือง โดยได้รับพระราชทานอาญาสิทธิ์จากพระมหากษัตริย์ หรือเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “กินเมือง” เจ้าเมืองมีอำนาจและฐานะต่างพระเนตรพระกรรณ ย่อมถือเสมอว่าเป็นเจ้า ที่อยู่ของเจ้าเมืองจึงต้องเรียกว่าวังด้วย วังเจ้าเมืองพัทลุง ประกอบด้วย 2 วัง คือ

วังเก่า ผู้สร้างและเป็นเจ้าของวัง คือ พระยาอภัยบริรักษ์ (น้อย) เจ้าเมืองพัทลุงระหว่างปี พ.ศ.2412 – พ.ศ.2431 ซึ่งใช้เป็นที่พักและเป็นที่ว่าราชการเมืองด้วย และได้ตกทอดมาถึงบุตรชาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้หลวงจักรานุกิต (เนตร) เป็นพระยาอภัยบริรักษ์ เป็นเจ้าเมืองพัทลุง คนต่อมา หลัจากนั้น วัง ก็ได้ตกทอดเป็นมรดกกันต่อมา จนในปัจจุบันหลานของพระยาอภัยบริรักษ์ (น้อย) ได้มอบวังเก่าให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล

วังใหม่ พระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร) เป็นผู้สร้างวังใหม่ขึ้นด้านหลังวังเก่า ทางทิศใต้ติดกับคลองลำปำ จึงมีชาวบ้านเรียกวังใหม่ ว่า “วังชายคลอง” ช่วงที่พระอภัยบริรักษ์ (เนตร) ปกครองเมืองพัทลุง เป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีนโยบายปฏิรูปการปกครองหัวเมืองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งเป็นการยกเลิกเจ้าผู้ครองนคร เจ้าเมือง เจ้าประเทศราช โดยปริยาย พ.ศ.2439 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช โดยรวมเมือง

นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง เข้าเป็นมณฑลเดียวกัน ถึงปี พ.ศ.2443 ได้มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเจ้าเมืองเป็น ผู้ว่าราชการเมือง พระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร) จึงเป็นเจ้าเมืองพัทลุงคนสุดท้าย และเป็นผู้ว่าราชการเมืองพัทลุงในระบบใหม่เป็นคนแรก

รูปแบบศิลปกรรม

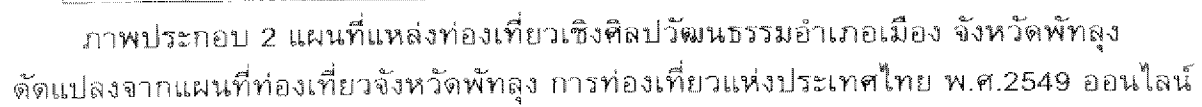
วังเก่า สภาพปัจจุบันเป็นเรือนไทยภาคใต้ผสมภาคกลาง มีเรือนใหญ่ทรงไทยแฝดอยู่ตรงกลาง ตัวเรือนยกพื้นสูง เสากลมปักดิน หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ด้านหน้าเรือนใหญ่เป็นเฉลียงยื่นออกไปทางทิศตะวันตก ถัดไปเป็นชานสำหรับใช้ว่าราชการ หรือประกอบพิธีการต่างๆ สดฐานเป็นเรือนคร้ว มีบันไดขึ้น 2 ทาง คือ ด้านทิศใต้ และทิศเหนือ วัสดุที่ใช้ในการสร้างเป็นไม้ทั้งหมด วิธีประกอบเรือนใช้ “ลูกสัก” หรือลิ้มไม้เชื่อมยึดติดแทนตะปู ซึ่งเป็นวิธีของช่างไทยแต่โบราณ ภายหลังการบูรณะชานเรือนหายไป แต่มีลานปูกระเบื้องดินเผาเข้ามาแทนที่ เพราะไม้เนื้อแข็งในปัจจุบันหายาก และมีปัญหาในการดูแลรักษา จึงพิจารณาและบูรณะให้เหมือนเดิมไม่ได้ ทายาทตระกูลจันทโรจวงศ์ได้มอบให้กรมศิลปากร เมื่อ 11 กันยายน 2527

วังใหม่ เป็นกลุ่มเรือนไทย 5 หลัง ยกพื้นสูงล้อมรอบชานบ้านที่อยู่ตรงกลาง เป็นลานทราย ก่อด้วยกำแพงอิฐกันทรายไว้ กลุ่มเรือนไทย 5 หลัง ประกอบด้วย เรือนประธาน ซึ่งเป็นที่พักของพระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร) เจ้าเมืองพร้อมภรรยาเอกและบุตร ลักษณะเป็นเรือนแฝด 2 หลัง ภายในมีห้องนอนหลายห้อง ห้องนอนเจ้าเมืองพื้นห้องทำเป็นช่องลับมีกระดานปิดไว้ หากเกิดเหตุฉุกเฉิน เจ้าเมืองสามารถหลบหนีออกไปริมฝั่งคลองลำปำได้ หน้าห้องนอนเป็นโถง เป็นที่สำหรับเจ้าเมืองว่าราชการ มีระเบียบยลระดับลงไป 2 ด้าน เข้าใจว่าเป็นที่นั่งของข้าราชการระดับต่าง ๆ เมื่อเข้าประชุมปรึกษาข้อราชการ ถัดลงไปเป็นลานบ้านซึ่งเป็นลานทราย กลางลานมีต้นชมพู่ขนาดใหญ่ต้นหนึ่ง มีแท่นก่อด้วยอิฐรอบเป็นที่นั่ง ส่วนเรือนไทยอีก 4 หลัง ที่ล้อมรอบลานบ้าน สามหลังเป็นเรือนขนาดเล็ก มีห้องนอนและระเบียบยลหน้าห้องเหมือนกัน เป็นที่อยู่ของอนุภรรยาและบุตร อีกหลังหนึ่งเป็นเรือนคร้ว ทุกหลังสร้างด้วยไม้แบบเรือนไทยโบราณ ทายาทตระกูลจันทโรจวงศ์มอบให้กรมศิลปากรเมื่อ 24 กันยายน 2525

จากการศึกษาค้นคว้าถึงเอกสารที่เกี่ยวกับภาพรวมการท่องเที่ยวในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยว แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และแนวคิดด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ามีมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาและพัฒนา หากต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเน้นผลทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวก็จะนำไปความทุกข์ทรมานของแหล่งท่องเที่ยวเหมือนกับเคยเกิดกับแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติอื่นๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชายหาดพัทยา จังหวัดชลบุรี ความเสื่อมโทรมของหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต และความพลุกพล่านของหาดเจ็ว จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งต้องใช้ทั้งเวลา และงบประมาณจำนวนมากในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น

เพื่อไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ก้าวไปสู่ความเสื่อมโทรม และสูญหายไปในที่สุด และเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์อันดีงาม และปลูกจิตสำนึกในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นหลัก ผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงต่อไป





บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจและศึกษาปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
2. การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจและศึกษาปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นที่ตั้งของ วัดวัง วัดยางงาม วัดวิหารเบิก วัดปาลิไลยก์ วัดเจ้าเมืองพัทลุง เป็นพื้นที่ทำการวิจัย เนื่องจากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตั้งอยู่ในบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงในอดีต มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญของชาติ ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา และอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร และ อีกประการหนึ่ง คือ ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดพัทลุง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อตอบสนองการวิจัย และผู้วิจัยได้ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น เพื่อสำรวจภาพทางกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 5 แหล่ง โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก สำรวจวัดวัง วัดปาลิไลยก์ วัดวิหารเบิก วัดยางงาม และวัดเจ้าเมืองพัทลุง เมื่อวันที่ 14 - 18 กันยายน พ.ศ. 2549 ช่วงที่ 2 ได้สำรวจวัดปาลิไลยก์ และวัดวัง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 หลังจากนั้นช่วงที่ 3 ได้เดินทางไปวัดยางงามอีกครั้งเมื่อวันที่ 3 - 5 สิงหาคม พ.ศ.2550 และ 23-25 สิงหาคม พ.ศ.2551 โดยใช้แบบตรวจสอบความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านกายภาพ และด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีดังนี้

1. กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม 5 แห่งของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดวัง เจ้าอาวาสวัดยางงาม เจ้าอาวาสวัดวิหารเบิก เจ้าอาวาสวัดปาลิไลยก์ ผู้ดูแลวัดเจ้าเมืองพัทลุง นายหนังตะลุง และครูมโนรา

2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลไกการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดพัทลุง และผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง
3. กลุ่มผู้นำชุมชนที่อาศัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง
4. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างเจ้าของสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาสวัด 4 คน และ ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง 1 คน นายหนังตะลุง 1 คน ครูมโนรา 1 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง 1 คน วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง 1 คน รวมทั้งสิ้น 2 คน เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ จำนวน 2 คน คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ และเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองพัทลุง โดยการสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา ใน 4 วัด และ 1 วัง จากการสอบถาม และสังเกตจากสถานที่จริง พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวัดไม่เท่ากัน ในการศึกษาครั้งนี้จะคำนวณจากวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด คือ วัดปาลิไลยก์ โดยจากการสังเกตพบว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาประมาณ 20 คน เฉลี่ยทั้ง 4 วัด และ 1 วัง รวม 100 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด จำนวน 111 กลุ่มตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามามีใช้ร่วมกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ข้อมูลครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด และเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงได้อย่างสมบูรณ์ สามารถแบ่งประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.1 แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว และด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนความพร้อมด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านความมั่งคั่งทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม ด้านจิตรกรรมฝาผนัง ด้านการดูแลรักษา บุรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกสืบทอด ด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบตรวจสอบความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งพัฒนาจากคู่มือประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และแบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง รองศาสตราจารย์พยอม ธรรมบุตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร่วมกับ มหาวิทยาลัย Oxford Brooks จัดทำขึ้น

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบและสังเกตในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง เพื่อใช้ตรวจสอบความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น

1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม นายหนังตะลุง และครูมโนรา โดยมีประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การนำศิลปวัฒนธรรมมาสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ผลกระทบและข้อจำกัดในการนำศิลปวัฒนธรรมมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว แนวคิดด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีคำถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นภาพรวมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง เช่น สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง นโยบายและแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด ลักษณะโครงการและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัด การมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1.4 แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน มีคำถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จุดเด่น จุดด้อยของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม แนวทางเพื่อปรับปรุง และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับสอบถามนักท่องเที่ยวใน 5 แหล่งท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

1.1 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และได้เดินทางลงไปในพื้นที่จริงเพื่อรวบรวมข้อมูลมาประกอบการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

1) แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งดัดแปลงมาจากเครื่องมือตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง รองศาสตราจารย์พยอม ธรรมบุตร พัฒนามาจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ มหาวิทยาลัย Oxford Brooks ประเทศอังกฤษ

2) แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว นายหนังตะลุง คุ้มโนรา เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ดัดแปลงมาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารวิชาการ ตำราที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยเอง

3) แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ดัดแปลงมาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารวิชาการ ตำรา ที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยเอง

4) แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความคิดเห็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สร้างมาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยเอง

1.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน 5 แหล่งท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- | | |
|----------|--|
| ตอนที่ 1 | ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป โดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว |
| ตอนที่ 2 | ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพัทลุง โดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว |
| ตอนที่ 3 | ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง |
| ตอนที่ 4 | ความประทับใจในทรัพยากรท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงหลังจากได้สัมผัสด้วยตนเอง |
| ตอนที่ 5 | ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง |

2. นำเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างจากการศึกษา และดัดแปลงจากนักวิชาการท่านอื่นๆ ให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรตรวจสอบความถูกต้อง และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. นำเครื่องมือที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และ นางวรรณิ์ ชูลาน
4. นำเครื่องมือที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่เลือกไว้ เพื่อทดสอบความเที่ยงตรง
5. นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้ มาวิเคราะห์ ปรับปรุง เพื่อความสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดย

1. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้เดินทางลงพื้นที่จริงเพื่อตรวจสอบสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ในด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมมีการสำรวจในประเด็น ด้านความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม ด้านจิตรกรรมฝาผนัง ด้านการดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกสืบทอด ด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 5 แห่ง คือ วัดวัง วัดยางงาม วัดวิหารเบิก วัดป่าลิไลยก์ และวังเจ้าเมืองพัทลุง เมื่อ 14 - 18 กันยายน พ.ศ.2549 และได้เดินทางเข้าไปในพื้นที่วัดป่าลิไลยก์ และวัดวัง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2550 และเดินทางไปวัดยางงามอีกครั้งในวันที่ 3 - 5 สิงหาคม 2550 และ 23-25 สิงหาคม พ.ศ. 2551

2. เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว และเดินทางลงพื้นที่ด้วยตนเองโดยมีการนัดหมายล่วงหน้าในการสัมภาษณ์ และดำเนินการสอบถาม และรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเทป และจดบันทึก และเขียนบรรยายสรุปในรูปแบบพรรณนาโวหาร

3. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และความ

คิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
นำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองจ จังหวัดพัทลุง
เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลความพร้อมด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของแหล่ง
ท่องเที่ยว สรุปเนื้อหาในภาพรวมด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอ
เมือง จังหวัดพัทลุงทั้ง 5 แห่ง และเขียนบรรยายสรุปแบบพรรณนาโวหาร

2. แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาสรุป และนำเสนอเป็นความคิดเห็นของผู้ดูแลแหล่ง
ท่องเที่ยว นายหนังตะลุง ครูโนรา

3. แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาสรุป และนำเสนอเป็นความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่
ภาครัฐ เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

4. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ผู้นำชุมชนที่จัดบันทึก และบันทึกเทป นำมาถอดเทป และเขียน
บรรยายสรุปแบบพรรณนาโวหาร

5. แบบสอบถาม

เมื่อผู้วิจัยได้แบบสอบถามมาแล้ว ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูล และแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก

5.2 นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบกลุ่มข้อมูล ลงรหัส

5.3 นำข้อมูลที่ลงรหัสไปบันทึกผลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ประมวลผลโดยใช้

โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS Version 10.0) ส่วนที่เป็นคำถามปลายเปิดผู้วิจัยนำมาสรุป
และวิเคราะห์เนื้อหา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการสรุปรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยมีสูตรดังนี้

1. การคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรในการคำนวณหาค่าร้อยละ
(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538 : 125)

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}}$$

2. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. ม.ป.ป. : 86)

$$S.D = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{N}}$$

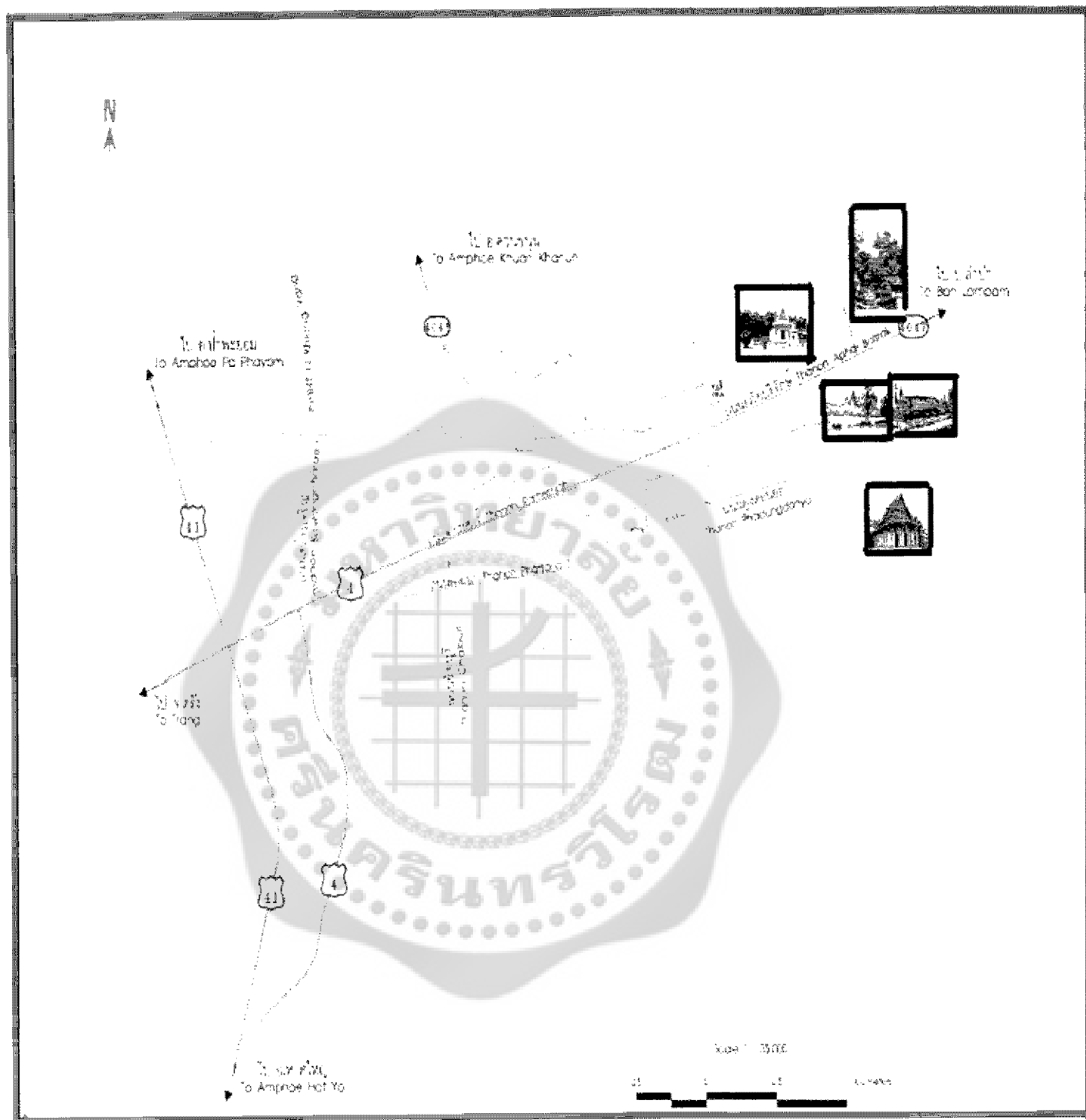
S.D = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X = จุดกึ่งกลางของชั้นคะแนน

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยของคะแนน

N = จำนวนประชากร

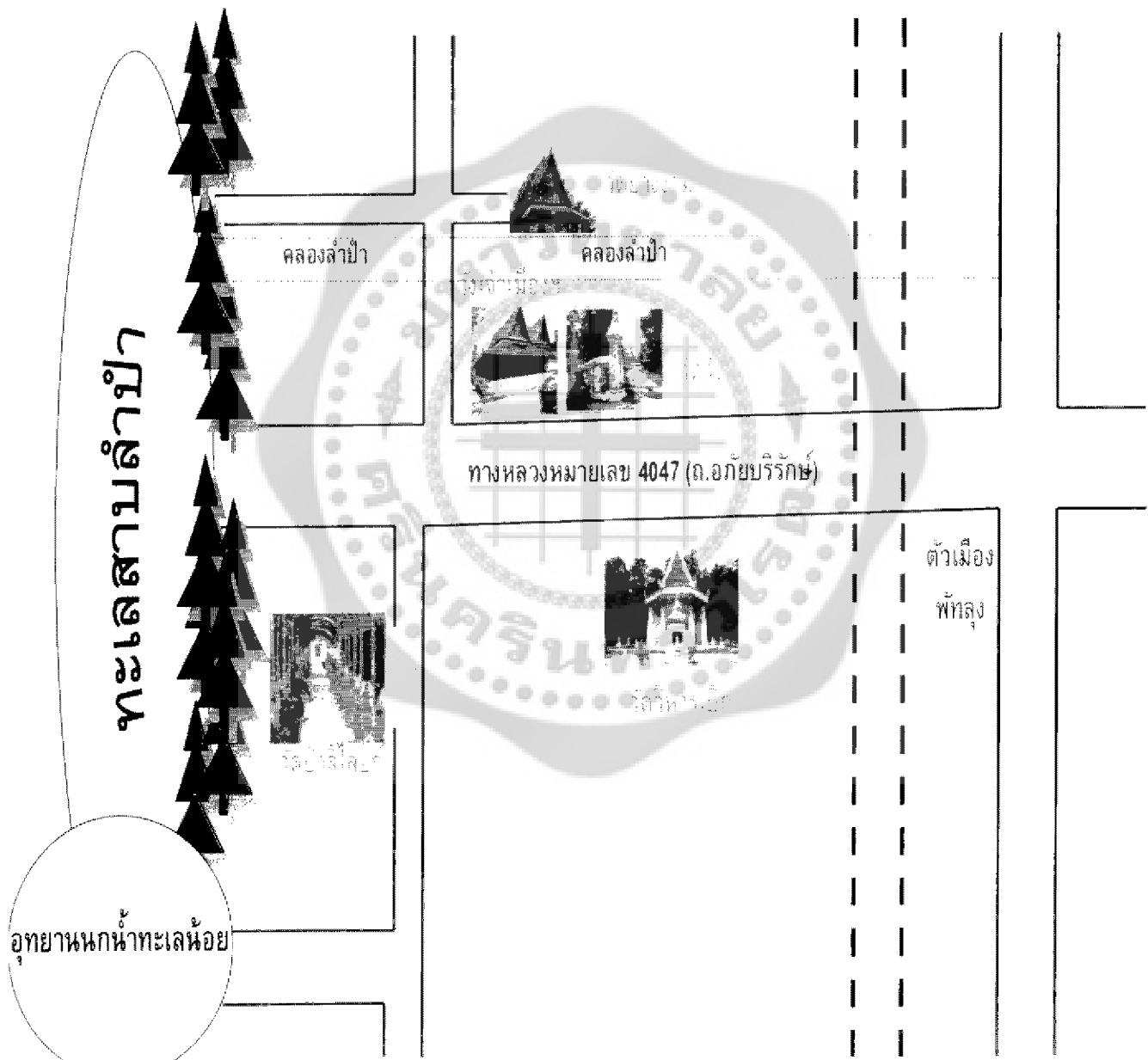




ภาพประกอบ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของพื้นที่ที่ทำการศึกษา
ผู้วิจัยดัดแปลงจากแผนที่เส้นทางคมนาคมของอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง



ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม



ภาพประกอบ 4 ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อประกอบความเข้าใจ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการสำรวจปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

1.1 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

1.2 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย

2.1 ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม นายหนึ่งตะลุง คุรุมนโนรา

2.2 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลไกการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ นันทนาการจังหวัดพัทลุง และ วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

2.3 ผู้นำชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมตั้งอยู่ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลเมืองพัทลุง

2.4 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่ทำการศึกษ ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

1. ผลการสำรวจปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

จากการศึกษาเอกสารวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจังหวัดพัทลุง ประกอบกับการสังเกตการณ์ในการลงพื้นที่ของผู้วิจัย สามารถสรุปลักษณะทางกายภาพที่น่าสนใจของจังหวัดพัทลุงได้ดังนี้ ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดพัทลุง พบว่าพื้นที่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเป็นที่ราบสูง และ ค่อย ๆ ลาดตัวลงไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ทะเลสาบ ในบริเวณที่ราบลุ่มทางตอนกลางของจังหวัด จึงเหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม เช่น การทำนา และการทำปศุสัตว์ ดังนั้นจังหวัดพัทลุงจึงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้ และจากลักษณะเด่นทางกายภาพของจังหวัดพัทลุงที่กล่าวมานี้ ทำให้จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น ป่าเขา น้ำพุร้อน ถ้ำ ทะเลสาบ และที่สำคัญไปกว่านั้น คือ จังหวัดพัทลุงมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นหลากหลาย และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตามหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ ที่ค้นพบที่วัดพะโค๊ะ อ.สทิงพระ จ.สงขลา พบว่าจังหวัดพัทลุงมีความเป็นเมืองมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 500

ในปัจจุบัน จังหวัดพัทลุง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอป่าพะยอม อำเภอเขาชัยสน อำเภอศรีบรรพต อำเภอตะโหมด อำเภอปากพะยูน อำเภอกงหรา อำเภอบางแก้ว อำเภอป่าบอน และกิ่งอำเภอศรีนครินทร์ ชาวบ้านมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ซึ่งได้แก่ การทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำสวน ยางพารา สวนผลไม้ ประมงพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม นอกจากนั้นยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำปลาแห้ง กุ้งแห้ง กลัวยกวน ลูกหยีกวน และ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์เครื่องแกงสำเร็จรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น การแกะรูปหนังตะลุง ผลิตภัณฑ์จากกระจูด ฯลฯ เพื่อส่งขายทั้งในจังหวัดพัทลุง และ จังหวัดใกล้เคียงด้วย

เนื่องจากจังหวัดพัทลุง มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และในอดีตยังคงเคยเป็นหัวเมืองที่สำคัญของภาคใต้ และเป็นศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านศาสนา และด้านศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จังหวัดพัทลุง มีวัดวาอารามที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งในอดีตถือว่าวัดเป็นศูนย์กลาง และศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน และวัดยังเป็นศูนย์รวมของศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ด้วย ในสมัยก่อนวัดยังเป็นสถานที่ในการทำพิธีกรรมทั้งระดับเจ้าเมือง และ ระดับชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอเมืองพัทลุง ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงในอดีต คือ ตำบลลำปำ มีวัดสำคัญ ๆ หลายวัด

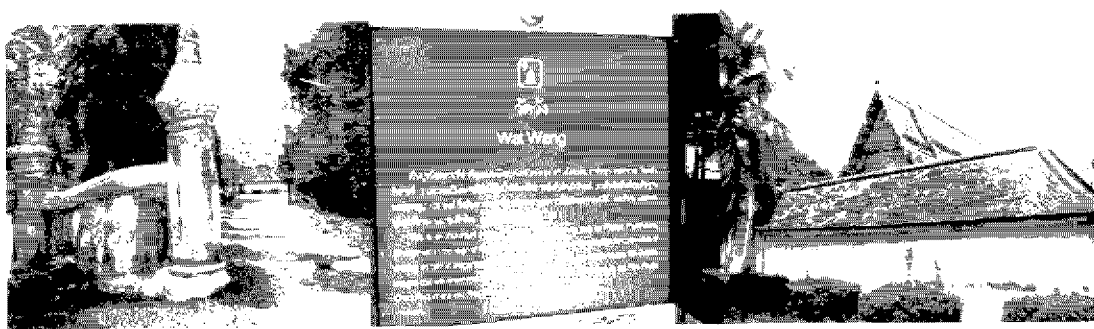
สภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นไปตามฤดูกาลและเทศกาล ซึ่งส่วนมากจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงฤดูร้อน และช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์ ประเพณีวันสารทเดือนสิบ ประเพณีแข่งโพนลากพระ สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย หาดแสนสุขลำปำ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก เพราะสาเหตุขาดการประชาสัมพันธ์ สภาพถนนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สะดวก อีกทั้งยังขาดข้อมูลป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามจุดสำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุง

1.1 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยใช้แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่ดัดแปลงเพื่อใช้ประกอบในการสังเกตการณ์และการสำรวจพื้นที่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 วัดวัง

จากการสำรวจพื้นที่วัดวัง สามารถสรุปรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว



ภาพประกอบ 5 ทางเข้าวัด ป้ายประวัติความเป็นมาของวัด และอุโบสถวัดวัง
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

วัดวัง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง อยู่ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำปำ (ถนนอภัยบริรักษ์) ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร สามารถพบเห็นป้ายบอกทางไปวัดวัง ในระหว่างกิโลเมตรที่ 3 – 4 ก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว สภาพถนน เป็นถนนราดยาง 2 ช่องทางวิ่งสวนกัน ในช่วง 4 กิโลเมตรแรก และเปลี่ยนเป็นถนนราดยาง 4 ช่องทางวิ่งสวนกันในช่วง 4 กิโลเมตรสุดท้าย สภาพถนนดีมาก 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาสลับกับที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ภายในวัดวัง มีไฟฟ้า และน้ำประปา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และชาวบ้านที่มาทำบุญในวัด บริเวณ 2 ข้างทางประตูทางเข้าวัด มีที่ว่างโล่งเตียน สามารถใช้เป็นที่พักจอดรถได้ เพราะทางวัดยังไม่ได้จัดลานจอดรถอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะ ในบริเวณรอบ ๆ อุโบสถ และริมคลองลำปำ มีไม้หินอ่อนวางไว้เป็นจุด ๆ เพื่อใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนได้ต้นไม้ของชาวบ้านที่มาวัด และนักท่องเที่ยว

ในบริเวณวัดไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ ไม่มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ไม่มีร้านขายของที่ระลึก เนื่องจากทางวัดยังไม่ได้มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ

3) ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวสรุปผลได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ภายในวัดมีห้องน้ำ 2 ห้อง ซึ่งใช้การได้ดีตามสภาพ มีการทำความสะอาดบ้างตามความจำเป็น มีการจัดวางถังขยะไว้เป็นจุด ๆ ในบริเวณลานวัด และมีการรักษาความสะอาดสม่ำเสมอ ในด้านการบริการสาธารณสุข พบว่าบริเวณใกล้เคียงวัดวังมีสถานพยาบาล 1 แห่ง คือ สถานีอนามัยตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากวัดวังไปบนถนนสายพัทลุง – ลำปำ (ถนนอภัยบริรักษ์) ก่อนถึงหาดแสนสุขลำปำ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งสามารถเป็นที่รักษาโรคพื้นฐาน และปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง

สามารถนำส่งโรงพยาบาลประจำจังหวัดพัทลุง ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง อยู่ห่างจากวัดวังประมาณ 8 กิโลเมตร

ด้านความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีสถานีตำรวจตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากวัดวัง ตามถนนสายพัทลุง – ลำปำ (อภัยบริรักษ์) ก่อนถึงหาดแสนสุขลำปำ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร (ตั้งอยู่ข้าง ๆ สถานีอนามัยตำบลลำปำ) นอกจากนี้ยังมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ระยะทางห่างจากวัดวังประมาณ 8 กิโลเมตร ในกรณีมีเหตุการณ์ฉุกเฉินยังมีกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน

4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว

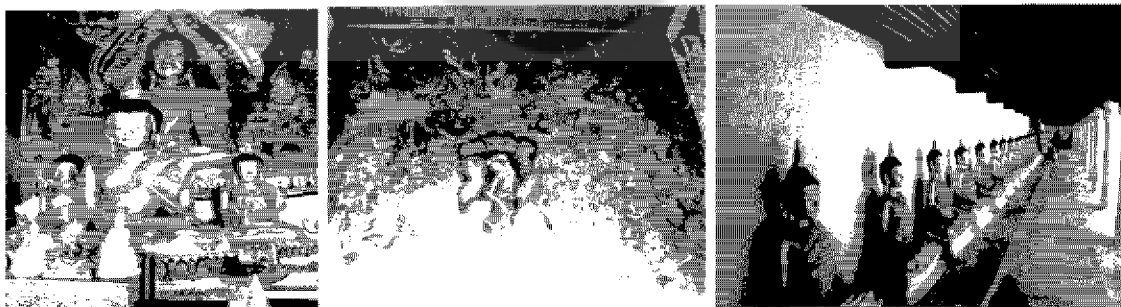
ภายในวัดไม่มีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่มีป้ายให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของบริษัทเอกชนผู้ให้บริการระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ และป้ายบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยว และประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังไม่มีแผ่นพับประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของวัด แต่จะเป็นแผ่นพับส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ไม่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หรือผู้สนใจ สามารถสอบถามประวัติความเป็นมาของวัดได้จากเจ้าอาวาส และผู้รู้ในชุมชนใกล้เคียง

5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความสวยงามของ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถของวัด และชื่นชมทัศนียภาพบริเวณริมคลองลำปำ เนื่องจากวัดวังตั้งอยู่ริมคลองลำปำ และสามารถใช้เป็นห้องเรียนจิตรกรรมได้ โดยใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถเป็นต้นแบบ

2. ความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรม

1) ด้านความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม ทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม



ภาพประกอบ 6 พระประธาน ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดวัง และพระพุทธรูปบริเวณระเบียงคด รอบ ๆ อุโบสถ (ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

อุโบสถ มีความสวยงาม เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ได้ปฏิสังขรณ์ครั้งสุดท้าย เมื่อ พ.ศ.2403 และครั้งล่าสุดกรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้งในปี พ.ศ. 2551 และดำเนินการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ แล้วเสร็จในปลายปี 2551 ที่ผ่านมามีด้านหน้าอุโบสถมีมุขเด็จยื่นออกมา ภายในมุขเด็จมีพระพุทธรูปปูนปั้นประทับนั่งห้อยพระบาทปางป่าลีไลยก์

เจดีย์ มีเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง จำนวน 2 องค์ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ และทิศเหนือของอุโบสถ ฐานเจดีย์เป็นชุกฐานสิงห์ย่อมุม องค์ระฆังทรงเหลี่ยมย่อมุมรับกับฐาน ด้านหลังอุโบสถมีเจดีย์ทรงสูงกลีบบะเพอง 1 องค์ เจดีย์ทรงกลม 5 องค์ และเจดีย์ทรงกลมองค์ใหญ่ ตั้งอยู่มุมกำแพงวัดทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ.2403 กรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้งในปี พ.ศ. 2551 และดำเนินการแล้วเสร็จในปีเดียวกัน

พระพุทธรูป ภายในอุโบสถ มีพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย 4 องค์ ประดิษฐานบนฐานชุกชีย่อมุมไม้สิบสอง พระประธานขนาดหน้าตักกว้าง 2 เมตร มีพระสาวกปูนปั้นประทับยืนพนมมือนั่งด้านขวาของพระประธาน อยู่ในสภาพสมบูรณ์

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องพุทธประวัติเทศน์อุปัชฌาย์ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในสภาพสมบูรณ์ร้อยละ 80 อาจจะมีบางส่วนลบเลือนไปบ้างตามกาลเวลา เนื่องจากขาดการดูแลรักษาที่ถูกต้อง และสภาพภูมิอากาศชื้น ทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังถูกทำลาย

รอบ ๆ อุโบสถ มีระเบียงคดล้อมรอบ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นจำนวน 108 องค์ ซึ่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์

บริเวณโดยรอบวัด และบริเวณริมคลองลำปำ มีต้นไม้ร่มรื่น สะอาด มีที่นั่งพักผ่อน ซึ่งสามารถนั่งชมทัศนียภาพ และวิถีชีวิตชาวบ้านริมคลองลำปำได้

2) ด้านการดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นมรดกสืบทอด

อุโบสถวัดวังอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานศิลปากรที่ 14 จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ เมื่อ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 ซึ่งการบูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ต้องอยู่ภายใต้การดูแล และรับผิดชอบของกรมศิลปากร

การบอกเล่า และให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง สามารถสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากเจ้าอาวาสวัด และผู้รู้ ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้วัด

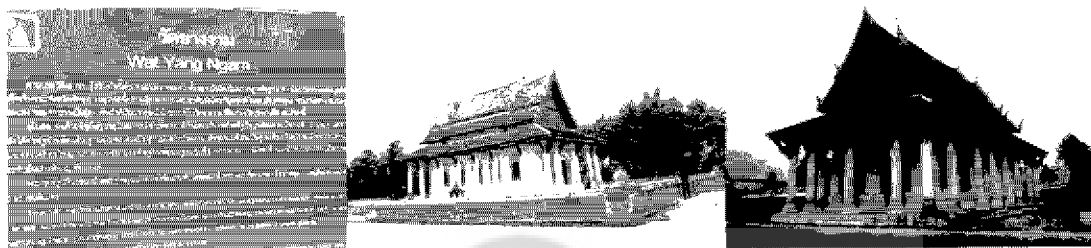
3) ด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณใกล้วัดวัง

เนื่องจากเป็นวัดวัง เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ชีวิตแบบสังคมเมือง ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพ โดยส่วนมากชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพ ประมงพื้นบ้าน (น้ำจืด) ค้าขาย ทำปศุสัตว์ (โคนม และ โคนือ) ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน ดังนั้นในเวลากลางวัน จะมีเฉพาะเด็กและผู้สูงอายุเท่านั้นที่อยู่กับบ้าน ชาวบ้านจึงไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกับวัดมากนัก

1.2 วัดยางงาม

จากการสำรวจพื้นที่วัดยางงาม สามารถสรุปรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว



ภาพประกอบ 7 ป้ายประวัติความเป็นมาของวัด และอุโบสถวัดยางงาม
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

วัดยางงาม ตั้งอยู่ หมู่ที่ 9 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง อยู่ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำปำ (ถนนอภัยบริรักษ์) ระยะทาง ประมาณ 7.50 กิโลเมตร ซึ่งเป็นเส้นทางเดียวกับการเดินทางไปวัดวัง หลังจากผ่านหน้าวัดวังไปประมาณ 500 เมตร ให้กลับรถ แล้วเลี้ยวขวา เข้าซอยอภัยบริรักษ์ 34 เข้าสู่ถนนระหว่างหมู่บ้านระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ในบริเวณทางหลวงแผ่นดิน จะไม่พบป้ายบอกทางไปวัดยางงาม สภาพถนน เป็นถนนราดยาง 2 ช่องทางวิ่งสวนกัน ในระยะทางช่วง 4 กิโลเมตรแรก และเปลี่ยนเป็นถนนราดยาง 4 ช่องทางวิ่งสวนกัน ในช่วง 4 กิโลเมตร สุดท้าย สภาพถนนดีมาก ทัดเทียมภาพบริเวณ 2 ข้างทางเป็นทุ่งนา สลับกับที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน เมื่อผ่านหน้าวัดวังไปประมาณ 500 เมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ซอยอภัยบริรักษ์ 34 สภาพถนนเป็นถนนระหว่างหมู่บ้าน สภาพเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ระยะทางประมาณ 500 เมตร และเลี้ยวขวาอีกครั้งเข้าถนนดินลูกรัง ระยะทางประมาณ 500 เมตร

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ภายในวัด มีไฟฟ้า น้ำประปา ไว้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ และชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมในวัด มีที่นั่งพักผ่อนได้ร่มไม้ในบริเวณลานวัด และบริเวณริมคลองลำปำ

ในบริเวณวัดไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ ไม่มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ไม่มีร้านขายของที่ระลึก เนื่องจากวัดยางงามยังไม่ได้มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ

3) ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว สรุปผลได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ทางวัดมีการจัดแยกห้องน้ำระหว่างพระสงฆ์ กับนักท่องเที่ยว ไว้อย่างเป็นสัดส่วนชัดเจน โดยมีห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวน 10 ห้อง แยกเป็น ห้องน้ำสำหรับผู้ชาย และห้องน้ำสำหรับผู้หญิง ใช้การได้ดี มีการทำความสะอาดสม่ำเสมอ มีการจัดวางถังขยะไว้เป็นจุด ๆ ในบริเวณลานวัด และมีการจัดเก็บขยะ ไม่มีการดกค้างส่งกลิ่น อันไม่พึงประสงค์ ในด้านการบริการสาธารณสุข พบว่า มีสถานพยาบาล 1 แห่ง คือ สถานีอนามัย ตำบลลำปำ ตั้งอยู่ใกล้วัดยางงามมากที่สุด ประมาณ 1.50 กิโลเมตร ไปตามถนนสายพัทลุง – ลำปำ (ก่อนถึงหาดแสนสุขลำปำ) เป็นสถานที่สำหรับรักษาโรคพื้นฐาน และปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง สามารถนำส่งโรงพยาบาลประจำจังหวัดพัทลุง ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ซึ่งอยู่ห่างจากวัดยางงาม ประมาณ 9 กิโลเมตร

ด้านความปลอดภัยของร่างกาย และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีสถานีตำรวจตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากวัดยางงาม ประมาณ 1.50 กิโลเมตร ตามเส้นทางพัทลุง – ลำปำ (ซึ่งตั้งอยู่ข้าง ๆ สถานีอนามัยตำบลลำปำ) และนอกจากนั้นยังมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ซึ่งอยู่ห่างจากวัดยางงาม ประมาณ 9 กิโลเมตร และนอกจากนั้นหากมีเหตุฉุกเฉิน ยังมีกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้านช่วยประสานงานแทนได้

4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ภายในวัดไม่มีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่มีป้ายบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยว และประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำไว้ แต่ยังไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัดยางงาม ไม่มีภาคีเครือข่ายท้องถิ่นให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว แต่สามารถสอบถามประวัติความเป็นมาของวัดได้จากเจ้าอาวาส และผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้วัดยางงามได้

5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความสวยงามของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม แต่ภายในอุโบสถของวัดยางงาม ไม่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังสามารถชื่นชมทัศนียภาพบริเวณริมคลองลำปำ ซึ่งวัดยางงามตั้งอยู่ริมคลองลำปำ ฝั่งตรงข้ามวัดวัง

2. ความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรม

1) ด้านความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม



ภาพประกอบ 8 ลวดลายปูนปั้นบริเวณประตูทางเข้าอุโบสถ พระประธานในอุโบสถ และหลังคาอุโบสถวัดยางงาม (ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ส่วนหลังคาอุโบสถสร้างด้วยไม้แกะสลักสวยงาม สถาปัตยกรรมโดยโครงสร้างหลักอยู่ในสภาพสมบูรณ์ดี ยกเว้นเสาอุโบสถ มีสภาพชำรุดเป็นบางส่วนเนื่องจากมีรอยร้าว และรอยหลุดลอกของปูนปั้น และทางวัดได้ทำหนังสือแจ้งไปยังสำนักงานศิลปากรที่ 14 จังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบโดยตรงแล้ว แต่ยังคงรอการบูรณะปฏิสังขรณ์ จากกรมศิลปากร

พระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธานภายในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นทรงเครื่องปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี ด้านหน้าพระประธาน มีพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ 2 องค์ และพระพุทธรูปหินอ่อนปางมารวิชัยประทับนั่งปางขัดสมาธิเพชรศิลปะพม่า พระประธานอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ยกเว้นบริเวณฐานพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธาน มีรอยหลุดลอก และแตกร้าว ของปูนปั้นบางส่วน ซึ่งอยู่ในระหว่างการรอการบูรณะปฏิสังขรณ์ จากกรมศิลปากร

เนื่องจากวัดยางงาม ตั้งอยู่ริมคลองลำปำ จึงทำให้บรรยากาศภายในวัดร่มรื่น สามารถนั่งพักผ่อนบริเวณม้านั่งริมคลองลำปำ และม้านั่งไต้ต้นไม้ภายในบริเวณวัด

2) การดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นมรดกสืบทอด

อุโบสถวัดยางงาม อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานศิลปากรที่ 14 กรมศิลปากร จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ดังนั้นการบูรณะซ่อมแซม และปฏิสังขรณ์ ต้องอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร

การบอกเล่า และให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง สามารถสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากเจ้าอาวาสวัด และผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง

3) ความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณใกล้เคียง

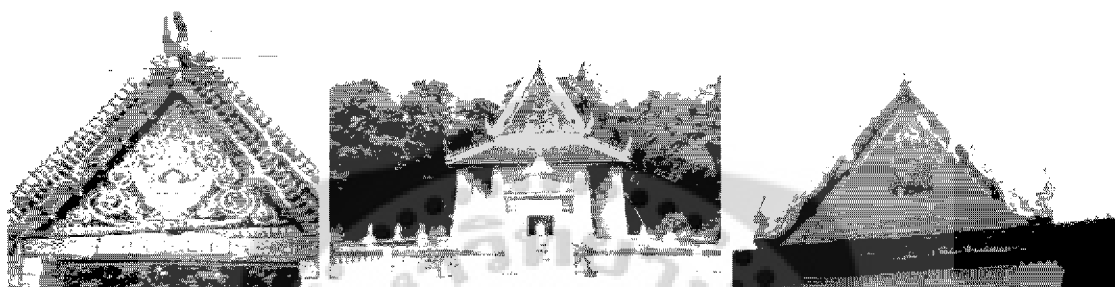
แม้ว่าวัดยางงามจะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองก็ตาม แต่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบ ๆ บริเวณวัด ยังคงมีวิถีชีวิตแบบชาวบ้านในพื้นที่ชนบท คือ ทำนา ทำประมงพื้นบ้าน (น้ำจืด) ค้าขาย ในเวลากลางวันจะมีเฉพาะผู้สูงอายุ และ เด็กเท่านั้นที่อยู่บ้าน แต่หากเป็นวันสำคัญทาง

ศาสนา หรือ วันสำคัญอื่น ๆ และหากวัดมีงานสำคัญ หรือ ต้องการความช่วยเหลือจากชาวบ้าน ชาวบ้านก็เต็มใจร่วมกิจกรรม และช่วยเหลือวัดอย่างเต็มที่

1.3. วัดวิหารเบิก

จากการสำรวจพื้นที่วัดวิหารเบิก สามารถสรุปรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว



ภาพประกอบ 9 ชุมประตู่ทางเข้าวัด อุโบสถวัด และหลังคาอุโบสถวัดวิหารเบิก
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

วัดวิหารเบิก ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลลำป่า อำเภอมืองพัทลุง อยู่ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำป่า (ถนนอภัยบริรักษ์) ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร การเดินทางไปวัดวิหารเบิก ใช้เส้นทางเดียวกับวัดวัง เนื่องจากวัดวิหารเบิก ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดวัง ตลอดเส้นทางไม่พบป้ายบอกทางไปวัดวิหารเบิก สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องทางวิ่งสวนกันในช่วง 4 กิโลเมตรแรก และเปลี่ยนเป็นถนนลาดยาง 4 ช่องทางวิ่งสวนกันในช่วง 4 กิโลเมตรสุดท้าย สภาพถนนดีมาก 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาสลับกับที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ภายในวัดวิหารเบิกมีไฟฟ้า น้ำประปา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ และชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมภายในวัด ภายในวัดมีต้นไม้ร่มรื่น และสามารถใช้ร่มไม้เป็นที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวได้ เพราะมีการจัดวางม้านั่งไว้อย่างเป็นระเบียบ เนื่องจากบริเวณลานวัดค่อนข้างกว้าง จึงสามารถใช้เป็นที่จอดรถได้ด้วย เพราะทางวัดไม่ได้จัดลานจอดรถไว้อย่างเป็นกิจลักษณะ

ในบริเวณวัดไม่มีโทรศัพท์ใช้ จากการสอบถามเจ้าอาวาส ทราบว่ากำลังรอการขอดัดตั้งโทรศัพท์จากองค์การโทรศัพท์จังหวัดพัทลุง แต่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะบริเวณหน้าวัด ไม่มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ไม่มีร้านขายของที่ระลึก เนื่องจากทางวัดยังไม่ได้รับการ

พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ

3) ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
สรุปผลได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ภายในวัดวิหารเบิก มีห้องน้ำไว้บริการ
พระสงฆ์ และชาวบ้านที่มาวัด สภาพห้องน้ำสะอาด และสามารถใช้งานได้ดี มีการจัดวางถึงขยะ
ไว้เป็นจุดๆ และมีชาวบ้านที่อยู่ใกล้บริเวณวัด เข้ามาช่วยทำความสะอาดลานวัดสม่ำเสมอ ส่วน
ด้านบริการสาธารณสุข พบว่าสถานพยาบาลที่ตั้งอยู่ใกล้วัดวิหารเบิกมากที่สุด คือ สถานีอนามัย
ตำบลลำปำ อยู่ห่างจากวัดวิหารเบิก ประมาณ 1 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายพัทลุง – ลำปำ (ถนน
อภัยบริรักษ์) เพื่อเป็นสถานที่รักษาโรคพื้นฐานและปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการเจ็บป่วย
รุนแรง สามารถนำส่งโรงพยาบาลประจำจังหวัดพัทลุง ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง และอยู่ห่างจาก
วัดวิหารเบิก ประมาณ 8 กิโลเมตร

ด้านความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีสถานีตำรวจลำปำ
ที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด (ตั้งอยู่ข้าง ๆ สถานีอนามัยลำปำ) อยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยว
วัดวิหารเบิกประมาณ 1 กิโลเมตร และนอกจากนั้นยังมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองพัทลุง
ตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ซึ่งอยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 9 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมี
อาสาสมัครประจำหมู่บ้านช่วยประสานงานเบื้องต้น ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว

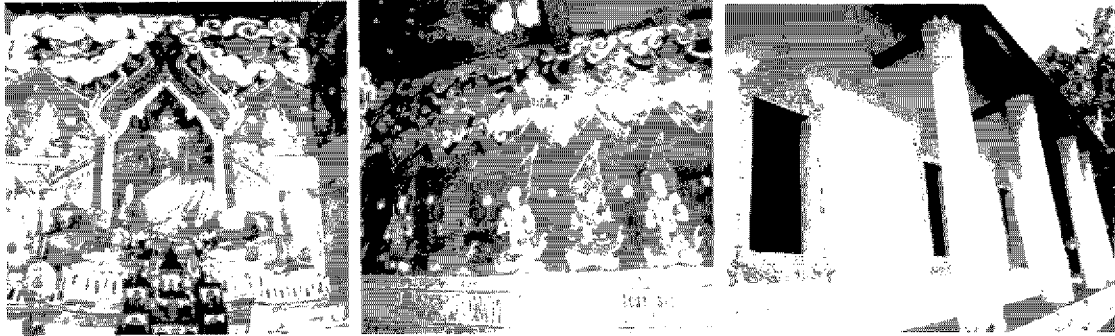
ภายในวัดวิหารเบิก ไม่มีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่มีป้ายให้ข้อมูล และประวัติ
ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไม่มีการประชาสัมพันธ์วัด
วิหารเบิก ในแผนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงด้วย ไม่มีมีคฤศเทศก์ท้องถิ่น
ไว้เพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถสอบถาม
ประวัติความเป็นมาของวัดได้จากเจ้าอาวาส และผู้รู้ที่อาศัยอยู่ใกล้วัดวิหารเบิกได้

5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความสวยงามของสถาปัตยกรรม ประติมากรรม
และจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถของวัดวิหารเบิกได้โดยต้องขอกุญแจอุโบสถจากเจ้าอาวาสก่อน

2. ความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรม

1) ความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม



ภาพประกอบ 10 พระประธาน และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ และลวดลายปูนปั้น
บริเวณซุ้มประตูด้านนอกและเสาอุโบสถวัดวิหารเบิก
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ อุโบสถยกฐานสูง ภายในอุโบสถอยู่ในสภาพสมบูรณ์สวยงาม เป็นรูปแบบศิลปะคล้ายกับอุโบสถวัดยางงาม ซึ่งมีสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกัน เป็นการแข่งขันด้านฝีมือช่าง ภายในอุโบสถ และบริเวณเสาอุโบสถ มีรอยหลุดลอกของปูนปั้น เนื่องจากความชื้น และระยะเวลา ผนังอุโบสถมีรอยร้าว และมีปลวก

พระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปจำหลักหินอ่อนปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร ศิลปะพม่า อยู่ในสภาพสมบูรณ์ แต่มีรอยลอกบริเวณข้อมือพระพุทธรูป

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นภาพเขียนประดับมุก เป็นฝีมือช่างญี่ปุ่น เขียนบนกระจกเป็นรูปทิวทัศน์ชายทะเล มีเรือ และเรือใบประดับด้วยมุก ภาพเขียนมีรอยลอกลบเลือน ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากความชื้น และระยะเวลา

บริเวณโดยรอบวัด มีต้นไม้ร่มรื่น สะอาด มีที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยว และชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมภายในวัด

2) การดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นมรดกสืบทอด

อุโบสถวัดวิหารเบิกอยู่ภายใต้การดูแล และรับผิดชอบของสำนักงานศิลปากรที่ 14 จังหวัดนครราชสีมา กรมศิลปากร เนื่องจากได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ดังนั้นการบูรณะ และปฏิสังขรณ์ ต้องอยู่ภายใต้การดูแลและรับผิดชอบของกรมศิลปากร

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่หลุดลอก และลบเลือน มีความจำเป็นต้องบูรณะซ่อมแซมเป็นการด่วน เนื่องจากบางส่วนได้ลบเลือนไปจนเกือบไม่เหลือของเดิมแล้ว ทางวัดวิหารเบิก ได้แจ้งให้สำนักงานศิลปากรที่ 14 ทราบ และอยู่ในการระหว่างการบูรณะซ่อมแซม

การบอกเล่า และให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และสามารถสอบถามประวัติความเป็นมาของวัดได้จากเจ้าอาวาสวัด และผู้รู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

3) ความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณใกล้วัดวิหารเบิก

เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดวิหารเบิกคนแรก ได้บริจาคที่ดินส่วนหนึ่งของวัด เพื่อสร้างโรงเรียนวัดวิหารเบิก จึงทำให้วัดมีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนตลอดมา เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียน และใกล้กับชุมชน จึงทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดีทั้งจากโรงเรียน และชาวบ้าน ทั้งในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด และในวันสำคัญทางศาสนา

1.4. วัดป่าลิไลยก์

จากการสำรวจพื้นที่วัดป่าลิไลยก์ สามารถสรุปรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว



ภาพประกอบ 11 อุโบสถวัด และทัศนียภาพบริเวณสถานที่ปฏิบัติธรรมริมทะเลวัดป่าลิไลยก์ (ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

วัดป่าลิไลยก์ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 7 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง อยู่ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำปำ (ถนนอภัยบริรักษ์) ระยะทาง ประมาณ 7.50 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวเข้าถนนทางหลวงชนบท หมายเลข 4007 (ลำปำ – ปากประ) ระยะทาง ประมาณ 1 กิโลเมตร พบป้ายบอกทางเข้าวัดป่าลิไลยก์ 4 ป้าย บริเวณทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนสายเอเชีย) ประมาณกิโลเมตรที่ 4 ทั้งขาขึ้นและขาล่อง พบป้ายบอกทางป้ายที่ 2 บนทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำปำ ประมาณกิโลเมตรที่ 1 สภาพถนนทางหลวงหมายเลข 4047 เป็นถนนราดยาง 2 ช่องทางวิ่งสวนกันในช่วง 4 กิโลเมตรแรก และเปลี่ยนเป็นถนนราดยาง 4 ช่องทางวิ่งสวนกัน ในช่วง 4 กิโลเมตรสุดท้าย สภาพถนนดีมาก 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาสลับกับที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ภายในวัดป่าลิลัยก็มี ไฟฟ้า น้ำประปา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ และชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมในวัด มีลานจอดรถขนาดใหญ่ แบ่งเป็นสัดส่วนสำหรับรถจักรยาน และ รถยนต์ ภายในบริเวณวัดมีการจัดซุ้มที่นั่งพักผ่อนใต้ต้นไม้ ทั้งในบริเวณลานวัด บริเวณลานปฏิบัติธรรมริมทะเลสาบ และบริเวณลานปฏิบัติธรรมที่ยื่นลงไปในทะเลสาบ มีซุ้มหนังสือ และ ผลงานเขียนของเจ้าอาวาส และพระรูปอื่นๆ โดยมีตู้บริจาคสำหรับบริจาคค่าหนังสือตามกำลังศรัทธา (50 -100 บาท) และมีแผนผังแสดงจุดต่าง ๆ ของวัดบริเวณข้าง ๆ ซุ้มหนังสือ

3) ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว สรุปผลได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว ภายในวัดป่าลิลัย มีการสร้างห้องน้ำหลาย ๆ จุด เช่นบริเวณด้านหน้าวัด เป็นห้องน้ำสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม และ ชาวบ้านที่มาทำกิจกรรมภายในวัด บริเวณลานวัดใกล้กับศาลาการเปรียญแบบธรรมชาติ ในบริเวณใกล้กับอาคารที่พักของผู้มาปฏิบัติธรรมแบบค้างคืน ไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และผู้มาปฏิบัติธรรม ห้องน้ำแต่ละแห่งจะแบ่งเป็นห้องน้ำสำหรับผู้ชาย และห้องน้ำสำหรับผู้หญิงอย่างชัดเจน มีการทำความสะอาดเป็นประจำ เพื่อรองรับพระสงฆ์ ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และผู้มาปฏิบัติธรรม มีการรักษาความสะอาดสม่ำเสมอ โดยผู้ที่เข้ามาพักค้างคืนในวัดก่อนที่จะกลับบ้าน หรือ หลังสุดการปฏิบัติธรรมเสร็จสิ้น ต้องทำความสะอาดห้องพัก และห้องน้ำก่อนเสมอ บริเวณวัดป่าลิลัย มีการจัดวางถังขยะไว้อย่างเป็นระเบียบ ส่วนด้านบริการสาธารณสุข พบว่า สถานพยาบาลที่ตั้งอยู่ใกล้วัดป่าลิลัยมากที่สุด คือ สถานีอนามัยตำบลลำปำ อยู่ห่างจากวัด ประมาณ 500 เมตร เพื่อรักษาโรคพื้นฐาน และปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการเจ็บป่วยรุนแรง สามารถนำส่งโรงพยาบาลประจำจังหวัด ตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ซึ่งอยู่ห่างจากวัดป่าลิลัย ประมาณ 9.50 กิโลเมตร

ด้านความปลอดภัย ภายในวัดมีการรักษาความปลอดภัยกันเอง และสถานีตำรวจที่ตั้งอยู่ใกล้วัดป่าลิลัยมากที่สุด คือ สถานีตำรวจตำบลลำปำ (ซึ่งตั้งอยู่ข้าง ๆ สถานีอนามัยตำบลลำปำ) อยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 500 เมตร และสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ห่างจากวัดป่าลิลัย ประมาณ 9.50 กิโลเมตร และนอกจากนั้นยังมีอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ภายในวัดไม่มีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่มีป้ายบอกประวัติความเป็นมาของวัดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภายในวัดป่าลิลัย จะให้ความรู้ด้านธรรมะ และการใช้ชีวิตมากกว่า เช่น มีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต ทั้งที่เป็นภาษาบาลี สันสกฤต พร้อมคำอธิบายภาษาไทย เพื่อให้เข้าใจง่าย ติดไว้ตามต้นไม้ทุกต้นทั่วบริเวณวัด ไม่มีแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์ วัดป่าลิลัยเป็นแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีมีดคู่เทศก์ท้องถิ่นให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถสอบถามประวัติความเป็นมาของวัดจากเจ้าอาวาส และพระสงฆ์ภายในวัดได้

5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความร่มรื่นของต้นไม้ สระน้ำ อ่างเลี้ยงปลา ป่าชายเลน การศึกษาแ่งคัตติธรรมที่ติดอยู่บริเวณต้นไม้ทุกต้นภายในวัด และศาลาปฏิบัติธรรมกลางทะเลสาบ ซึ่งชมความสวยงามของธรรมชาติ หัตถนิยาภาพ สถาปัตยกรรม และประติมากรรมภายในวัดป่าลัโดยก็ได้

2. ความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรม

1) ด้านความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม



ภาพประกอบ 12 พระประธานในอุโบสถ เจดีย์รอบ ๆ ในวัดป่าลัโดยก็ได้
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

อุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ชุ่มประตูกำแพงอยู่ทางทิศตะวันออก 1 ชุ่ม ด้านหน้าอุโบสถทางทิศตะวันออก มีทางเข้า 2 ประตู ระหว่างประตูมีพระพุทธรูปปูนปั้นปางป่าลัโดยก็ได้ประดิษฐานอยู่ มีสภาพสมบูรณ์

เจดีย์ ตั้งอยู่นอกกำแพงแก้ว ด้านนอกอุโบสถ เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส องค์ระฆังแบบเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สภาพสมบูรณ์ แต่มีตะไคร่น้ำเกาะ เนื่องจากตั้งอยู่กลางแจ้ง เพราะโดนทั้งแดดและฝน

พระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย จำนวน 4 องค์ ฝีมือช่างพื้นเมือง

โบสถ์ มีจำนวน 8 โบ เป็นหินทรายสีแดง ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูนรอบอุโบสถ บางโบชำรุด แต่ละโบมีลวดลายจำหลักไม่เหมือนกัน มีลักษณะประณีตสวยงาม น่าจะเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย หรือ รัตนโกสินทร์ตอนต้น

บริเวณโดยรอบวัด มีต้นไม้ร่มรื่น สวยงาม สะอาด มีการจัดสรรเป็นสัดส่วนอย่างเป็นระเบียบ

2) ด้านการดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นมรดกสืบทอด

เนื่องจากอุโบสถวัดป่าลี้ไธยก์ อยู่ภายใต้การดูแล และรับผิดชอบของกรมศิลปากรที่ 14 จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้นการบูรณะซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของอุโบสถ ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร ส่วนอาคาร หรือ สิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ภายในวัดป่าลี้ไธยก์ ที่นอกเหนือจากอุโบสถนั้น ทางวัดไช้ทรงประมาณของวัดเอง ซึ่งมาจากสำนักพระพุทธศาสนา เงินบริจาค และเงินทำบุญต่าง ๆ

การบอกเล่า และให้ความรู้แก่คนรุ่นหลัง สามารถสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากเจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ภายในวัด และผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

3) ด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณใกล้วัดป่าลี้ไธยก์

เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดเป็นพระนักพัฒนาและมีอุดมการณ์สูง ประกอบกับมีความรู้ระดับปริญญาเอก และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ ดังนั้นทางวัดจึงได้รับการสนับสนุนเงินบริจาคจากศิษยานุศิษย์ และผู้เลื่อมใสศรัทธาทั่วไป มากกว่าชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง ทางวัดไม่มีการบริหารวัด ดังนั้นชาวบ้านจึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดค่อนข้างน้อย

1.5. วังเจ้าเมืองพัทลุง

จากการสำรวจพื้นที่วังเจ้าเมืองพัทลุง สามารถสรุปรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว



ภาพประกอบ 13 ป้ายวังเจ้าเมืองพัทลุง ข้อมูลบริเวณทางเข้า และทัศนียภาพริมคลองลำปำ (ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

1) ด้านสภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

วังเจ้าเมืองพัทลุง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง อยู่ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามทางหลวงหมายเลข 4047 สายพัทลุง – ลำปำ (ถนนอภัยบริรักษ์) ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ตั้งอยู่ติดกับวัดวัง ไม่มีป้ายบอกทางไปวังเจ้าเมืองพัทลุง สภาพถนนทางหลวงหมายเลข 4047 เป็นถนนราดยาง 2 ช่องทางวิ่งสวนกันในช่วง 4 กิโลเมตรแรก และเปลี่ยนเป็นถนนราดยาง

4 ช่องทางวิ่งสวนกัน ในช่วง 4 กิโลเมตรสุดท้าย สภาพถนนดีมาก 2 ข้างทางเป็นทุ่งนาสลับกับที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ภายในวังเจ้าเมืองพัทลุง มีไฟฟ้า น้ำประปา ไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว สถานจอดรถ มีที่นั่งพักผ่อนบริเวณใต้ร่มไม้ บริเวณสวนหย่อมรอบ ๆ วัง และบริเวณริมคลองลำปำ ในบริเวณวังไม่มีโทรศัพท์ แต่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะบริเวณหน้าวัง ไม่มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม แต่บริเวณด้านหน้าวังเจ้าเมืองพัทลุง มีร้านขายผ้าบาติก และผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติกของเอกชน ซึ่งถือเป็นสินค้าที่ระลึกที่ขึ้นชื่ออีกอย่างหนึ่งของจังหวัดพัทลุง

3) ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยด้านร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัย ภายในวังเจ้าเมืองพัทลุง มีห้องน้ำไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวหลายห้อง โดยบริเวณชั้นล่างของวังใหม่ มีการสร้างห้องน้ำจำนวน 10 ห้อง โดยแยกเป็นห้องน้ำสำหรับผู้ชาย และห้องน้ำสำหรับผู้หญิงอย่างชัดเจน แยกเป็นสัดส่วน และมีการรักษาความสะอาดสม่ำเสมอ จากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง มีการจัดวางถังขยะอย่างเป็นสัดส่วน ไม่บดบังและทำลายทัศนียภาพ ส่วนสถานพยาบาลที่ตั้งอยู่ใกล้วังเจ้าเมืองพัทลุงมากที่สุด คือ สถานีอนามัยตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากวังเจ้าเมือง ตามเส้นทางสายพัทลุง – ลำปำ (อภัยบริรักษ์) ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และนอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาลประจำจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ซึ่งห่างจากวังเจ้าเมืองพัทลุง ประมาณ 9 กิโลเมตร

ส่วนด้านความปลอดภัย สถานที่ตำรวจที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ สถานีตำรวจตำบลลำปำ (ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีอนามัยตำบลลำปำ) ตั้งอยู่ห่างจากวังเจ้าเมืองพัทลุง ประมาณ 1 กิโลเมตร และยังมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง ตั้งอยู่ในตัวเมืองพัทลุง ห่างจากแหล่งท่องเที่ยว ประมาณ 9 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

4) ด้านการให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว

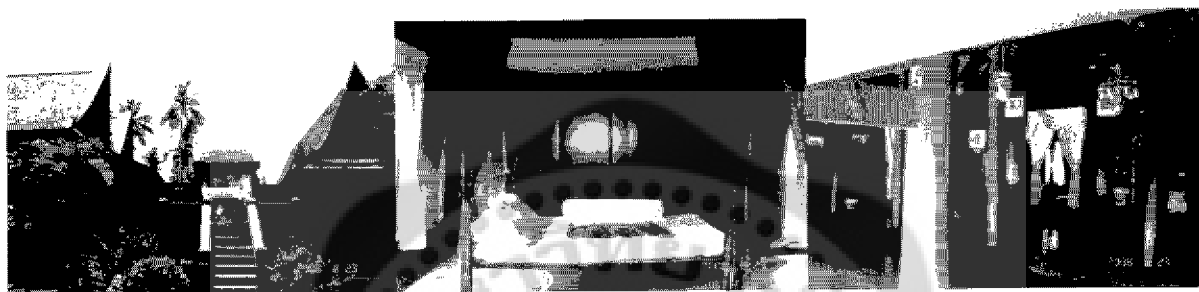
บริเวณทางเข้าของวังเจ้าเมืองพัทลุง มีศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการแจ้งรายละเอียด เวลาเปิด - ปิดวังเจ้าเมืองพัทลุง วันหยุดราชการ อัตราค่าเข้าชมวังเจ้าเมืองพัทลุง โดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่จะไม่ได้นั่งประจำตลอดเวลา เนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมวังเจ้าเมืองพัทลุงในแต่ละวันจำนวนไม่มากนัก หากต้องการจะสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ ต้องเดินเข้าไปสอบถามบนวังเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งในแต่ละอาคารทั้งวังเก่า และวังใหม่ จะมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบอาคารละ 1 คน ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวได้ประสานงานล่วงหน้า จะสะดวกกว่า มีป้ายบอกความสำคัญ ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของสถานที่ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ เอกสารการมอบวังให้เป็นสมบัติของชาติ ของทนายทระกูลเจ้าเมืองพัทลุง ติดไว้บริเวณด้านหน้าวังเก่า ไม่มีแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของวังเจ้าเมืองพัทลุง

5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความสวยงาม ของสถาปัตยกรรมบ้านทรงไทยภาคกลางผสมภาคใต้ ความสวยงามของการตกแต่งสวนหย่อม และชื่นชมทัศนียภาพบริเวณริมคลองลำปำ เนื่องจากวังเจ้าเมืองพัทลุงตั้งอยู่ริมคลองลำปำ

2. ความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรม

1) ด้านความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม



ภาพประกอบ 14 วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า) ห้องนอนเจ้าเมืองพัทลุง บริเวณสถานที่เคยใช้เป็นที่ว่าราชการในอดีต

(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

วังเก่า มีสภาพเป็นเรือนไทยภาคใต้ผสมภาคกลาง มีเรือนใหญ่ทรงไทยแผดอยู่ตรงกลาง ตัวเรือนยกพื้นสูง เสากลมปักดิน หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ด้านหน้าเรือนใหญ่เป็นเฉลียงยื่นออกไปทางทิศตะวันตก ถัดไปเป็นชาน อดีที่เคยใช้สำหรับว่าราชการ หรือ ประกอบพิธีต่าง ๆ สุดชานเป็นเรือนครัว มีบันไดขึ้น 2 ทาง คือ ทิศใต้ และทิศเหนือ ครัววัสดุเป็นไม้ทั้งหมด โดยใช้วิธีประกอบเป็นเรือน โดยการใช้ลูกสัก (ลิ้มไม้เชื่อมยึดติดแทนตะปู) ภายหลังการบูรณะ ชานเรือนที่เคยสร้างด้วยไม้หายไปแล้ว แต่ลานปูกระเบื้องเผาเข้ามาแทน เนื่องจากไม้เนื้อแข็งหายาก และดูแลรักษายาก ในปี พ.ศ.2551 กรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้ง และได้ดำเนินการแล้วเสร็จในปีเดียวกัน

วังใหม่ เป็นกลุ่มเรือนไทย 5 หลัง ยกพื้นสูง ล้อมรอบชานบ้านที่อยู่ตรงกลาง เป็นลานทรายก่อด้วยกำแพงอิฐกันทรายไว้ กลุ่มเรือนไทย 5 หลัง ประกอบด้วย

1. เรือนประธาน เคยเป็นที่พักของพระยาอภัยบริรักษ์ (เนตร) เจ้าเมืองพร้อมภรรยาเอกและบุตร มีลักษณะเป็นเรือนแผด 2 หลัง ภายในมีหลายห้องนอน สำหรับห้องนอนเจ้าเมืองมีช่องลับ ที่มีกระดานปิดไว้ เพื่อให้เจ้าเมืองหลบหนีในกรณีฉุกเฉิน หน้าห้องเป็นโถงเป็นที่ว่าราชการของเจ้าเมือง มีระเบียบงลระดับลงไป 2 ด้าน เข้าใจว่าเป็นที่นั่งของข้าราชการระดับต่าง ๆ ถัดลงไปเป็นลานกว้าง ซึ่งเป็นลานทราย กลางลานมีต้นชมพู่ขนาดใหญ่ มีแท่นก่อด้วยอิฐรอบเป็นที่นั่ง

2. เรือนไทย 4 หลัง ล้อมรอบลานบ้าน 3 หลังเป็นเรือนไทยขนาดเล็ก มี ห้องนอน และระเบียงหน้าห้องเหมือนกัน เป็นที่อยู่ของอนุภรรยาและบุตร อีก 1 หลัง เป็นเรือนครัว ทุกหลัง สร้างด้วยไม้แบบเรือนไทยโบราณ ในปี พ.ศ.2551 กรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์อีกครั้ง และได้ดำเนินการแล้วเสร็จในปีเดียวกัน

บริเวณรอบ ๆ เรือน มีการจัดสวนอย่างสวยงาม รมรื่น ประกอบกับทางด้านทิศใต้ติดกับคลองลำปำ ทำให้บรรยากาศร่มรื่น เย็นสบาย และทัศนียภาพสวยงาม



ภาพประกอบ 15 วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังใหม่) โถงวาระาชการ หน้าห้องนอกเจ้าเมือง และทำนน้ำริมคลองลำปำ ด้านหลังวังเจ้าเมืองพัทลุง (ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551)

2) การดูแลรักษา บูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นมรดกสืบทอด

วังเจ้าเมืองทั้ง 2 หลัง อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมศิลปากรที่ 14 จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ดังนั้น การบูรณะซ่อมแซม และการปฏิสังขรณ์ต่าง ๆ ภายในตัวอาคารของวังเจ้าเมืองพัทลุง ต้องอยู่ภายใต้การดูแล และรับผิดชอบของกรมศิลปากร

การบอกเล่า และให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังของวังเจ้าเมืองพัทลุง สามารถสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวังเจ้าเมืองพัทลุง สามารถสอบถามได้จากทายาทเจ้าเมืองพัทลุง ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกับวังเจ้าเมืองพัทลุงในตอนนี้ และผู้ที่เคยคลุกคลีอยู่ในวังเจ้าเมืองที่ยังมีชีวิตอยู่ในตอนนี้ เพราะ 1 ในเจ้าหน้าที่ที่ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุงในตอนนี้ เคยเป็นแม่ครัวใน

วังเจ้าเมืองมาก่อน

3) ความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยบริเวณใกล้วังเจ้าเมืองพัทลุง

เนื่องจากเดิมวังเจ้าเมืองเป็นสมบัติของทายาทของตระกูลที่สืบทอดมาจากเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งถือเป็นสมบัติส่วนบุคคล แม้ว่าต่อมาจะมอบให้อยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร แล้วก็ตาม ทายาทของเจ้าเมืองพัทลุงก็ยังคอยช่วยเหลือวังเจ้าเมืองพัทลุงอยู่ ดังนั้นการที่ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวังเจ้าเมืองพัทลุงนั้น จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

1.6 ประเพณีการแข่งขันโพน

ประเพณีการแข่งขันโพนเป็นประเพณีหนึ่งของชาวปักษ์ใต้ โดยเฉพาะจังหวัดพัทลุง ที่เชื่อกันว่าเกิดขึ้นมาพร้อมกับประเพณีลากพระ(ชักพระ) เพราะเป็นการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน เพราะก่อนจะมีการลากพระในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา วัดต่างๆ จะมีการประโคมโพนหรือตีโพนเพื่อเป็นการบอกข่าวให้ชาวบ้านรู้ว่าทางวัดจะมีการลากพระ ดังนั้นจึงมีการทำโพนห่มโพนโดยแข่งกันว่าโพนของวัดใดเสียงโพนดังกว่ากัน

ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมสนับสนุนจัดให้มีการแข่งขันโพนเป็นรูปแบบ มีระบบ มีกติกาการแข่งขัน และการฟังเสียงโพนของคณะกรรมการตัดสินพอสรุปได้ คือ

- ต้องอยู่ห่างจากที่จัดแข่งโพน
- เอานิ้วอุดหูทั้งสองข้างเพื่อฟังเสียงทุ้มหรือแหลมลอดเข้าไป หรือเอานิ้วอุดหูข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งทาบกับดินก็จะได้ยินเสียงโพนที่ดังกว่าของผู้แข่งขันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชัดเจน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์.)



ภาพประกอบ 16 ป้ายประชาสัมพันธ์ และการแข่งขันโพนในเทศกาลออกพรรษา พ.ศ. 2549
(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2549)

1.7 ประเพณีลากพระ

ประเพณีลากพระ (ชักพระ) เกิดจากความเชื่อจากพระพุทธศาสนาว่าพระพุทธองค์ได้เสด็จไปจำพรรษาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ครั้นถึงแรม 1 ค่ำ เดือน 11 พระพุทธองค์จึงได้เสด็จลงสู่มนุษยโลก โดยท้าวโกสีย์ได้นฤมิตบันไดทิพย์ทั้ง ๓ ลงมาจากเทวโลก จากความเชื่อดังกล่าวจึงเกิดประเพณีลากพระขึ้น มีทั้งลากพระทางน้ำ และลากพระทางบก

แต่ลักษณะที่เด่นชัดและไม่เหมือนท้องถิ่นอื่นของจังหวัดพัทลุง คือ เน้นลักษณะท้องถิ่นนิยมที่ได้แปรเปลี่ยนลักษณะพระราชธามาเนนเรือพระ ซึ่งเป็นการประยุกต์ตามค่านิยมตามศิลปกรรมเชิงช่างของชาวบ้าน โดยทำเป็นร้านม้า คือนำต้นไม้อัดทั้งต้นมาขุดตากเป็นตัวยาวขนาดเปรียบเหมือนบันไดแก้วที่พระพุทธองค์เสด็จลงมา ท่อนไม้ทั้งสองนั้นปลายทั้งสองด้านคือหัวและท้าย จะเชิดขึ้นโดยท่อนหัวจะแกะสลักเป็นเศียรพญานาค ร้านม้าทั้งสองข้างจะประกอบด้วยนาคตัวผู้และนาคตัวเมีย สังเกตได้จากการนำเอาลายกนกสามตัวของลายไทยมาประยุกต์เป็นหงอนนาค ถ้าตัวผู้จะทำเป็นลายกนก ๓ ตัว มีลักษณะสูงและยาวกว่าแตกปลายสอได้ละเอียดกว่าลายกนก ๓ ตัว ของหงอนนาคตัวเมีย พญานาคทั้งสองจะมีขนาดยาวประมาณ ๔-๕ เมตร แล้วนำมาวางห่างกันประมาณ ๒ เมตร ทำมุมฉากที่ประดิษฐานพระพุทธรูป นิยมทำแบบง่ายโดยใช้ไม้ไผ่มาผูกมัดด้วยไม้หนุ่จนคาดไม้ไผ่ขึ้นเป็นแคร่ปูด้วยฟากไม้ไผ่ติดกับร้านม้าด้วยหวาย

เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านของแต่ละวัดจะออกจากบ้านตั้งแต่เช้าตรู่ไปวัดของตน ทั้งคนเฒ่าคนแก่ หนุ่มสาว และเด็ก ๆ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่รวมใจกันลากพระออกจากวัดไปอวด ประทิด ประชันความสวยงามกัน

การลากใช้เชือกป่านขนาดใหญ่ผูกกับร้านม้าทั้งสองด้าน ปล่อยปลายเชือกอีกด้านหนึ่งไว้สำหรับจับลากยาวประมาณ 10-20 เมตร โดยใช้โพนเป็นเครื่องตีให้สัญญาณประกอบเป็นจังหวะ เรียกว่าคุ่มโพน เมื่อเรือพระไปพร้อมกัน ณ จุดร่วมแข่งมีการสมโภชเรือพระทำบุญถวายอาหารแด่พระสงฆ์ จากนั้นเป็นกิจกรรมสนุกสนานร้องรำทำเพลง แล้วจึงเริ่มการแข่งขันโพน โดยนำโพนที่ตีคุ่มเรือพระมาตีประชันเสียงกันว่าของวัดใดเสียงดังกว่ากัน จึงกลายเป็นประเพณีแข่งโพนและลากพระสืบมา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์.)



ภาพประกอบ 17 ประเพณีลากพระ(ชักพระ) จังหวัดพัทลุง

ที่มา. ออนไลน์ www.tour.co.th

1.8 ประเพณีวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต)

วันสารทเดือนสิบเป็นประเพณีเนื่องในเทศกาลวันสารทเดือนสิบ ที่ชาวจังหวัดพัทลุงปฏิบัติ สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มี 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเรียกว่า วันรับตายาย ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และ ช่วงที่สอง เรียกว่า วันส่งตายาย ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 โดยชาวพุทธมี ทำร้านเสาสองแล้วจัดทำสำหรับอาหารหวานคาวอย่างละนิดละหน่อย และขนมที่เป็นสัญลักษณ์ ของประเพณีชิงเปรต คือ ขนมลา (เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องนุ่งห่ม) ขนมพอง ขนมบ้า ขนม เเจาะรู (ขนมเมฆา เบข้า หรือดีข้า) (เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ) ขนมไข่ปลาและยังมีของแห้งที่ใช้เป็นเสบียง เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ จัดสำหรับนำไปวางบน ร้านเปรต แล้วพวกลูกหลานเข้าแย่งชิงกันอย่างสนุกสนาน เรียกว่า “ชิงเปรต” ซึ่งมีความเชื่อว่า เมื่ออย่างเข้าเทศกาลเดือนสิบ ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและได้ตกไปอยู่ อบายภูมิหรือเป็นเปรต จะได้รับการปลดปล่อยให้มารับเอาส่วนบุญ การชิงเปรตของลูกๆ หลานๆ เปรียบเสมือนเป็นการแย่งชิงแทนเปรต หากบุตรหลานของเปรตคนใดชิงได้เปรตคนนั้น ย่อมได้รับส่วนนั้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์.)



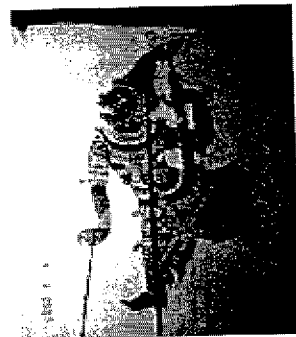
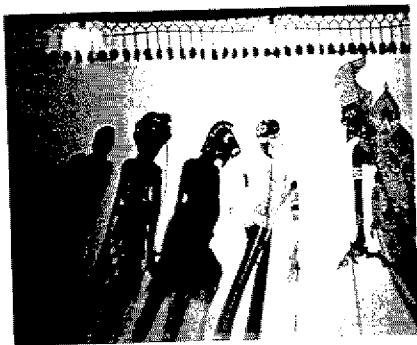
ภาพประกอบ 18 การตั้งอาหารคาวหวานเพื่อให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วกิน ก่อนที่จะมีการชิงเปรตใน ประเพณีวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต)

(ผู้วิจัยถ่ายภาพนี้ เมื่อ 29 กันยายน พ.ศ. 2551)

1.9 การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง

หนังตะลุง เป็นศิลปการแสดงในภาคใต้ ใช้หนังวัวมาแกะเป็นตัวแสดง (รูปหนัง) เช่น รูป ฤาษี เจ้าเมือง ตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ ฯลฯ นำตัวรูปหนังไปเชิดหลังจอทำให้เกิดเงาขึ้นบนจอ แสดงเป็นละครที่มีบทกลอนและเครื่องดนตรีประกอบ นายหนังเชิดหนังตะลุงพร้อมกับขับบท กลอนเล่าเรื่องราวและพากย์บทสนทนาของตัวละครทุกตัวแต่เพียงผู้เดียว นายหนังตะลุงจึงต้อง มีไหวพริบเป็นเลิศ สามารถเชิดรูปหนังให้ดูเห็นเป็นประหนึ่งว่ามีชีวิตจริง ๆ และสามารถขับบท กลอนได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง ซึ่งจังหวัดพัทลุงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งต้นกำเนิดของหนังตะลุง จึง มีการจัดให้มีการแสดงอยู่เป็นประจำตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นงานฉลองของส่วนบุคคล เช่น ขึ้นบ้านใหม่ หรือ งานประจำปีของจังหวัด เช่น งานวันอนุรักษ์มรดกไทย (ต้นเดือนเมษายน)

และงานแข่งโพน-ลากพระ(เดือนตุลาคม) ณ บริเวณสวนสาธารณะคูหาสวรรค์ เทศบาลเมือง
พัทลุง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์.)



ภาพประกอบ 19 จอหนังตะลุง รูปหนังตะลุง(ตัวตลก) และรูปยักษ์ ในการแสดงพื้นบ้านหนัง
ตะลุง

ที่มา. ออนไลน์. www.thaitambon.com

1.10 การแสดงพื้นบ้านมโนรา

มโนรา (โนรา หรือ มโนราห์) เป็นศิลปการแสดงของภาคใต้ มีทำร่าอ่อนช้อยสวยงาม
และมีความหมายทั้งบทร้อง ทำร่า มีเครื่องแต่งกายที่เป็นแบบฉบับโดยเฉพาะของมโนรา และที่
สำคัญคือ การว่ากลอนสด ซึ่งผู้ขับต้องสรรหาคำให้สัมผัสกันได้เป็นอย่างดี เครื่องดนตรีใช้ กลอง
ทับคู่ ฉิ่ง โหม่ง ปี่ แตร

จังหวัดพัทลุงได้ชื่อว่าเป็นแหล่งต้นกำเนิดมโนรา จึงได้จัดให้มีการแสดงมโนราให้ชมได้
เกือบตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นงานฉลองต่างๆของบุคคล หรืองานประเพณีที่ภาครัฐจัดขึ้น ที่
สำคัญคือจะมีพิธีมโนราโรงครูที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ที่วัดท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง ซึ่งเชื่อกัน
ว่าเป็นสถานที่ที่ตั่งโรงฝึกมโนราแห่งแรกที่ขุนศรีศรทหาได้ตั้งขึ้น และยังมีการจัดพิธีดังกล่าวใน
สถานที่แห่งอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ที่วัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน เป็นต้น (สำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์.)



ภาพประกอบ 20 การแสดงพื้นบ้านมโนรา

ที่มา. ออนไลน์. <http://intranet.m-culture.go.th/patthalung>

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม คือ เจ้าอาวาสวัด ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง นายหนังตะลุง และ ครูมโนรา กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลไกการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองพัทลุง คือ เจ้าหน้าที่ (ตัวแทนผู้อำนวยการ) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ ณ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ และสามารถสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง เจ้าอาวาสวัด ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง นายหนังตะลุง และ ครูมโนรา

2.1.1 วัดวัง

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดวัง สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวัดวังได้ ดังนี้

1) การพัฒนาวัดวังให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เพราะที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในวัดวัง มีทั้งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเอง และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพร้อมกับมัคคุเทศก์ ซึ่งจะเห็นได้จากสมุดลงนามเยี่ยมชมวัดวัง ปัจจัยหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัดวัง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมนั้นล่าช้า เนื่องจากวัดวังมีพระสงฆ์จำพรรษาเพียง 1 รูปเท่านั้น คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่อาวุโสมากแล้ว และสุขภาพร่างกายไม่อำนวย จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดวัง

ต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมวัดมากขึ้น แต่ด้วยสาเหตุที่เคยมีโบราณวัตถุบางชิ้นสูญหายไป เจ้าอาวาสวัดจึงจำเป็นต้องเป็นผู้เก็บรักษาบุญแจกอโบสถไว้ เพื่อป้องกันการสูญหายของวัตถุโบราณภายในอุโบสถ ดังนั้นการเยี่ยมชมวัดวัง จึงมีข้อจำกัดในการเข้าชมภายในอุโบสถ คือ ต้องขอบุญแจกอโบสถจากเจ้าอาวาสก่อนทุกครั้ง และเมื่อเยี่ยมชมอุโบสถเสร็จแล้วต้องคืนบุญแจให้แก่เจ้าอาวาสทุกครั้ง เจ้าอาวาสวัดวังจึงต้องการให้นักท่องเที่ยว หรือหัวหน้าคณะนำเที่ยว ได้ติดต่อประสานกับทางวัดก่อนการเยี่ยมชม เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมโบราณสถานได้มากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเยี่ยมชมวัดได้ทั้งเป็นหมู่คณะ และมาเดี่ยว จุดเด่นของวัดวัง คือ อุโบสถ พระประธานในอุโบสถ จิตรกรรมฝาผนัง เจดีย์รอบ ๆ อุโบสถ และระเบียงคดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปจำนวน 108 องค์

2) ข้อจำกัด และผลกระทบ จากการท่องเที่ยวภายในวัดวัง เนื่องจากวัดวัง

ตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัดวิหารเบิก จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ไม่ค่อยมีชาวบ้านเดินทางมาวัดมากนัก อาจจะเป็นเพราะเจ้าอาวาสวัดวังเป็นพระสูงอายุและมีเพียง 1 รูป ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีแนวคิดเพียงเพื่อดูแล และเก็บรักษาสิ่งที่มีอยู่ให้อยู่ในสภาพเดิมมากที่สุดเท่านั้น โดยไม่ต้องการพัฒนาสิ่งก่อสร้างอื่นใดเพิ่มเติมอีก และสืบเนื่องจากการสูญหายของโบราณวัตถุ ซึ่งอาจจะไม่ได้เกิดสาเหตุจากนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ก็ยังเป็นอีกข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในวัด นอกจากนั้น วัดวังยังขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง

3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่ง

ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากอุโบสถวัดวัง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ดังนั้นการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน จึงต้องอยู่ในการดูแลและรับผิดชอบของกรมศิลปากรเท่านั้น ขณะที่ผู้วิจัยได้เดินทางลงพื้นที่ กรมศิลปากรกำลังบูรณะ ปฏิสังขรณ์อุโบสถ และเจดีย์ที่อยู่ภายในกำแพงแก้วของวัดวัง และดำเนินการแล้วเสร็จ ในปลายปี พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมา แต่เนื่องจากกรมศิลปากร รับผิดชอบซ่อมแซมเฉพาะโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเท่านั้น เจ้าอาวาสวัดวังได้ขอความอนุเคราะห์จากกรมศิลปากรช่วยซ่อมบำรุงศาลาการเปรียญของวัด ซึ่งอยู่ในสภาพทรุดโทรมอย่างมาก และไม่สามารถใช้งานได้ ไปในโอกาสเดียวกันด้วย

4) ทิศทางในการพัฒนา ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

ศิลปวัฒนธรรม วัดวังควรจะสร้างความร่วมมือ ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กรมศิลปากร วัด และชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงให้มากขึ้น และควรให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดวิหารเบิก (กาญจนานุกุล) ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัดวัง เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดวัง เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน และการวางแผนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนของตนเองด้วย

2.1.2 วัดยางงาม

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดยางงาม สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวัดยางงามได้ ดังนี้

1) การพัฒนาวัดยางงามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จากการพูดคุยกับเจ้าอาวาสวัดยางงาม เจ้าอาวาสต้องการให้มีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าวัดยางงามจะไม่มีป้ายบอกทางสู่แหล่งท่องเที่ยวของกรมทางหลวงก็ตาม แต่ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาเยี่ยมชมวัด โดยวัดยางงาม มีจุดดึงดูดของนักท่องเที่ยว คือ อุโบสถไม้ และพระพุทธรูปซึ่งเป็นประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องที่มีความสวยงามเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย นักท่องเที่ยวส่วนมากจะเดินทางมาเป็นหมู่คณะ ทั้งเดินทางมาเอง และทั้งโดยการประสานงานผ่านศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดพัทลุง มีทั้งเดินทางมาเป็นครอบครัว และเดินทางมาพร้อมกับมัคคุเทศก์ของบริษัทนำเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นคนในพื้นที่ และเป็นกรบอกเล่าปากต่อปาก จุดเด่นอีกอย่างของวัดยางงาม คือ ทำเลที่ตั้งของวัดยางงาม ตั้งอยู่ริมคลองลำปำ จึงทำให้บรรยากาศภายในวัดยางงามร่มรื่นและเย็นสบาย เจ้าอาวาสวัดยางงามต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมวัดในปริมาณมากขึ้น แต่เนื่องจากยังไม่มีป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยวบนทางหลวงแผ่นดิน ในขณะนี้ เจ้าอาวาสกำลังดำเนินการผลักดัน เพื่อให้มีป้ายบอกทางสู่วัดยางงาม จากการที่พระประธานภายในอุโบสถ เป็นจุดดึงดูดที่สำคัญของนักท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่า และประกอบกับมีการสูญหายของโบราณวัตถุของวัดในบริเวณใกล้เคียง ดังนั้นเจ้าอาวาสวัดยางงาม จึงเป็นผู้เก็บรักษาอุโบสถไว้ และหากมีนักท่องเที่ยวต้องการเดินทางมาเยี่ยมชม ควรจะต้องแจ้งให้เจ้าอาวาสทราบล่วงหน้า เพื่อความสะดวกในการเยี่ยมชม และเจ้าอาวาสจะเป็นผู้นำชมอุโบสถ และพระประธานภายในอุโบสถด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเยี่ยมชมวัดได้ทั้งเป็นหมู่คณะ และมาเดี่ยว นอกจากนี้วัดยางงาม ยังมีกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมอื่น ๆ อีก เช่น วัดยางงามได้ส่งเรือยาวของวัดเข้าร่วมแข่งขันในเทศกาลแข่งเรือในช่วงออกพรรษาเป็นประจำทุกปี โดยมีเรือยาว ชื่อ เจ้าแม่ยางงาม เคยได้รับรางวัลจากประเพณีการแข่งขันเรือยาวประจำปี ในเทศกาลออกพรรษาด้วย

2) ข้อจำกัด และผลกระทบจากการท่องเที่ยวภายในวัดยางงาม เนื่องจากในตำบลลำปำมีวัดที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก แต่ละวัดตั้งอยู่ในระยะใกล้กันมาก ดังนั้นชาวบ้านก็เลือกเดินทางไปประกอบกิจกรรมทางศาสนาในวัดที่ใกล้บ้านมากที่สุด จากการสังเกตจะเห็นว่าชาวบ้านมาวัดน้อยมาก และตอนกลางวันจะมีแค่เด็ก และคนชราเท่านั้นที่อยู่กับบ้าน เนื่องจากชาวบ้านวัยทำงานออกไปทำงานในตัวเมือง และต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ แต่หากมีงานบุญชาวบ้านก็ร่วมมือกันดี ข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของวัดยางงาม คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง และโบราณสถานชำรุดทรุดโทรม ต้องรอการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ของกรม

ศิลปากร ซึ่งบางครั้งอาจจะล่าช้าเกินไป เพราะทางกรมศิลปากรต้องมีการจัดลำดับตามความเร่งด่วนก่อนหลัง จึงทำให้โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อาจจะเสียหายไปก่อนก็ได้

3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เนื่องจาก อุโบสถวัดยางงามได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ของกรมศิลปากร ดังนั้นการบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถ จึงต้องอยู่ในการดูแล และรับผิดชอบของกรมศิลปากร จากการเดินสำรวจรอบ ๆ อุโบสถ จะพบว่ามียอยแตกร้าวของเสาอุโบสถ และรอบหลดลอกของปูนปั้นบริเวณเสาอุโบสถ รวมทั้งรอยหลดลอกของปูนปั้นบนฐานพระพุทธรูปพระประธาน ซึ่งเจ้าอาวาสวัดยางงาม ได้ดำเนินการแจ้งไปยังสำนักศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราชแล้ว และอยู่ในระหว่างรอการปฏิสังขรณ์ เนื่องจากทางวัดยางงาม ไม่สามารถซ่อมแซมเองได้ นอกจากนี้เจ้าอาวาสต้องการสร้างกุฏิเจ้าอาวาสหลังใหม่ เพื่อทดแทนกุฏิหลังเก่าซึ่งทรุดโทรมมากแล้ว เพื่อใช้เป็นสำนักงานของวัดยางงามด้วย

4) ทิศทางในการพัฒนา ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดยางงาม ต้องอาศัยความร่วมมือในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง กรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พัทลุง วัด และชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพร้อมกัน เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และหวงแหน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเอง และต้องมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว วัดยางงามให้มากขึ้น และผลักดันให้มีป้ายบอกทางไปวัดยางงาม บนทางหลวงสายหลักเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้โดยสะดวกมากขึ้น

2.1.3 วัดวิหารเบิก

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดวิหารเบิก สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวัดวิหารเบิกได้ ดังนี้

1) การพัฒนาวัดวิหารเบิกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยว ในวัดวิหารเบิกเป็นครั้งคราว มีทั้งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเอง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวโดยประสานงานผ่านศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ในการเข้าเยี่ยมชมวัดวิหารเบิกในแต่ละครั้งนั้น เจ้าอาวาสวัดวิหารเบิกจะเป็นผู้นำชมอุโบสถ และพระประธานในอุโบสถด้วยตนเอง ดังนั้นหากมีการประสานงานล่วงหน้า ก็จะอำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมโบราณสถานได้มากกว่า เพราะบางครั้งหากเจ้าอาวาสวัดวิหารเบิกติดภารกิจ หรือไม่สะดวกในการนำเยี่ยมชม จะได้มอบหมายให้พระรูปอื่นนำเยี่ยมชมวัดแทน ส่วนกุญแจอุโบสถจะถูกเก็บไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาส เนื่องจากมีการสูญหายของโบราณวัตถุของวัดในบริเวณใกล้เคียง ดังนั้นทางวัดจึงไม่ได้เปิดประตูอุโบสถไว้ตลอดเวลา จะเปิดประตูอุโบสถ ก็ต่อเมื่อพระสงฆ์ต้องการปฏิบัติ

ภารกิจของพระสงฆ์ในวันสำคัญทางศาสนา หรือ มีพิธีอุปสมบท หรือในโอกาสที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม โดยมีการประสานงานกับทางวัดไว้ล่วงหน้าแล้วเท่านั้น เจ้าอาวาสต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมอุโบสถวัดวิหารเบิกในจำนวนเพิ่มขึ้น จุดเด่นของวัดวิหารเบิก คือ อุโบสถ พระพุทธรูป พระประธาน และภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถวัด วัดวิหารเบิก ได้ดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด โดยการทาสีซุ้มประตูวัดใหม่ ทาสีศาลาประกอบอื่น ๆ ภายในวัด และต้องการที่จะบูรณะ ปฏิสังขรณ์ อุโบสถให้คงอยู่ในสภาพเดิมได้นานที่สุด แต่เนื่องจากสภาพทั้งภายนอกและภายในอุโบสถในปัจจุบัน มีภาพจิตรกรรมฝาผนังบางส่วนหลุดลอกและชำรุด และมีปลวกกัดกิน ดังนั้นจึงต้องมีการบูรณะ ปฏิสังขรณ์อย่างเร่งด่วน ก่อนที่จะเสียหายไปมากกว่านี้ ทางวัดได้แจ้งไปยังกรมศิลปากรแล้วให้รับทราบแล้ว แต่ยังคงอยู่ในขั้นตอนการรอปฏิสังขรณ์จากกรมศิลปากร ในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี วัดวิหารเบิกได้เข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีชักพระของจังหวัดพัทลุง โดยการส่งเรือพระเข้าร่วมขบวนแห่ด้วย เจ้าอาวาสยังไม่ต้องการสร้างวัดอะไรเพิ่มเติม เพียงแต่รักษาของเดิมให้คงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ให้นานที่สุด

2) ข้อจำกัด และผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดวิหารเบิก เนื่องจากวัดวิหารเบิกตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัดวัง ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงจึงต้องกระจายกันเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับทั้ง 2 วัด และอีกข้อจำกัดหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในวัดวิหารเบิก คือ นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าไปชมความงามของอุโบสถได้ทันที เนื่องจากต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาสก่อนทุกครั้ง นอกจากนี้วัดวิหารเบิกยังขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งเงินช่วยเหลือในบางส่วน นอกเหนือจากเงินช่วยเหลือจากสำนักพระพุทธศาสนาแล้ว ทางวัดวิหารเบิกยังสามารถหารายได้จากการทอดกฐินสามัคคี และทอดผ้าป่าสามัคคี วัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยตรง และภายในวัดวิหารเบิกยังไม่ได้ติดตั้งโทรศัพท์ จึงอาจจะเป็นอีก 1 อุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด

3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากอุโบสถวัดวิหารเบิกได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ดังนั้นการบูรณะปฏิสังขรณ์ ต้องอยู่ในการดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร ซึ่งบางครั้งกรมศิลปากรต้องจัดลำดับก่อนหลังตามความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วน แต่ในบางครั้งสภาพทรุดโทรมของโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ไม่สามารถรอเวลาได้

4) ทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดวิหารเบิก ควรเพิ่มความร่วมมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดพัทลุง กรมศิลปากร สำนักวัฒนธรรมจังหวัด วัด และชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียง และควรให้นักเรียนในโรงเรียนวัดวิหารเบิก (กาญจนานุกูล) ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัดวิหารเบิกด้วย เพื่อปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนของตน และหวงแหนถิ่นเกิด และควรต้องยึดหลักการพัฒนาแบบ“บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

2.1.4 วัดป่าลิลอยก์

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดป่าลิลอยก์ สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวัดป่าลิลอยก์ได้ ดังนี้

1) การพัฒนาวัดป่าลิลอยก์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เจ้าอาวาสวัดป่าลิลอยก์ต้องการพัฒนาวัดให้เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ปฏิบัติธรรมในเวลาเดียวกัน ต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในวัดป่าลิลอยก์ เพื่อที่จะได้เห็นความสวยงามในบริเวณวัด โดยเฉพาะเดือนมีนาคม จะมีหิ่งห้อยบนต้นลำพูบริเวณป่าชายเลนริมทะเลสาบลำปำ และนอกจากนั้นนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมในวัดได้ด้วย ทุกปีวัดป่าลิลอยก์จะจัดโครงการฝึกอบรมธรรมะ แก่นักเรียน และผู้สนใจทั่วไป เนื่องจากวัดป่าลิลอยก์มีที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยว และนักปฏิบัติธรรม จำนวนมากกว่า 70 ห้อง ดังนั้นจึงสามารถรองรับนักท่องเที่ยว และ นักปฏิบัติธรรมได้ ไม่เกิน 300 คน ต่อคืน แต่หากไม่ได้พักค้างคืน ก็สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวภายในวัดได้โดยไม่จำกัดจำนวน เพราะภายในวัดป่าลิลอยก์ มีบรรยากาศร่มรื่น สะอาด และทิวทัศน์สวยงาม จุดเด่นอีกอย่าง คือ อุโบสถ พระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานโบสถ์ และเจดีย์บริเวณนอกกำแพงแก้ว วัดป่าลิลอยก์มีปฏิทินกิจกรรม อบรมธรรมะ และปฏิบัติธรรม ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีโครงการฝึกอบรมไม่เกิน 7 ครั้ง โดยเปิดรับผู้เข้าฝึกอบรมตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึง อุดมศึกษา และบุคคลทั่วไป ในปี พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ เดินทางมาท่องเที่ยวในวัดป่าลิลอยก์เป็นระยะ ๆ ทั้งมาเดี่ยว และมาเป็นหมู่คณะ ส่วนอุโบสถของวัดใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจของสงฆ์ หากไม่ใช่วันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา ประตูอุโบสถจะปิด โดยเก็บกุญแจไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาส เนื่องจากอุโบสถของวัดยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ยังไม่ต้องการบูรณะซ่อมแซมทั้งโบสถ์สถาน และโบสถ์วัดฤๅ ซึ่งทางวัดสามารถบริหารจัดการได้ด้วยบุคลากร และงบประมาณของวัดเอง จึงไม่เน้นความช่วยเหลือจากชาวบ้านมากนัก ปณิธานของเจ้าอาวาสวัดป่าลิลอยก์ คือ ต้องการสร้างคนที่มีคุณภาพเพื่อให้เข้าใจแก่นแท้ของธรรมะ ซึ่งควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก

2) ข้อจำกัด และผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดป่าลิลอยก์ เนื่องจากวัดป่าลิลอยก์สามารถเลี้ยงตัวเองได้ด้วยเงินบริจาคของผู้ที่มีจิตศรัทธาต่อเจ้าอาวาส (ดร.มหาทวี) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศ รวมถึงต่างประเทศด้วย จึงทำให้ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของวัดค่อนข้างน้อย จึงทำให้มีความผูกพัน และหวงแหนวัดในชุมชนของตนเองมีน้อย นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าไปในอุโบสถได้ทันที เนื่องจากกุญแจอุโบสถถูกเก็บไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาส

3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากอุโบสถวัดป่าลิลอยก์ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ และใช้เพื่อประกอบกิจของสงฆ์ในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น นอกจากนั้นทางวัดใช้ลานเอนกประสงค์เป็นสถานที่ในการฝึกอบรมต่าง ๆ

4) ทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดป่าลิไลยก์ เนื่องจากเป็นวัดที่มีความพร้อมที่จะสามารถส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยวัดป่าลิไลยก์มีความพร้อมทั้งด้านกายภาพ และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นควรเพิ่มความร่วมมือในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง กรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด วัด และชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงให้มากขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกรัก และหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของบ้านเกิด

คำขวัญของวัดป่าลิไลยก์

พัฒนาเพื่อความสะอาด สวยงาม ร่มรื่น สงบ พบสุข ทุกข์ศูนย์

จุดเด่นของวัดป่าลิไลยก์

1. ไม้ไผ่ ไม้ไผ่จากบ้านคน สะอาดตามธรรมชาติ
2. อากาศร่มรื่น สวยงามแบบธรรมชาติจัดสรรปรุงแต่ง ร่มรื่นเต็มพื้นที่
3. วัดป่า ร่มรื่น ต้นไม้แผ่กิ่งก้านสาขา ผสมผสานกลมกลืนตามธรรมชาติ
4. สงบ ไม้ไผ่เชื่อว่าวัดป่าห่างจากเมืองแค่ 7 กิโลเมตรกว่า ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลสาบสงขลา
5. พบสุข จากการสัมผัส เมื่อเข้ามาในวัด จะรู้สึกเย็นสบาย เย็นกาย สบายใจ
6. ทุกข์ศูนย์

2.1.5 วังเจ้าเมืองพัทลุง

จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวังเจ้าเมืองพัทลุงได้ ดังนี้

1) การพัฒนาวังเจ้าเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุงต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยววังเจ้าเมืองพัทลุงเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และรองลงมา คือ ชาวมาเลเซีย ชาวสิงคโปร์ และชาวยุโรปตามลำดับ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมวังเจ้าเมืองพัทลุง และเพื่อความสะดวกในการจัดเจ้าหน้าที่นำชม นักท่องเที่ยวจึงควรแจ้งให้เจ้าหน้าที่ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุงทราบล่วงหน้า จุดเด่นของวังเจ้าเมืองพัทลุง ทั้งวังเก่า และวังใหม่ คือ ตัวเรือนไทยผสมระหว่างภาคกลางและภาคใต้ และความร่มรื่นของบรรยากาศภายในวังเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งประกอบไปด้วย สวนหย่อมรอบๆ วัง ทศนิยมภาพที่สวยงามริมคลองลำปำ บรรยากาศที่ร่มรื่นของต้นไม้บริเวณริมคลองลำปำ ที่ผ่านมามีวังเจ้าเมืองพัทลุงเคยเป็นสถานที่จัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น เป็นสถานที่เลี้ยงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองของทางราชการ ที่ผ่านมามีทางจังหวัดเคยเป็นเจ้าภาพในการจัดงานเลี้ยงในโอกาสสำคัญ ๆ เช่น การเลี้ยงต้อนรับผู้เข้าร่วมแข่งขันกีฬาโลมาเกมส์ การแสดงนาฏศิลป์ การแสดงละคร โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานจังหวัดพัทลุงจะเป็นผู้ประสานงาน

2) ข้อจำกัด และผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวังเจ้าเมืองพัทลุง เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุงเพียงแค่ 2 คน ซึ่งต้องดูแลวังทั้ง 2 หลัง ดังนั้นจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ดูแลจึงมีไม่เพียงพอ และช่วงที่ผ่านมามีการบูรณะซ่อมแซมวังเจ้าเมืองทั้ง 2 หลัง โดยกรมศิลปากร และดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการบูรณะซ่อมแซมเฉพาะตัวอาคาร จึงทำให้บริเวณสวนหย่อมรอบ ๆ วัง ยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร และเนื่องจากวังเจ้าเมืองพัทลุงเคยเป็นของทนายทในตระกูลของเจ้าเมืองพัทลุง และเพิ่งจะมอบให้กรมศิลปากรดูแลในภายหลัง และปัจจุบันนี้จึงยังคงมีบ้านพักของทนายทตระกูลเจ้าเมืองพัทลุงตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับวังเจ้าเมืองพัทลุงด้วย โดยมีการแยกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน ผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง ต้องการให้มีความร่วมมือระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง เทศบาลอำเภอเมืองพัทลุง กรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมากกว่านี้ ในด้านบุคลากรเจ้าหน้าที่ดูแลยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้มากกว่านี้

3) แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากวังเจ้าเมืองพัทลุงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ดังนั้นการบูรณะปฏิสังขรณ์วังทั้ง 2 หลัง จึงต้องอยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร และเนื่องจากในปัจจุบัน วังทั้ง 2 หลังที่ทำจากไม้ดูแลรักษายาก และประกอบกับไม้เนื้อแข็งในสปัจจุบันหายาก ดังนั้นวังทั้ง 2 หลัง จึงถูกตัดแปลงวัสดุให้แตกต่างไปจากของเดิมบ้าง เพื่อความสะดวกในการดูแลรักษา และลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง

4) ทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวังเจ้าเมืองพัทลุง ควรเป็นความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง เทศบาลอำเภอเมืองพัทลุง กรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนรอบข้าง เนื่องจากอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรแล้ว จึงถือเป็นสมบัติของชาติ มิใช่สมบัติส่วนตัวอีกต่อไป

2.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลไกการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

2.2.1 เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่นโยบายและแผน ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงได้ ดังนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวในปริมาณไม่มากนัก โดยส่วนมากจะเดินทางมาด้วยตนเอง และเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากกว่า ที่ผ่านมา จังหวัดพัทลุง ได้เก็บสถิตินักท่องเที่ยว โดยการเก็บรวบรวมจำนวนนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร สถานีขนส่ง โรงแรม และ สถานบริการ โดยแต่ละหน่วยงานจะเป็นผู้จัดส่งสถิตินักท่องเที่ยวมายังศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง เพื่อเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว แล้วจัดส่งให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อเก็บสถิติแยกเป็นรายจังหวัด แต่หลังจากการมีการปฏิรูประบบราชการใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เฉพาะด้านตลาดการท่องเที่ยวเท่านั้น เพื่อดำเนินการตามนโยบายการปฏิรูปการปกครองใหม่ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร สถานีขนส่ง โรงแรม และสถานบริการ จะต้องจัดส่งข้อมูลสถิติทางการท่องเที่ยวทั้งหมด ไปยังสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา โดยตรง จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง จะพบว่าจังหวัดพัทลุงยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มากนัก ด้วยอาจจะด้วยสาเหตุดังนี้

- 1) คนพัทลุงเป็นคนจริงจัง ดู ไม่มีทักษะด้านการบริการ
- 2) เนื่องจากจังหวัดพัทลุง ยังไม่มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับสินค้าทางการท่องเที่ยว ควรจะสร้างความโดดเด่นของสินค้าทางการท่องเที่ยว และมีเอกลักษณ์ที่จดจำได้ง่าย และ สื่อถึงความ เป็นจังหวัดพัทลุงอย่างชัดเจน
- 3) จังหวัดพัทลุงยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

2. นโยบาย และแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

เพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของจังหวัดพัทลุงที่ว่า “เมืองหลักการเกษตรก้าวหน้า และยั่งยืน” ซึ่งใช้เป็นกรอบ และแนวทางการพัฒนาจังหวัดพัทลุงในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจังหวัดพัทลุง ในด้านการท่องเที่ยวนั้น จังหวัดพัทลุงได้กำหนดแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ทั้งการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นของจังหวัดพัทลุง โดยความร่วมมือระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ นันทนาการจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ชาวบ้าน วัด โรงเรียน และ ผู้เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ และ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. ลักษณะโครงการ และกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง มีดังนี้

- 1) โครงการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง รับผิดชอบโดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง

- 2) โครงการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
รับผิดชอบโดยเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
 - 3) โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง รับผิดชอบโดยหอชมธรรมชาติ
สัญลักษณ์ของทะเลน้อย
 - 4) โครงการศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเขาชันอ่าวทำยาง
รับผิดชอบโดยสำนักงานท้องถิ่นจังหวัด
 - 5) โครงการผลิตสื่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง รับผิดชอบ
โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง
 - 6) โครงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยว
รับผิดชอบโดย ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัด และ
สำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง
 - 7) โครงการพัฒนาบุคลากร หรือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง รับผิดชอบโดย ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ
นันทนาการจังหวัด และ สถานศึกษาภายในจังหวัดพัทลุง
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนา และอนุรักษ์แหล่ง
ท่องเที่ยว
- 1) ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชน
 - 2) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจโดยตรงเกี่ยวกับการจัดการการ
ท่องเที่ยว ที่สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชาวบ้าน และชุมชนได้
 - 3) ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมใน
การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
 - 4) ภาคเอกชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร
5. แนวทางการพัฒนา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง
เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของจังหวัดพัทลุงที่วางไว้
จึงสามารถสรุปแนวทางการพัฒนา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง ดังนี้
- 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งตามธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมให้มี
ศักยภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากในจังหวัดพัทลุง และนักท่องเที่ยว
จากต่างถิ่นด้วย
 - 2) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับ
14 จังหวัดภาคใต้ ระดับประเทศ และระดับโลก
6. ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
จังหวัดพัทลุง
- 1) บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบริหารจัดการการ

ท่องเที่ยวโดยตรงมีไม่เพียงพอ

- 2) ขาดการบริหารจัดการที่ดี
- 3) งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีไม่เพียงพอ
- 4) ภาคเอกชนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวน้อย
- 5) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงน้อย

2.2.2 วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโบราณสถาน และโบราณวัตถุทั้งหมดในจังหวัดพัทลุงรวมถึงวัดทุกวัด ยกเว้นในกรณีที่โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน หรือโบราณวัตถุของกรมศิลปากรเท่านั้น ที่จะอยู่ในการดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร เพราะฉะนั้นหากโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว มีการชำรุดทรุดโทรม กรมศิลปากรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการบูรณะ ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ โดยช่างผู้ชำนาญงานเฉพาะสาขา โดยทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง ได้มอบอำนาจในการบริหารจัดการวัดแต่ละวัดให้เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้สิทธิ์เด็ดขาดเพียงผู้เดียว ซึ่งเจ้าอาวาสมีอำนาจในการตัดสินใจในทุกเรื่อง

จากการที่จังหวัดพัทลุงได้วางกรอบแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดไปในทิศทางเน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นหลัก และประกอบกับจังหวัดพัทลุงยังไม่ได้ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสู่ชุมชนมากนัก ดังนั้นแต่ละวัดจึงยังไม่ค่อยตื่นตัวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในวัดเท่าที่ควร

จากการสัมภาษณ์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สามารถสรุปความคิดเห็นในภาพรวมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงได้ ดังนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง

จากการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ มีจำนวนมากที่สุด และในจำนวนนั้นมีนักท่องเที่ยวบางส่วนนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้วย ซึ่งหากจะดูจากจำนวนรวมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดพัทลุงนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นจำนวนนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีจำนวนลดหลั่นกันลงไปตามอัตราส่วน

2. นโยบายและแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง

สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงร่วมมือกับศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ นันทนาการจังหวัดพัทลุง และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดพัทลุง ดังนี้

- 1) จัดนิทรรศการ ประวัติ ความเป็นมา วิธีการทำโพน ช่างฝีมือสาธิตการทำ โพน มาแสดงในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี
- 2) จัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ในทุกวันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี
- 3) จัดงาน “ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง (ลำปำ – ปากพะยูน)”
- 4) ประสานงานกับชมรมศิลปินพื้นบ้านเพื่อรวบรวมประวัติและผลงานของ ศิลปินพื้นบ้านจังหวัดพัทลุง เพื่อเหตุผลทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

จากแผนงานและนโยบายข้างต้น จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม อย่างแท้จริงได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อจำกัด ด้านงบประมาณ และ ด้านบุคลากร

3. ลักษณะโครงการ และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

จากแผนงาน ลักษณะโครงการ และกิจกรรมที่สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงได้ ดำเนินการ และกำลังดำเนินการอยู่นั้น อาจจะไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง ศิลปวัฒนธรรมโดยตรง แต่การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเป็นผลพลอยได้จากโครงการ และ กิจกรรมดังกล่าว และกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ถือเป็นภารกิจร่วมกัน ระหว่างสำนักวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดพัทลุง เพื่อสนับสนุน และ ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงด้วย

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนา และอนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยว

โดยปกติแล้วชาวบ้านจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ใน การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน แต่จะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ของผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่จะสามารถดึงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ และเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมส่วนมากจะเป็นวัด หรือ วัง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาวาสวัด และผู้ดูแลวัด กับชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ก็เป็นอีก ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย

5. แนวทางการพัฒนา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงที่ผู้วิจัย นำมาเป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ โดยใช้หลักเกณฑ์จากการที่โบราณสถาน และโบราณวัตถุ นั้น ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญของชาติ ซึ่งอยู่ในการ ดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากรโดยตรง ดังนั้นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง ก็เป็นอีก หน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ อื่นๆ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง วัด

วังเจ้าเมืองพัทลุง ผู้ประกอบการด้านที่พักแรม ผู้ประกอบการด้านนาเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทขนส่ง ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

6. ปัญหา และ อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

- 1) งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีไม่เพียงพอ
- 2) บุคลากรที่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรงมีไม่เพียงพอ
- 3) การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแก่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย
- 4) ชาวบ้านยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนน้อย
- 5) นักท่องเที่ยวยังขาดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

2.3. กลุ่มผู้นำชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมตั้งอยู่

จากที่ผู้วิจัยได้ระบุกลุ่มเป้าหมาย เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ โดยใช้แบบคำถามในประเด็นต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม และสรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชน นั้น ในช่วงที่ผู้วิจัยได้เดินทางลงพื้นที่จริง พบว่ามีข้อจำกัดในการจัดการสนทนากลุ่ม เนื่องจากชาวบ้านที่อยู่บ้านในช่วงเวลากลางวัน มีเฉพาะคนแก่ และเด็ก จึงมีข้อจำกัดในการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ปรับเปลี่ยนจากชาวบ้าน เป็นผู้นำชุมชน คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ และ นักพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง แทน

เนื่องจากวัดวัง วัดวิหารเบิก วัดยางงาม และวังเจ้าเมืองพัทลุง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ดังนั้นเทศบาลเมืองพัทลุง จึงมีหน้าที่ดูแลวัดทั้ง 3 วัด และวังเจ้าเมืองพัทลุงอีก 1 วัง ซึ่งหากได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และ โบราณวัตถุของชาติแล้ว โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่อยู่ในวัดและวังนั้น จะอยู่ภายใต้การดูแลและรับผิดชอบของสำนักงานศิลปากรที่ 14 นครศรีธรรมราช กรมศิลปากร

ส่วนวัดปาลิไลยก์ ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ดังนั้นวัดปาลิไลยก์ จึงอยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ดังนั้น ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบแนวคิด และ ความคิดเห็นของผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง

2.3.1 นักพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง

จากการสัมภาษณ์นักพัฒนาการท่องเที่ยว เทศบาลเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2551 สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองพัทลุง ดังนี้

1. การพัฒนาวัด และ วัง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

นักพัฒนาการการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง ต้องการให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉลี่ยไม่เกิน 30,000 คนต่อปี โดยต้องการให้มีการพัฒนาวัด และวัง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม โดยมีความเห็นว่า ทั้งวัด และวัง มีจุดเด่น คือ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีเรื่องราวที่น่าสนใจ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม โดยปกติแล้ว ทั้งวัด และวัง จะไม่มีกิจกรรมหลัก นอกจากในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา แต่ทางเทศบาลเมืองพัทลุง ได้จัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ภายในจังหวัด โดยนำนักเรียนไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมวัด และวัง อย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

2. การจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด

นักพัฒนาการการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง เห็นว่าไม่ควรสร้างสิ่งก่อสร้างอะไรอะไรเพิ่มเติมภายในวัด และวังอีก เพื่อต้องการรักษารูปแบบ เอกลักษณ์ รวมถึงภูมิทัศน์รอบ ๆ วัด และวัง ให้คงเดิมมากที่สุด อาจเพียงแค่เพิ่มป้ายสื่อความหมายตามจุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนการบูรณะ ซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และ จิตรกรรม นั้น ควรจะมีการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ให้อยู่ในสภาพเดิมได้นานที่สุด ซึ่งต้องใช้ช่างที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน โดยใช้ภูมิรู้แบบโบราณ และไม่ควรมีของใหม่ในยุคปัจจุบันเข้าไปปะปนจนเกิดการแปลกปลอม ในการบูรณะ ซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์นั้น ต้องอยู่ภายใต้การดูแล และรับผิดชอบของกรมศิลปากร และต้องมีความร่วมมือระหว่าง กรมศิลปากร เทศบาลเมืองพัทลุง ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง วัด และชาวบ้านในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ควรจะต้องมีความร่วมมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ระหว่าง วัด และวัง ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และนักท่องเที่ยว

1) ขั้นรับทราบสาเหตุของปัญหา

ต้องรับทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย ของวัด และวัง คือ วัด และวัง เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่มีความสวยงามและน่าศึกษาหลายอย่าง แต่บางแหล่งท่องเที่ยวผู้พึงรกร้าง และเสียหาย โดยอยู่ในการควบคุมการบูรณะซ่อมแซมของกรมศิลปากร

2) ขั้นการวางแผน

ชาวบ้านควรมีสิทธิ์ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวของ วัด และวัง เพราะเป็นการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ห่วงแหนช่วยกันดูแลทรัพยากรสมบัติของชาติให้คงอยู่สืบไป แต่จะต้องไม่เข้าไปทำให้สภาพแวดล้อมเดิมๆเสียหาย และชาวบ้านสามารถเป็นผู้นำในการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ โดยการระดมความคิดเห็นของคนในพื้นที่ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น

- การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

- การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค
- การสื่อความหมาย (ป้ายสื่อความหมาย มัคคุเทศก์ท้องถิ่น แผ่นพับ)
- การประชาสัมพันธ์

3) ขั้นการลงมือปฏิบัติการ

เทศบาลเมืองพัทลุง สามารถสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลบริการการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้าน การท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งมีความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยว คือ ดึงดูดให้ชาวบ้านหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กรอบของการอนุรักษ์

4) ขั้นติดตาม และประเมินผล

ในการปฏิบัติการควรจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง

5) ขั้นการดูแลรักษา และปรับปรุงแก้ไข

วิธีที่จะดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมมากที่สุด คือ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจ เป็นผู้ดูแลภายในแหล่งท่องเที่ยว การจัดโซนเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว เขตหวงห้าม การสัมผัสโบราณวัตถุ การป้องกันไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสียหายเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การบูรณซ่อมแซม ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ในการควบคุมดูแลของกรมศิลปากร

4. วัด และวัง ที่ตั้งอยู่ในการดูแลของเทศบาลเมืองพัทลุง ยังขาดการจัดสรรงบประมาณ และขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองพัทลุง

5.1 การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมต้องเน้นการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากความเข้าใจของคนในชุมชน จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แล้วมีการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก โดยมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กรมศิลปากร ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ภาคเอกชน วัด วัง และชาวบ้านในชุมชน

2.3.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ซึ่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบพื้นที่วัดป่าลิไลยก์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2551 สามารถสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้ดังนี้

1. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยววัดป่าลิไลยก์ โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวพอประมาณ โดยต้องการให้มีการพัฒนาวัดป่าลิไลยก์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และโบราณสถาน โดยวัดป่าลิไลยก์มีจุดเด่น คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ดีและเหมาะสม และมีภูมิทัศน์ที่สวยงามร่มรื่น และทางวัดจะมีกิจกรรมการฝึกอบรมธรรมะ และปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

2. การจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำเห็นว่า ควรจะต้องสร้างที่จอดรถเพิ่มเติมภายในวัด และอยากให้มีการบูรณะซ่อมแซมโบราณสถาน และโบราณวัตถุภายในวัดป่าลิไลยก์ให้อยู่ในสภาพเดิมให้มากที่สุด โดยประสานความร่วมมือกับศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน ระหว่าง วัด ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และ นักท่องเที่ยว

1) ขั้นรับทราบสาเหตุของปัญหา

จุดด้อยของวัดป่าลิไลยก์ คือ ความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนโดยรอบที่มีต่อวัดมีน้อย วัดสามารถดำเนินการประสานงานเพื่อการปรับปรุงสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมของวัดได้เป็นอย่างดี

2) ขั้นการวางแผน

ชาวบ้านควรจะมีสิทธิ์ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวของวัดป่าลิไลยก์ และชาวบ้านสามารถเป็นผู้นำในการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัดได้ โดยต้องอาศัยองค์ประกอบ คือ

- บุคลากรของวัดมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- ชาวบ้านในชุมชนรอบ ๆ วัด มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
- องค์กรภาครัฐมีหน้าที่สนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

3) ขั้นการลงมือปฏิบัติการ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ สามารถให้ความร่วมมือได้ในทุกด้าน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ไม่ผิดกฎหมาย และศีลธรรม และสามารถมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลำปำรับผิดชอบอยู่

4) ขั้นติดตาม และประเมินผล

ในการปฏิบัติการควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง

5) ขั้นการดูแลรักษา และปรับปรุงแก้ไข

วิธีที่จะดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมมากที่สุด คือ การออกกฎ

ระเบียบ ของแหล่งท่องเที่ยวเอง เพื่อรักษาให้แหล่งท่องเที่ยวในให้สภาพเดิมได้นานที่สุด

4. วัดป่าลิไลยก์ อยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ยังขาดความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน และชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เท่าที่ควร

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คือ ควรมีมีคฤหาสน์ประจำทุกแหล่งท่องเที่ยว

2.4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองพัทลุง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ในช่วงที่มีการศึกษาวิจัย จำนวน 100 ตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ รู้จักวัด/วังได้อย่างไร และ ภูมิสำเนาของนักท่องเที่ยว สามารถสรุปได้และปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
เพศชาย	36	36
เพศหญิง	64	64
รวม	100	100

จากตาราง 3 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64 และเพศชาย ร้อยละ 36 ตามลำดับ

ตาราง 4 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวก่อนวัยทำงาน จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	29	29
21 – 30 ปี	33	33
31 – 40 ปี	17	17
41 – 50 ปี	14	14
51 ปี ขึ้นไป	7	7
รวม	100	100

จากตาราง 4 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วงอายุ 21 ถึง 30 ปี ร้อยละ 33 ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี รองลงมา ช่วงอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี ช่วงอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี และช่วงอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป ตามลำดับ

ตาราง 5 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวก่อนวัยทำงาน จำแนกตามสถานภาพครอบครัว

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	57	57
สมรส	30	30
แยกกันอยู่/หย่าร้าง	10	10
สามี/ภรรยา ถึงแก่กรรม	3	3
รวม	100	100

จากตาราง 5 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีสถานภาพโสด ร้อยละ 57 สถานภาพสมรส รองลงมา สถานภาพแยกกันอยู่ หรือหย่าร้าง และมีสถานภาพที่สามี หรือ ภรรยาถึงแก่กรรม ตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวก่อนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ป. 6	9	9
ม. 3	8	8
ม. 6	16	16
ปวช.	19	19
ปวส.	16	16
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	24	24
สูงกว่าปริญญาตรี	8	8
รวม	100	100

จากตาราง 6 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า ร้อยละ 24 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ รองลงมา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง ซึ่งเท่ากับ ระดับมัธยมปีที่ 6 ระดับประถมปีที่ 6 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งเท่ากับ ระดับมัธยมปีที่ 3 ตามลำดับ

ตาราง 7 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยวก่อนจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	18	18
เกษตรกร	6	6
พนักงานรัฐวิสาหกิจ/เอกชน	9	9
ข้าราชการ	20	20
นักธุรกิจ	8	8
นักเรียน/นักศึกษา	39	39
รวม	100	100

จากตาราง 7 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 39 มีอาชีพเป็นนักเรียน หรือ นักศึกษา อาชีพข้าราชการ รองลงมา อาชีพค้าขาย อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือ บริษัทเอกชน อาชีพนักธุรกิจ และอาชีพเกษตรกร ตามลำดับ

ตาราง 8 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	37	37
รายได้ต่ำกว่า 5000 บาท	10	10
รายได้ 5001 – 10000 บาท	20	20
รายได้ 10001 – 15000 บาท	14	14
รายได้ 15001 – 20000 บาท	7	7
รายได้มากกว่า 20001 บาท	12	12
รวม	100	100

จากตาราง 8 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 37 เป็นผู้ไม่มีรายได้ รายได้ระหว่าง 5001 ถึง 10000 บาท รองลงมา รายได้ระหว่าง 10001 ถึง 15000 บาท รายได้ มากกว่า 20001 บาท รายได้ต่ำกว่า 5000 บาท และรายได้ระหว่าง 15001 ถึง 20000 บาท ตามลำดับ

ตาราง 9 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามวิธีการรู้จักแหล่งท่องเที่ยว

รู้จักแหล่งท่องเที่ยวอย่างไร	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ โทรทัศน์	13	13
หนังสือพิมพ์	1	1
แผ่นพับส่งเสริมการท่องเที่ยว	9	9
เพื่อนแนะนำ	32	32
โดยบังเอิญ	28	28
อื่น ๆ (อยู่ใกล้บ้านญาติ)	17	17
รวม	100	100

จากตาราง 9 พบว่า นักท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 32 รู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยเพื่อนแนะนำ รองลงมา รู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยบังเอิญ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีอื่น ๆ เช่น อยู่ใกล้บ้านเพื่อน บ้านญาติ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากแผ่นพับส่งเสริมการท่องเที่ยว และ รู้จักแหล่งท่องเที่ยว โดยผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

ตาราง 10 แสดงจำนวนร้อยละของนักท่องเที่ยว จำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
14 จังหวัดภาคใต้	80	80
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	5
ภาคกลาง	10	10
ภาคเหนือ	4	4
ภาคตะวันออก	1	1
รวม	100	100

จากตาราง 10 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน 14 จังหวัดภาคใต้ รองลงมา มีภูมิลำเนาในภาคกลาง มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภูมิลำเนาในภาคเหนือ และมีภูมิลำเนาในภาคตะวันออก ตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 14 – 30 ปี มีสถานภาพโสด โดยมีการศึกษาเฉลี่ยในระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า และส่วนมากมีอาชีพเป็นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ไม่มีรายได้ และรู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยการแนะนำของเพื่อน โดยเป็นนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน 14 จังหวัดภาคใต้

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล งานมหกรรม และการละเล่น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาสรุป และนำเสนอในรูปแบบตาราง และพรรณนาโวหารดังนี้

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย	4.28	.84	เห็นด้วยมากที่สุด
2. หาดแสนสุขลำปำ	4.06	1.09	เห็นด้วยมากที่สุด
3. ถ้ำคูหาสวรรค์	3.73	1.15	เห็นด้วยมาก
4. น้ำตกไพรวัลย์	3.85	1.18	เห็นด้วยมาก
5. บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	3.71	1.14	เห็นด้วยมาก
6. อุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า	3.59	1.19	เห็นด้วยมาก
รวม	3.87		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 11 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีระดับความเห็นด้วยเกี่ยวกับความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.87) นักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 รายการ คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และหาดแสนสุขลำปำ และมีความเห็นด้วยระดับมากในอีก 4 รายการ คือ น้ำตกไพรวัลย์ ถ้ำคูหาสวรรค์ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน และอุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. วัดวัง	3.21	1.09	เห็นด้วยมาก
2. วัดปาลิไลยก์	3.41	1.08	เห็นด้วยมาก
3. วัดวิหารเบิก	3.14	1.07	เห็นด้วยมาก
4. วัดยางงาม	3.10	1.09	เห็นด้วยมาก
5. วัดเจ้าเมืองพัทลุง	3.29	1.07	เห็นด้วยมาก
6. วัดสุนทราวาส	3.01	1.11	เห็นด้วยมาก
7. วัดบ้านสวน	3.18	1.11	เห็นด้วยมาก
8. วัดเขียนบางแก้ว	3.29	1.13	เห็นด้วยมาก
รวม	3.20		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 12 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีระดับความเห็นเกี่ยวกับความมีชื่อเสียงของแหล่งทางศิลปวัฒนธรรมในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.20) นักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุด 7 รายการ โดยเรียงลำดับตามความมีชื่อเสียงดังนี้ วัดปาลิไลยก์ วัดเจ้าเมืองพัทลุง วัดเขียนบางแก้ว วัดวัง วัดบ้านสวน วัดวิหารเบิก วัดยางงาม และวัดสุนทราวาส

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของควมมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม และการละเล่นพื้นบ้าน

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และ การละเล่น	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. ประเพณีแข่งโพนชักพระ	3.88	1.00	เห็นด้วยมาก
2. ประเพณีทำบุญเดือนสิบ	3.92	1.00	เห็นด้วยมาก
3. ประเพณีวันว่าง	3.89	1.04	เห็นด้วยมาก
4. ประเพณีลอยแพ	2.70	1.21	เห็นด้วยปานกลาง
5. ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์	2.72	1.17	เห็นด้วยปานกลาง
6. การละเล่นชั้ดตัม	3.22	1.15	เห็นด้วยมาก
7. เทศกาลล่องเรือแล่นกทะเลน้อย	3.78	1.02	เห็นด้วยมาก
8. การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง	3.80	.98	เห็นด้วยมาก
9. การแสดงพื้นบ้านมโนรา	3.77	.98	เห็นด้วยมาก
10. งานวันอนุรักษ์มรดกไทย และ มหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง	3.33	1.02	เห็นด้วยมาก
รวม	3.50		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 13 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีระดับความเห็นเกี่ยวกับควมมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.50) โดยนักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยในระดับเห็นด้วยมาก จำนวน 8 รายการ คือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ ประเพณีวันว่าง (สงกรานต์) ประเพณีแข่งโพนชักพระ การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง เทศกาลล่องเรือแล่นกทะเลน้อย การแสดงพื้นบ้านมโนรา งานอนุรักษ์มรดกไทยและมหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง และการละเล่นชั้ดตัม ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นในระดับปานกลาง 2 รายการ คือ ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์ และประเพณีลอยแพ ตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อการให้ความรู้ และข้อมูลของแหล่ง
ท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

การให้ความรู้ และข้อมูลของแหล่ง ท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. มีเจ้าหน้าที่ไว้คอยบริการให้ข้อมูล	3.79	.90	เห็นด้วยมาก
2. มีวิธีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่	3.55	1.01	เห็นด้วยมาก
3. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชมแหล่ง ท่องเที่ยว	3.52	1.00	เห็นด้วยมาก
4. มีสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยว	3.60	1.01	เห็นด้วยมาก
5. มีเส้นทางศึกษาศิลปวัฒนธรรม และ ป้ายให้ความรู้ชัดเจน	3.66	.99	เห็นด้วยมาก
6. มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยว	3.53	1.14	เห็นด้วยมาก
รวม	3.60		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 14 พบว่าโดยภาพรวมมีนักท่องเที่ยวที่มีความเห็นด้วยต่อการให้ความรู้ และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.60) โดยมีความเห็นระดับ เห็นด้วยมากทั้ง 6 รายการ คือ ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ไว้คอยให้บริการข้อมูล มีเส้นทางศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และป้ายให้ความรู้ชัดเจน มีสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีวิธีการ นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชมแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อการแสดงถึงความต้องการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

แสดงถึงความต้องการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. มีแผนที่ และป้ายบอกทางไม่ให้หลงทาง	3.89	.85	เห็นด้วยมาก
2. มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย	3.92	.89	เห็นด้วยมาก
3. มีความปลอดภัยจากสัตว์ป่า	3.81	.92	เห็นด้วยมาก
4. มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ	3.85	.86	เห็นด้วยมาก
5. มีป้ายเตือนภัย และ แสดงเขตการเสี่ยงภัย	3.80	.97	เห็นด้วยมาก
รวม	3.85		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 15 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีระดับความเห็นต่อการความต้องการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.85) และมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากทั้ง 5 รายการ คือ ต้องการมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย มีแผนที่ และป้ายบอกทางไม่ให้หลงทาง มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ มีความปลอดภัยจากสัตว์ป่า และต้องการมีป้ายเตือนภัย และแสดงเขตการเสี่ยงภัยให้เห็นอย่างชัดเจนในแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับ

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงข้อจำกัดในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว

ข้อจำกัดในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. ต้องขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมทุกครั้ง	3.50	.94	เห็นด้วยมาก
2. สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา	4.19	3.02	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	3.84		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 16 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีระดับความเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.84) โดยมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด 1 รายการ คือ สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก 1 รายการ คือ ต้องขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมทุกครั้ง

สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพัทลุง พบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีชื่อเสียงแบ่งตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวประเภท ประเพณี เทศกาล มหกรรม การ

แสดงพื้นบ้าน และการละเล่น ด้านการให้ความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่จะมีต้องมีเจ้าหน้าที่ไว้คอยให้บริการข้อมูล มีเส้นทางศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และป้ายให้ความรู้ชัดเจน มีสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีวิธีการ นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และมีัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนในประเด็นความต้องการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก โดยต้องได้รับความปลอดภัยจาก ใจผู้ร้าย มีแผนที่ และป้ายบอกทางไม่ให้หลงทาง มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ มีความ ปลอดภัยจากสัตว์ป่า และต้องการมีป้ายเตือนภัย และแสดงเขตการเสี่ยงภัยให้เห็นอย่างชัดเจน ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนข้อจำกัดในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว นั้น นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นใน ระดับเห็นด้วยมาก โดยต้องการที่จะสามารถเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิง ศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกด้าน สาธารณูปโภค สถานที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โดยผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบ ตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 17 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

1. ระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. สภาพถนนก่อนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.07	.86	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ระบบไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยว	3.88	.90	เห็นด้วยมาก
3. ความสะอาดของน้ำประปา	3.76	.95	เห็นด้วยมาก
4. ระบบโทรศัพท์ในแหล่งท่องเที่ยว	3.88	.84	เห็นด้วยมาก
รวม	3.89		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 17 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.89) โดยมี ระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด 1 รายการ คือ สภาพถนนก่อนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และระดับความเห็นด้วยมาก 3 รายการ คือ ระบบไฟฟ้า และระบบโทรศัพท์ในแหล่งท่องเที่ยว และ ความสะอาดของน้ำประปาในแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตาราง 18 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความคิดเห็นต่อที่พักแรมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

2. ที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. มีจำนวนหลากหลายให้เลือก	3.74		เห็นด้วยมาก
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ	3.77		เห็นด้วยมาก
3. ราคาเหมาะสม	3.84		เห็นด้วยมาก
4. ปริมาณเพียงพอ	3.78		เห็นด้วยมาก
รวม	3.78		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 18 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักแรมในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.78) โดยมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากทั้ง 4 รายการ คือ จำนวนที่พักมีราคาเหมาะสม ที่พักแรมมีปริมาณเพียงพอ ที่พักแรมสะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และมีจำนวนหลากหลายให้เลือก

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความคิดเห็นต่อร้านอาหารในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

3. ร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. มีจำนวนหลากหลายให้เลือก	3.78	.90	เห็นด้วยมาก
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ	3.75	.89	เห็นด้วยมาก
3. ราคาเหมาะสม	3.70	.91	เห็นด้วยมาก
4. ปริมาณเพียงพอ	3.77	.91	เห็นด้วยมาก
รวม	3.75		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 19 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านร้านอาหารในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.75) มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากทั้ง 4 รายการ คือ มีจำนวนร้านอาหารหลากหลายให้เลือก มีปริมาณเพียงพอ สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และราคาเหมาะสม ตามลำดับ

ตาราง 20 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความคิดเห็นต่อร้านขายของที่ระลึกในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

4. ร้านขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. มีจำนวนหลากหลายให้เลือก	4.21	4.21	เห็นด้วยมากที่สุด
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ	3.68	.86	เห็นด้วยมาก
3. ราคาเหมาะสม	3.69	.92	เห็นด้วยมาก
4. ปริมาณเพียงพอ	3.71	.87	เห็นด้วยมาก
รวม	3.82		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 20 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านร้านขายของที่ระลึกในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.82) มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด 1 รายการ คือ มีจำนวนหลากหลายให้เลือก และมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก 3 รายการ คือ มีปริมาณเพียงพอ ราคาเหมาะสม และ สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ระบบสาธารณูปโภค ที่พักรวม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกบริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากในทุกรายการ คือ ระบบสาธารณูปโภค ที่พักรวม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 ความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หลังจากที่ได้สัมผัสด้วยตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประเพณี เทศกาล มหกรรม การละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติหลังจากได้เดินทางท่องเที่ยวและสัมผัสด้วยตนเอง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย	4.92	5.87	เห็นด้วยมากที่สุด
2. หาดแสนสุขลำปำ	3.93	.78	เห็นด้วยมาก
3. ถ้ำคูหาสวรรค์	3.71	.79	เห็นด้วยมาก
4. น้ำตกไพรวัลย์	3.71	.85	เห็นด้วยมาก
5. บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	3.67	.79	เห็นด้วยมาก
6. อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเยา	3.57	.84	เห็นด้วยมาก
รวม	3.91		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 21 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.91) มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด 1 รายการ คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และมีความคิดเห็นระดับมาก 5 รายการ คือ หาดแสนสุขลำปำ ถ้ำคูหาสวรรค์ เท่ากับน้ำตกไพรวัลย์ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน และอุทยานเขาปู่เขาเยาตามลำดับ

ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทาง
ศิลปวัฒนธรรมหลังจากได้เดินทางท่องเที่ยวและสัมผัสด้วยตนเอง

แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. วัดวัง	3.60	.84	เห็นด้วยมาก
2. วัดป่าลิไลยก์	3.70	.85	เห็นด้วยมาก
3. วัดวิหารเบิก	3.53	.83	เห็นด้วยมาก
4. วัดยางงาม	3.57	.81	เห็นด้วยมาก
5. วัดเจ้าเมืองพัทลุง	3.73	.90	เห็นด้วยมาก
6. วัดสุนทราวาส	3.44	.85	เห็นด้วยมาก
7. วัดบ้านสวน	3.49	.81	เห็นด้วยมาก
8. วัดเขียนบางแก้ว	3.58	.87	เห็นด้วยมาก
รวม	3.58		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 22 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.58) และมีความเห็นในระดับเห็นด้วยมาก

ทั้ง 8 รายการ คือ วัดเจ้าเมืองพัทลุง วัดป่าลิไลยก์ วัดวัง วัดเขียนบางแก้ว วัดยางงาม วัดวิหาร เบิก วัดบ้านสวน วัดสุนทรवास ตามลำดับ

ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อความประทับใจในทรัพยากรท่องเที่ยว ประเภทประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้านหลังจากได้เดินทางท่องเที่ยวและสัมผัสด้วยตนเอง

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และ การละเล่นพื้นบ้าน	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย
1. ประเพณีแข่งโพนชักพระ	3.82	.84	เห็นด้วยมาก
2. ประเพณีทำบุญเดือนสิบ	3.84	.86	เห็นด้วยมาก
3. ประเพณีวันว่าง	3.78	.89	เห็นด้วยมาก
4. ประเพณีลอยแพ	3.11	1.04	เห็นด้วยมาก
5. ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์	3.15	1.01	เห็นด้วยมาก
6. การละเล่นชั้ดตัม	3.47	1.00	เห็นด้วยมาก
7. เทศกาลล่องเรือแลนกทะเลน้อย	4.09	.91	เห็นด้วยมากที่สุด
8. การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง	3.86	.88	เห็นด้วยมาก
9. การแสดงพื้นบ้านมโนรา	3.84	.86	เห็นด้วยมาก
10. งานวันอนุรักษ์มรดกไทย และ มหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง	3.65	1.00	เห็นด้วยมาก
รวม	3.66		เห็นด้วยมาก

จากตาราง 23 พบว่าโดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.66) มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด 1 รายการ คือ เทศกาลล่องเรือแลนกทะเลน้อย และ ความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก 9 รายการ คือ การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง การแสดงพื้นบ้านมโนรา เท่ากับประเพณีทำบุญเดือนสิบ(ชิงเปรต) ประเพณีแข่งโพนชักพระ ประเพณีวันว่าง (สงกรานต์) งานวันอนุรักษ์มรดกไทย และมหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง การละเล่นชั้ดตัม ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์ และประเพณีลอยแพ ตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์ความประทับใจในทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง หลังจากนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสัมผัสด้วยตนเองแล้ว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมา นักท่องเที่ยวประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่น และนักท่องเที่ยวประทับใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยประกอบด้วย ปัญหา และข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการสอบถามนักท่องเที่ยว เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

5.1 ปัญหา และ ข้อจำกัด ที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ด้านการพัฒนาพื้นที่

1. ป้ายบอกทางมีไม่เพียงพอ และไม่ชัดเจน
2. ห้องน้ำที่มีไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ
3. แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการดูแลรักษาความสะอาดเท่าที่ควร
4. ในฤดูฝนแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมคลอง คือ วัดวัง วัดยางงาม และวังเจ้า เมืองพัทลุง และวัดที่ตั้งอยู่ริมทะเลสาบลำปำ คือ วัดปาลิไลยก์ มีน้ำท่วมขัง ทำให้ไม่สะดวกในการเยี่ยมชม

ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

1. ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง แต่ต้องไม่รบกวนนักท่องเที่ยว
2. มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนน้อย
3. การประชาสัมพันธ์น้อยเกินไปยังไม่ทั่วถึง
4. วิทยุในพื้นที่ใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่มั่วสุม สูบบุหรี่ ดื่มสุรา สร้างความรำคาญให้กับนักท่องเที่ยว
5. มีการฉวยโอกาสขายของแพงเกินราคา
- 6.. มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวโดยตรงน้อย ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยว
7. ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวมีน้อย
8. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐเกี่ยวกับการปรับปรุงสถานที่ และ ภูมิทัศน์
9. ขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

ด้านกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้

1. ไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ
2. ข้อมูล ความรู้ด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย

ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

1. ยังขาดความร่วมมือของชุมชน และชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเท่าที่ควร
2. ยังขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว
3. มีปัญหาที่ตัวบุคคล เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางส่วนไม่ได้มีความรู้สึกชื่นชอบกับศิลปวัฒนธรรมเท่าที่ควร

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมืองพัทลุง ด้านการพัฒนาพื้นที่

1. ควรมีร้านขายของที่ระลึกให้มากกว่านี้
2. อยากให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล มหกรรม และการละเล่น ให้น่าสนใจมากขึ้น
3. ควรมีป้ายบอกประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวอย่างละเอียด
4. แหล่งท่องเที่ยวควรต้องอนุรักษ์เก็บรักษาสภาพเดิม ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้นานที่สุด

ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

1. ควรมีมัคคุเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. ควรมีการรณรงค์การท่องเที่ยว และรักษาความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว
3. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในทุกสื่อให้มากขึ้นอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง
4. ควรมีการออกกฎระเบียบในแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
5. ควรอำนวยความสะดวกในการเดินทางมากกว่านี้ เช่น จัดรถบริการประชาชนเพื่อเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ไม่ใช่รถโดยสารประจำทาง เนื่องจากไม่มีการกำหนดเวลาเดินทางที่แน่นอนซึ่งเป็นอุปสรรคในการเดินทาง

ด้านกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับสถานศึกษา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้กับนักเรียน ชาวบ้าน และผู้ประกอบการ เพื่อจะสามารถแนะนำนักท่องเที่ยวในเบื้องต้นได้
2. ควรมีการอบรมมัคคุเทศก์เยาวชน (มัคคุเทศก์น้อย) ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้
3. ต้องให้ความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

1. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยเริ่มจากสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน จากนั้นจึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จัก แล้วต้องบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง และภาคเอกชน
2. ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
3. ปลุกจิตสำนึกให้คนในพื้นที่ ช่วยกันดูแล และหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน



6. การวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

6.1. วัดวัง

ตาราง 24 แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดวัง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ตั้งอยู่บริเวณริมคลองลำปำทำให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม - ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ ง่ายและสะดวกในการเดินทาง - เป็นโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนของกรมศิลปากร - มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน - มีการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม สมบูรณ์ โดยกรมศิลปากร	- มีพระสงฆ์จำพรรษาเพียงรูปเดียว คือ เจ้าอาวาส - เจ้าอาวาสวัดสูงอายุ และสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง - ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง ชาวบ้านใช้ชีวิตประจำวันไปกับการทำมาหากิน ไม่ค่อยมีส่วนร่วมมากนัก - เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ซึ่งต้องดูแลวัดจำนวนมาก ดังนั้นจึงทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง - ต้องขออนุญาตในการเข้าเยี่ยมชมอุโบสถ
โอกาส	ข้อจำกัด
- สามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ที่มีศักยภาพได้ - สามารถเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ เช่น การพายเรือยาง เรือคายัค และ เรือแคนูในคลองลำปำ การวาดภาพเลียนแบบภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ - เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียน สามารถอบรมนักเรียน ให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยในการนำชมวัดได้ และเพื่อปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์แก่นักเรียน	- เป็นวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง

6.2. วัดยางงาม

ตาราง 25 แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดยางงาม

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ตั้งอยู่ริมคลองลำปำทำให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม - มีพระพุทธรูปทรงเครื่องที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และสวยติดอันดับในประเทศไทย - อุโบสถไม่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และสวยงาม - เจ้าอาวาสวัดเป็นพระหนุ่ม - มีชื่อเสียงด้านการส่งเรือยาวเข้าแข่งขันในงานประจำปีของจังหวัดพัทลุง	- ไม่มีป้ายบอกทางสู่วัดยางงามบนทางหลวงแผ่นดิน - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง - เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ซึ่งต้องดูแลวัดจำนวนมาก จึงทำให้ดูแลวัดไม่ทั่วถึง
โอกาส	ข้อจำกัด
- สามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมประเภทสถาปัตยกรรม และประติมากรรมที่มีศักยภาพได้ - สามารถพัฒนาบริเวณริมคลองลำปำให้เป็นที่นั่งพักผ่อนทัศนียภาพของนักท่องเที่ยวได้ - สามารถเสริมกิจกรรมพายเรือยาวในคลองลำปำ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวได้	- เจ้าอาวาสอายุน้อย และเพิ่งเริ่มบริหารวัด - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง - อุโบสถไม้ และพระประธานได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุของกรมศิลปากร ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ

6.3. วัดวิหารเบิก

ตาราง 26 แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดวิหารเบิก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ทำให้ง่าย และสะดวกในการเดินทาง - เป็นโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนของกรมศิลปากร - เจ้าอาวาสอายุน้อย มีความพร้อมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในวัด - ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนประถมศึกษา - ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการวัดค่อนข้างมาก - เนื่องจากอยู่ใกล้ชุมชน ใกล้โรงเรียน จึงสามารถบริหารจัดการแบบ “บวร” ได้	- ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดวัง ทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจน้อยกว่า - เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ซึ่งต้องดูแลวัดจำนวนมาก จึงทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง - ต้องขออนุญาตในการเข้าเยี่ยมชมอุโบสถทุกครั้ง
โอกาส	ข้อจำกัด
- สามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ที่มีศักยภาพได้ - เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียน สามารถอบรมนักเรียนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยในการนำชมวัดได้ และเพื่อปลูกจิตสำนึกอนุรักษ์แก่เยาวชน - สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมกับโบราณสถานในบริเวณใกล้เคียงได้ เช่น วัดวัง วัด วิหารเบิก วัดเจ้าเมืองพัทลุง	- เป็นวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง

6.4. วัดป่าลิไลยก์

ตาราง 27 แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวัดป่าลิไลยก์

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ทำเลที่ตั้งเหมาะสม ทิศนียภาพสวยงาม - สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานพร้อม - เจ้าอาวาสวัดเป็นพระนักพัฒนา - เจ้าอาวาสวัดมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม - ตั้งอยู่ไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวหลักทั้ง 2 แห่ง - มีกิจกรรมการอบรมธรรมะกับประชาชนทุกวัย - สามารถเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่ต้องรอเงินสนับสนุนจากภาครัฐ - การคมนาคมขนส่งสะดวก	- ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา - ตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวหลักทางธรรมชาติมากเกินไป - ตั้งอยู่ริมทะเลสาบลำปำเสี่ยงต่อภาวะน้ำท่วม
โอกาส	ข้อจำกัด
- สามารถพัฒนาเป็นสถานที่อบรมธรรมะ วิปัสสนาที่มีชื่อเสียงระดับภาคได้ - สามารถพัฒนาป่าชายเลน เพื่อเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และประสมประสานระหว่างธรรมชาติและคตินิยมได้ - สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเภทประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจิตวิญญาณได้ - สามารถเสริมกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ เช่น พายเรือคายัค เรือแคนู	- ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองพัทลุง - ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยตรง

6.5. วังเจ้าเมืองพัทลุง

ตาราง 28 แสดงการวิเคราะห์ SWOT ของวังเจ้าเมืองพัทลุง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ทำให้ง่าย และสะดวกในการเดินทาง - เป็นโบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนของกรมศิลปากร - ภูมิทัศน์สวยงาม เนื่องจากตั้งอยู่ริมคลองลำปำ - มีความเป็นเอกลักษณ์ และแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง - ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนประถมศึกษา - ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์โดยกรมศิลปากรให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ - สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา - มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และให้ความรู้ตลอดเวลา (เวลาราชการ)	- ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ให้ความโดดเด่นลดลง - เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง ซึ่งต้องดูแลโบราณสถานจำนวนมาก ดังนั้นจึงทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง
โอกาส	ข้อจำกัด
- สถานที่กว้างขวาง สามารถเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวได้ตามวาระ และโอกาส - สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมกับโบราณสถานในบริเวณใกล้เคียงได้ เช่น วัดวัง วัด วิหารเบิก - สามารถร่วมมือกับโรงเรียนในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่นักเรียน โดยการอบรมมัคคุเทศก์น้อย	- เป็นวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ - ฤดูฝนไม่เหมาะในการเยี่ยมชม เพราะทางเดินไม่มีหลังคา อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุลื่นล้มได้

7. บริการด้านการท่องเที่ยวในอำเภอเมืองพัทลุง

7.1 สถานประกอบการที่พักในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ได้ทำการสำรวจสถานที่พักแรมในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยสรุปมีจำนวนทั้งสิ้น 14 แห่ง ดังตาราง 29

ตาราง 29 แสดงสถานประกอบการที่พักในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ลำดับที่	ชื่อโรงแรม	สถานที่ตั้ง
1	ตะวันดาว รีสอร์ท	1/20-1/44 ถ.ไชยบุรี ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-3029
2	ตากอากาศชายหาด	280 ม.11 ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7297-9267
3	ไทยโฮเต็ล	14-14/1-5 ถ.ติสราสารินทร์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-1636
4	นางนวล	53 ม.9 ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-2924
5	นางนวล 2	80 ม.9 ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-9657-8740
6	พี.เค.	269 ถ.วีระศักดิ์ราชานุวัตรพัฒนา ต.ปรางหมู่ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-6064
7	พี.เค. 2	173-174 ม.8 ต.ท่ามิหรำ ต.ปรางหมู่ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-7560
8	มายการ์เด็นรีสอร์ท	254 ม.8 ต.โคกสัก อ.บางแก้ว โทร. 0-7469-5400
9	ลำปำรีสอร์ท	88 ม.6 ต.ลำปำ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-1486
10	แสนสุข	28 ม.10 ต.เขาเจ็ยก อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-1486, 0-1478 7422
11	หอฟ้า	28-30 ถ.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7641-1645
12	ฮอลิเดย์	329 ถ.ผดุงดอนยอ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-7461-2555
13	โทนี่ วิลเลจ	329 ถ.ผดุงดอนยอ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง โทร. 0-94671-6908
14	แอล พี แกรนด์	ถนนราเมศวร์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง. (2549).

7.2. สถานประกอบการร้านอาหาร

จากข้อมูลของกลุ่มงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง ซึ่งรวบรวมข้อมูลจำนวนร้านอาหารในจังหวัดพัทลุง และมีร้านที่ผ่านมาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste : CFGT) (ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน 2549) พบว่าในอำเภอเมืองพัทลุง มีจำนวนร้านอาหารทั้งหมด 196 ร้าน จำนวนแผงทั้งหมด 196 แผง แต่มีร้านที่ผ่านมาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อย จำนวน 139 ร้าน และ 107 แผง รวมเป็นร้อยละ 62.76 ที่ผ่านมาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อยของอำเภอเมืองพัทลุง
(ที่มา : กลุ่มงานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง)

7.3 มัคคุเทศก์

ในจังหวัดพัทลุงมีมัคคุเทศก์ที่มีใบอนุญาตรวมทั้งสิ้น 13 คน ดังตาราง 30

ตาราง 30 แสดงรายชื่อมัคคุเทศก์ จังหวัดพัทลุง

เลขที่	มัคคุเทศก์	ที่อยู่
41-00294	สมชาติ พาราวิวัฒน์	60 ม. 7 ต.ท่าแค อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
41-00435	นิยม สุวรรณัง	151 ม. 3 ต.โคกทราย อ.ป่าบอน จ.พัทลุง
41-00442	สวัสดิ์ วงศ์สุรารักษ์	170 ม. 1 ต.แม่ขี อ.ตะโหมด จ.พัทลุง
41-00630	โชติวรา เพชรรักษ์	51 ม. 4 อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
41-00632	หลอม จันทรเทพ	69/1 ม. 10 ต.นาโหนด อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
41-00954	สุนันทา คำหมี	77 ม. 10 ต.ตำนาน อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
41-01115	ทิวา พรหมทอง	535 ถนนราเมศวร์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
42-00036	อาทิตย์ สุดาบุตร	150/24 ม. 1 ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
42-00037	วาสนา บุญญาพิทักษ์	150 ม. 1 ถนนพัทลุง-ควนกูฏ ต.ควนมะพร้าว อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
43-00290	ปิยะนุช ขวัญรอด	115 ม. 12 ต.ตำนาน อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
44-00053	ไชยา ทองหยู	1/8 ม. 9 ต.นาขยาด อ.ควนขนุน จ.พัทลุง
48-00090	จุลิน นิมนต์	280/61 ม. 3 ต.ชุมพล อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
48-00298	จรัส สิทธิบาล	98 ม. 3 ต.ดอนประดู่ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง. (2549).

7.4 บริษัทนำเที่ยว

ในจังหวัดพัทลุงมีบริษัทนำเที่ยวที่จดทะเบียน และใบอนุญาตนำเที่ยว 2 แห่ง ดังนี้

ตาราง 31 แสดงบริษัทนำเที่ยว จังหวัดพัทลุง

เลขที่	มัคคุเทศก์	ที่อยู่
41-00104	วุฒิไกรทวัร	312-3 ถนนราเมศวร์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมืองพัทลุง จ.พัทลุง
43-00142	หาดทองรีสอร์ท&ทราเวล	387 ม. 6 ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดพัทลุง. (2549).

7.5 การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งของจังหวัดพัทลุง การเดินทางมายังจังหวัดพัทลุง สามารถเดินทางมาได้หลายวิธี เช่น รถไฟ รถทัวร์ของบริษัทต่าง ๆ และเครื่องบิน แต่จังหวัดพัทลุงไม่มีสนามบิน ดังนั้น สามารถใช้สนามบินพาณิชย์ของจังหวัดใกล้เคียงได้ โดยมีรายละเอียดในการเดินทางโดยแบ่งตามประเภทของการการคมนาคมขนส่งได้ดังนี้

7.5.1 ทางรถไฟ

ตาราง 32 แสดงตารางเดินรถไฟเส้นทางกรุงเทพฯ-พัทลุง

ลำดับ	ขบวน	ชื่อขบวน	ประเภท	สถานีต้นทาง	เวลาออก (น.)	สถานีปลายทาง	เวลาถึง (น.)
1.	169	กรุงเทพฯ – ยะลา	เร็ว	กรุงเทพฯ	15.35	พัทลุง	07.05
2.	171	กรุงเทพฯ – สุโขทัย	เร็ว	กรุงเทพฯ	13.00	พัทลุง	04.06
3.	35	กรุงเทพฯ – บัตเตอร์เวิร์ท	ด่วนพิเศษ	กรุงเทพฯ	14.45	พัทลุง	04.26
4.	37	กรุงเทพฯ – สุโขทัย	ด่วนพิเศษ	กรุงเทพฯ	15.10	พัทลุง	05.34
5.	41	กรุงเทพฯ – ยะลา	ด่วนพิเศษ	กรุงเทพฯ	22.50	พัทลุง	10.58

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดพัทลุง. (2549).

ข้อมูล ณ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549 ตรวจสอบเพิ่มเติมที่

http://www.railway.co.th/Ticket/ChooseStation_SGo.asp

7.5.2 ทางรถโดยสารประจำทาง

ตาราง 33 แสดงตารางเดินรถโดยสารเส้นทางกรุงเทพฯ-พัทลุง

รหัส	ชื่อขบวน	อัตราค่าโดยสาร (บาท)	ระยะทาง (กม.)	ระยะเวลา (ชม.)	เวลาดันทาง (น.)	เวลาปลายทาง (น.)
รถปรับอากาศ ม1 ข. (40 ที่นั่ง)						
989	กรุงเทพฯ – พัทลุง	619	888	13.00	17.00, 17.30, 18.30, 18.35, 19.00, 19.30, 20.20	16.30, 17.00
รถปรับอากาศ ม2 (47 ที่นั่ง)						
989	กรุงเทพฯ – พัทลุง – แม่ขี้	505	898	13.00	18.30	16.15
989	กรุงเทพฯ – พัทลุง	482	888	13.00	20.00, 21.00	17.30

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดพัทลุง. (2549).

ข้อมูล ณ วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549 ตรวจสอบเพิ่มเติมที่

http://www.transport.co.th/timebussouth_48.pdf

7.5.3 ทางเครื่องบิน เนื่องจากจังหวัดพัทลุงไม่มีสนามบินพาณิชย์ ดังนั้นสามารถใช้สนามบินของจังหวัดใกล้เคียง โดยมีตารางการบินของสายการบินต่างๆ ในจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ตาราง 34 สายการบินไทย เส้นทาง กรุงเทพฯ (ดอนเมือง) – หาดใหญ่ และเส้นทางหาดใหญ่-กรุงเทพฯ(ดอนเมือง)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ดอนเมือง)(น.)	เวลาเดินทางถึง (หาดใหญ่)(น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (หาดใหญ่)(น.)	เวลาเดินทางถึง (ดอนเมือง)(น.)
TG1231	06.05	07.35	TG1232	08.15	09.45
TG231	08.15	09.45	TG232	10.25	11.55
TG1233	13.45	15.15	TG1234	16.00	17.30
TG1235	16.00	18.00	TG1236	18.45	20.15

ที่มา : บริษัทการบินไทยจำกัด(มหาชน). (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552.
ตรวจสอบเพิ่มเติมที่ www.thaiair.com

ตาราง 35 สายการบินไทยแอร์เอเชีย เส้นทางกรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ) – หาดใหญ่ และเส้นทางหาดใหญ่ – กรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (สุวรรณภูมิ) (น.)	เวลาเดินทางถึง (หาดใหญ่) (น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (หาดใหญ่)(น.)	เวลาเดินทางถึง (สุวรรณภูมิ) (น.)
FD3131	06.50	08.15	FD3130	08.45	10.10
FD3141	10.40	12.05	FD3140	12.35	14.00
FD3133	12.10	13.35	FD3132	14.05	15.25
FD3135	17.25	18.50	FD3134	19.20	20.45
FD3137	19.10	20.35	FD3136	21.05	22.25

ที่มา : บริษัทไทยแอร์เอเชียจำกัด. (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552.
ตรวจสอบเพิ่มเติมที่ www.airasia.com

ตาราง 36 สายการบินนกแอร์ เส้นทาง กรุงเทพฯ (ดอนเมือง) – หาดใหญ่ และเส้นทาง
หาดใหญ่ – กรุงเทพฯ (ดอนเมือง)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ดอนเมือง) (น.)	เวลาเดินทางถึง (หาดใหญ่) (น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ดอนเมือง) (น.)	เวลาเดินทางถึง (หาดใหญ่) (น.)
DD7104	09.20	10.45	DD7105	11.15	12.40
DD7110	13.10	14.35	DD7111	15.05	16.50
DD7112	17.00	18.25			

ที่มา : บริษัทนกแอร์จำกัด. (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552.

ตรวจสอบเพิ่มเติมที่ www.nokair.com

ตาราง 37 สายการบินนกแอร์ เส้นทางกรุงเทพฯ(ดอนเมือง)–ตรัง เส้นทางตรัง-กรุงเทพฯ (ดอนเมือง)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ดอนเมือง) (น.)	เวลาเดินทางถึง (ตรัง) (น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ตรัง) (น.)	เวลาเดินทางถึง (ดอนเมือง) (น.)
DD7400	09.15	10.40	DD7401	11.10	12.35

ที่มา. บริษัทนกแอร์จำกัด. (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552.

ตรวจสอบเพิ่มเติมที่ www.nokair.com

ตาราง 38 สายการบินนกแอร์ เส้นทาง กรุงเทพฯ (ดอนเมือง) –นครศรีธรรมราช และ
เส้นทางนครศรีธรรมราช – กรุงเทพฯ (ดอนเมือง)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (ดอนเมือง) (น.)	เวลาเดินทางถึง (นครศรีฯ) (น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (นครศรีฯ)(น.)	เวลาเดินทางถึง (ดอนเมือง) (น.)
DD7804	06.00	07.10	DD7805	07.40	08.50
DD7808	13.05	14.15	DD7809	14.45	15.55
DD7810	15.25	16.35	DD7811	17.05	18.15

ที่มา : บริษัทนกแอร์จำกัด. (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552. ตรวจสอบเพิ่มเติมที่

www.nokair.com

ตาราง 39 สายการบินไทยแอร์เอเชีย เส้นทาง กรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ) – นครศรีธรรมราช
และเส้นทางนครศรีธรรมราช – กรุงเทพฯ (สุวรรณภูมิ)

เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (สุวรรณภูมิ) (น.)	เวลาเดินทางถึง (นครศรีฯ) (น.)	เที่ยวบิน	เวลาออกเดินทาง (นครศรีฯ) (น.)	เวลาเดินทางถึง (สุวรรณภูมิ) (น.)
FD3204	18.20	19.35	FD3205	20.05	21.20

ที่มา : บริษัทการบินไทยแอร์เอเชีย จำกัด. (2552). ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552.

ตรวจสอบเพิ่มเติมที่ www.airasia.com

3. การเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยได้รวบรวมสรุปเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประชาชน และนักท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดพัทลุงมีความพร้อมด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มหกรรม เทศกาล และวิถีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งในขณะนี้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพัทลุง ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวไปแล้วบางส่วน แต่แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ยังไม่ได้พัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว จะต้องมีการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง การปรับปรุงภูมิทัศน์ และรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดอยู่เสมอ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เสื่อมโทรม แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไข และกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยววนั้น

2) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ต้องรักษาให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์แบบดั้งเดิมมีความสวยงามทางประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม และรักษาให้อยู่ในสภาพเดิมได้นานที่สุด กลมกลืน และทรงคุณค่า

2. ด้านการบริหารจัดการ

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่

ภาครัฐ ประชาชน และนักท่องเที่ยว พบว่า ประเด็นเร่งด่วนที่ควรเร่งดำเนินการ คือ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงในสื่อหลากหลายประเภท เพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม และประชาสัมพันธ์ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักแล้ว และแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก เพื่อนำเสนอเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่แตกต่าง และหลากหลาย เข้ามาเยี่ยมชม นอกจากนั้นยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการด้านต่าง ๆ เช่น

- 1) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็นไม่มากไม่น้อยเกินไป
- 2) มีการจัดการด้านข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้พร้อม ถูกต้อง และเพียงพอ เช่น เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์
- 3) ป้ายบอกทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเที่ยงตรงชัดเจน มีเอกลักษณ์กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ถนน การคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย
- 4) ด้านบุคลากร สิ่งที่ต้องพัฒนาเร่งด่วน คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง และเพื่อให้สามารถนำความรู้นั้นไปเผยแพร่ต่อให้กับชาวบ้านในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชาวบ้าน และ นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง และให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีการปลูกฝังให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยการฝึกอบรมให้เป็นเป็นภาคีภาคท้องถิ่น ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

3.ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และกระบวนการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประชาชน และนักท่องเที่ยว พบว่า การจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เพื่อสร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน และการอบรมธรรมะแก่ประชาชนของวัดป่าลิไลยก์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางวัดได้จัดขึ้นตลอดทั้งปี และมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากทั่วประเทศ และเป็นการจัดกิจกรรมที่สามารถแบ่งตามความสนใจของแต่ละกลุ่มคน คือ ตั้งแต่ระดับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ถึงระดับประชาชนทั่วไป ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งได้มีการสอดแทรกกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนขึ้นมาด้วย เนื่องจากวัดป่าลิไลยก์ตั้งอยู่ริมทะเลสาบลำปำ นอกจากนั้นยังสามารถเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเพิ่มขึ้นสำหรับวัดยางงาม วัดวัง และวังเจ้าเมืองพัทลุง เนื่องจากทั้ง 2 วัด และ 1 วัง ตั้งอยู่ริมคลองลำปำ จึงสามารถเสริมกิจกรรมทางน้ำ เช่น การพายเรือยาง

พายเรือแจว พายเรือคายัค/แคนู เพื่อชมทัศนียภาพ 2 ฝั่งคลอง และวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น และเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี โดยให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้บรรยายในการเยี่ยมชม และทำกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมดังกล่าว ในหน้าที่มัคคุเทศก์น้อย หรือ มัคคุเทศก์เยาวชน เพื่อปลูกจิตสำนึกการหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และฝึกให้เยาวชนกล้าแสดงออก และรักบ้านเกิดด้วย

4.ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประชาชน และนักท่องเที่ยว พบว่า ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการรับทราบปัญหา การประชุมระดมสมอง การวางแผนและการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา การประเมินผลของปัญหา แต่สิ่งที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้กับประชาชนและชุมชนก่อน เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และไม่ทำลายศิลปวัฒนธรรมทั้งที่รู้ และไม่รู้ก็ตาม นอกจากนั้นชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดบริการท่องเที่ยว เช่น ชาวบ้านเป็นเจ้าของบริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก มัคคุเทศก์ และชุมชนจะต้องมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน เพื่อให้คงอยู่ไปจนถึงรุ่นลูกหลานในสภาพเดิมและสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อรักษาไว้ให้เป็นสมบัติอันทรงคุณค่าของชุมชน โดยมีภาครัฐเป็นผู้ให้คำแนะนำ และให้ความรู้ด้านวิชาการอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม คือ เจ้าอาวาสวัด 4 รูป และผู้ดูแลวังเจ้าเมืองพัทลุง 1 คน นายหนังตะลุง 1 คน ครูมโนรา 1 คน รวม 7 ท่าน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 2 คน คือ ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง และวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวแทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ จำนวน 2 คน คือ นักพัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองพัทลุง และ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ในช่วงเวลาที่มีการศึกษา จำนวน 5 แห่ง ๆ ละ 20 คน จำนวน 100 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 111 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้เครื่องมือวิจัยต่าง ๆ ได้แก่ แบบสำรวจรายการสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Facility Checklist) แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ แบบสัมภาษณ์ตัวแทนประชาชน และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว โดยการนำข้อมูลจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา และนำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS version 10.0 เพื่อหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสรุปความพร้อมด้านกายภาพได้ดังนี้ 1) ด้านสภาพการเข้าถึง พบว่าถนนสายหลักที่ใช้เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกสบาย แต่ยังมีขาดป้ายบอกทาง และป้ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีป้ายบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประวัติความเป็นมา มีระบบสาธารณูปโภคและลานจอดรถ แต่ยังมีขาดป้ายสื่อความหมาย ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก 3) ด้านสภาพอนามัย และความปลอดภัยต่อร่างกายและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว พบว่า ในแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดวางถังขยะไว้เป็นจุด ๆ มีห้องน้ำไว้บริการตามสมควร มีสถานือนาмаัยตำบลลำปำ และ สถานีตำรวจตำบลลำปำ ตั้งอยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 1 กิโลเมตร 4) ด้านการ

ให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีเอกสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 5) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว นอกเหนือจากความงามและโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทัศนียภาพที่สวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัดวัง วัดยางงาม และวังเจ้าเมืองพัทลุง เนื่องจากตั้งอยู่ริมฝั่งคลองลำปำ นอกจากนั้นวัดป่าลิไลยก์ยังเป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมทะเลสาบลำปำ และมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ มีทัศนียภาพที่สวยงามและเขียวสงบ ส่วนในแง่ของความพร้อมด้านคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรม สรุปได้ว่า 1) ด้านความสวยงาม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามทั้งด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพจิตรกรรมฝาผนัง คือ วัดวัง วัดวิหารเบิก และวัดยางงาม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม ด้านสถาปัตยกรรม และประติมากรรม คือ วัดป่าลิไลยก์ และวังเจ้าเมืองพัทลุง ปัญหาที่พบ คือ เสาदानนอกอุโบสถวัดยางงามมีการหลุดลอกของลายปูนปั้น ผนังอุโบสถวัดวิหารเบิกมีรอยแตกร้าว ใบระกา บริเวณรอบ ๆ กำแพงแก้วของวัดป่าลิไลยก์ชำรุด และลายลวดลายปูนปั้นส่วนวังเจ้าเมืองพัทลุงทั้งวังเก่า และวังใหม่ และวัดวัง ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว 2) ด้านการดูแลรักษาและการอนุรักษ์ เนื่องจากมีการสูญหายของโบราณวัตถุในหลายวัดในจังหวัดพัทลุง ดังนั้นในการเยี่ยมชมแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวต้องขอกุญแจจากเจ้าอาวาส ยกเว้นวังเจ้าเมืองพัทลุง ส่วนการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นหน้าที่หลักของกรมศิลปากร ผู้สนใจสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากสื่อต่าง ๆ และสอบถามได้จากผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพอสมควร โดยเฉพาะชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงวัดวิหารเบิก และวัดยางงาม ส่วนวัดวัง วังเจ้าเมืองพัทลุง และวัดป่าลิไลยก์ ชาวบ้านมีความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับวัดค่อนข้างน้อย

2. ความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สรุปความคิดเห็นของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ต้องการให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐต้องปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ และต้องมีมาตรการป้องกันการโจรกรรมโบราณวัตถุ ส่วนข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีไม่เพียงพอ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องและครอบคลุมทุกกลุ่ม และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะมีไม่เพียงพอ

2.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า นักท่องเที่ยวหลักของจังหวัดพัทลุงเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมา เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล มหกรรม ประเพณี ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม มีจำนวนน้อยที่สุด สาเหตุหลักเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและขาดความต่อเนื่อง ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ด้านบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยตรง

2.3 กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21 ถึง 30 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีอาชีพเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา และเป็นผู้ไม่มีรายได้ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวโดยคำแนะนำของเพื่อน และเป็นนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาใน 14 จังหวัดภาคใต้ 2) ด้านความมีชื่อเสียงของทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีชื่อเสียงมากที่สุด และแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงรองลงมา คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่น และทรัพยากรด้านประเพณี มหกรรม เทศกาล การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ส่วนทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมีชื่อเสียงน้อยที่สุด แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ วัดป่าลิไลยก์ 3) ด้านการให้ความรู้และข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลในทุกแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ มีเส้นทางศึกษาศิลปวัฒนธรรม มีป้ายให้ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 4) ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการมีแผนที่บอกเส้นทางเดินเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้หลงทาง ต้องการความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย และจากภัยธรรมชาติ 5) ด้านข้อจำกัดในการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวไม่สะดวกใจที่จะต้องขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทุกครั้ง 6) ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า สภาพถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสะดวกสบาย แต่ขาดป้ายบอกทาง ส่วนที่พักแรม และร้านอาหาร บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวมีจำนวนเพียงพอ ราคาเหมาะสม และหลากหลาย มีความสะอาดปลอดภัย แต่ร้านขายของที่ระลึกมีน้อย 7) ด้านความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวหลังจากที่ได้สัมผัสด้วยตนเอง พบว่า นักท่องเที่ยวมีความประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด อันดับรองลงมา คือ ประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้าน ส่วนทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในระดับน้อยที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ความพร้อมด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ยังขาดปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ยังขาดป้ายบอกทางสู่แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอ การให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวยังไปสมบุรณ์นัก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจเดินทางมา

ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของ บุปผา วงษ์พันธุ์ทา (2544) ที่กล่าวว่า ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ ชันยา นวลละออง (2547) ที่กล่าวว่าปัญหาหลักของการท่องเที่ยว คือโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีไม่เพียงพอ

จากการศึกษาด้านความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พบว่า ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวต้องการให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น เพราะแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง มีเอกลักษณ์โดดเด่น สวยงาม แต่ยังขาดปัจจัยพื้นฐานสนับสนุน และประกอบกับงบประมาณในการบริหารจัดการมีไม่เพียงพอ รวมถึงกำลังเจ้าหน้าที่ในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีจำนวนไม่เพียงพอ และเจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยตรง จึงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาภรณ์ หาญทอง (2543) กล่าวว่า อุปสรรคที่สำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ งบประมาณที่ไม่เพียงพอและมีอยู่จำกัด จำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับงาน และขนาดของพื้นที่ในความรับผิดชอบ ซึ่งจังหวัดพัทลุงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจำนวนมาก กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีบุคลากร และงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และยังสอดคล้องกับ โครงการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง, ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง (2549) ที่มีโครงการฝึกอบรมบุคลากรทางการท่องเที่ยว และเพิ่มจำนวนบุคลากรด้วย

จากการศึกษา พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงโดดเด่นของจังหวัดพัทลุงเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่น และทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548) ที่พบว่า จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง 2 แห่ง คือ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และหาดแสนสุขลำปำ และหลังจากที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยวและสัมผัสยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองแล้ว พบว่า นักท่องเที่ยวยังคงมีความประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประเพณี เทศกาล มหกรรม การแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นเป็นอันดับรองลงมา และนักท่องเที่ยวมีความประทับใจทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมน้อยที่สุด แต่จะสังเกตได้ว่าหลังจากที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมแล้ว ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชนที่อาศัยใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น
- 2) ควรจัดงบประมาณสนับสนุนปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์ และสร้างกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว แต่ไม่แปลกแยกและแปลกปลอมกับโบราณสถาน
- 3) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
- 4) ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 5) ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อปลูกจิตสำนึกรัก และหวงแหนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแก่เยาวชน เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้สืบทอดไปยังชนรุ่นหลังโดยไม่ผิดเพี้ยน

1.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

- 1) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ควรมีการผลักดันเพื่อจัดทำป้ายบอกทางสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงให้มากขึ้น โดยเฉพาะป้ายบอกทางไปวัดยางงาม และวัดวิหารเบิก
- 2) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ควรเร่งประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวตามความจำเป็น และเหมาะสม
- 3) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ควรเร่งประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในทุกช่องทาง ทุกระดับ อย่างทั่วถึงกับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
- 4) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ควรประสานขอความร่วมมือกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง และสถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุงเพื่อเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว และเร่งหามาตรการป้องกันการสูญหายของโบราณวัตถุ
- 5) ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง ควรถ่ายทอดความรู้

ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแก่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และสถานศึกษาในท้องถิ่น เพื่อที่บุคคลเหล่านั้นจะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับชาวบ้านได้

- 6) เทศบาลเมืองพัทลุง และองค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ ควรร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ชาวบ้านกล้าแสดงความคิดเห็น และเป็นการระดมสมองในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง และสามารถปลูกฝังให้ชาวบ้าน และเยาวชน มีความรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงในทศวรรษหน้า เนื่องจากจังหวัดพัทลุงยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกมากที่ค้นพบแล้วแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและประชาสัมพันธ์
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบครบวงจรของจังหวัดพัทลุง เนื่องจากจังหวัดพัทลุงยังไม่มีภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจนนัก
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกซ้ำซากจำเจ จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมอื่นขึ้นมาเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
4. ควรศึกษาถึงผลกระทบต่อการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง จากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะจังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ติดกับจังหวัดสงขลาอาจได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบได้



บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). *โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศภาคใต้*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2540). *การวางแผนการท่องเที่ยว สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2541). *โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ภาคใต้ตอนบน*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2545). *การศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ ตรัง สตูล และพัทลุง*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. *รายได้จากการท่องเที่ยว*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก www2.tat.or.th/tat_branch
- _____. (2548). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2551, จาก www.tat.or.th/stat/download/tst/317
- _____. (2551). *รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย*. ออนไลน์. กรุงเทพฯ: สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม 2551, จาก <http://www.tat.or.th/thai/province>
- _____. (2551). *สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคใต้-จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2545 - 2549*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2549). *ตารางเดินรถไฟสายใต้*. ออนไลน์. สืบค้นจาก <http://www.railway.co.th/ticketchoosestation.sgo.asp>.
- การแสดงพื้นบ้านมโนรา. (2551). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2551. จาก www.thaitambon.com
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *ศาสนาและวัฒนธรรมไทย*. คณะอนุกรรมการการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: มูลนิธิซีเมนต์ไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2551). *คู่มือประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2551, จาก http://www.tourism.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=2473&Itemid=177
- กรมศิลปากร. (2536). *ประวัติความเป็นมาจังหวัดพัทลุง*. พัทลุง: ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2543). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดพัทลุง*. กรุงเทพฯ: เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนพรรษา 6 รอบ. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรมศิลปากร.

- กนกวรรณ แสนเมือง. (2548). แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กอบกุล สามัคคี และ อมรรัตน์ วิถีสวัสดิ์. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและประชาชนในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: วารสารภูมิศาสตร์ 28(3) : 51. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2522). สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). หลักรัฐธรรมนูญวิวัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทรามการพิมพ์จำกัด.
- จังหวัดพัทลุง. (2548). แผนพัฒนาราชการ 4 ปี จังหวัดพัทลุง. พัทลุง: ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2549). ประวัติความเป็นมา. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2549, จาก <http://radiothailand.prd.go.th/phatthalung/muangphatthalung.html>
- _____. (2549). สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2549, จาก www.muangluang.com
- _____. (2549). รูปดวงตราประจำจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp8/ptl/ptl101.html>
- _____. (2549). โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดต่างๆ และสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.phatlung.com/oldplace/watkhen.php>
- _____. (2549). สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.thaitourzone.com/south/pattalung/hadhappy.htm>
- _____. (2549). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพัทลุง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon>
- _____. (2551). ประเพณี การละเล่น และเทศกาล. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551, จาก <http://intranet.m-culture.go.th/patthalung/data5.asp#4>
- _____. (2551). ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดพัทลุง. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://www.phatthalung.go.th/location.php>.
- _____. (2551). ประเพณีลากพระ(ชักพระ). สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2551, จาก www.tour.co.th.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2538). วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชนิตา ครูจิรานุวัฒน์. (2546). เจตคติของผู้ประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบท
ในเขตภาคกลางของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540, มกราคม - เมษายน). วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเปิดมิติ
ใหม่ของการท่องเที่ยว. วารสารวิถีทรรศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
ทำวิจัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2530). ประวัติวัดวังจังหวัดพัทลุง. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. พัทลุง:
ถ่ายเอกสาร.
- ณชพงศ์ จันจุฬา. (2548, ธันวาคม 2548 – มีนาคม 2549). ศักยภาพของชุมชนเกาะศรีบอยา
ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำนานาชาติปากแม่น้ำกระบี่.
สงขลา: วารสารหาดใหญ่วิชาการ. 3(6) : ถ่ายเอกสาร.
- ดวงดา จันทรสว่าง. (2549). ทศนคติของนักท่องเที่ยวไทยต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในจังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธิดา สุบรรณาจ. (2544). การพัฒนาโปรแกรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อ
ส่งเสริมความตระหนักในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของ อำเภอท่าตูม จังหวัด
สุรินทร์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. ปรินญาณิพนธ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธัญญา นวลละออง. (2547). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัด
ปทุมธานี. ปรินญาณิพนธ์. (การวางแผนเมือง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม จารุมณี. (2535). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:
ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยงานพิเศษ. กรมการฝึกหัดครู.
- นิยวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคม และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (ม.ป.ป.). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- บุปผา วงษ์พันธุ์ทา. (2544). การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ค้นคว้าอิสระ. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2537). วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประหยัด ตะคอนรัมย์. (2544). แนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย. กรุงเทพฯ:

- พยอม ธรรมบุตร. (2545). แบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว. (เอกสารประกอบการสอน)
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (ม.ป.ป.). หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. (เอกสารประกอบการสอน).
 กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2549). การละเล่นพื้นบ้าน : บทความประกอบการสัมมนาเรื่อง ทักษิณ
 คดี แนวคิดในการศึกษาและพัฒนา. ที่พรรคศรีวัฒนธรรม. สงขลา: สถาบันทักษิณคดี
 ศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์
 หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 6.
- มณีวรรณ พุทธเสถียร. (2548). ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาการ
 ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. สารนิพนธ์
 วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ : ธนาคาร
 ไทยพาณิชย์.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2544). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและ
 การจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่: โครงการ BRT, โรงพิมพ์นพบุรีการพิมพ์.
- รชพร จันทรสว่าง. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. เอกสารชุดฝึกอบรม
 ทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ:
 สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รสิกา อังกูร และคณะ. (2544). ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่
 พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมาธิราช
- _____. (2547). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). ศัพท์บัญญัติ Ecotourism. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เอกสาร
 ประกอบการสัมมนา. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2545). หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ:
 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เอกสารประกอบการบรรยาย. ถ่ายเอกสาร.
- วัชณพันธ์ วิณิชชาภิวงศ์. (2543). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยาน
 แห่งชาติภูกระดึง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (นโยบายและการจัดการทรัพยากรและ

- สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณ วลัยวนิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.
- พิมพ์ครั้งที่ 2. ฉบับปรับปรุง และแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- วิเรชา กาญจนศิริ. (2546, ตุลาคม). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในกรุงเทพมหานครและกรุงเทพมหานครปรีเดอส์เบิร์ก สหพันธรัฐรัสเซีย. วารสารภูมิศาสตร์ กรุงเทพฯ: 28(2) : 38-50 สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2530, เมษายน – มิถุนายน). ปีการท่องเที่ยว เราเดินทางแล้วหรือ. วารสารเมืองโบราณ. กรุงเทพฯ: 13(22) : 8-10
- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดพัทลุง. (2549). แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง.พัทลุง: ถ่ายเอกสาร.
- สร้อยดี อาสาธรพกิจ. (2542). การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน. สารนิพนธ์. กรุงเทพฯ:
- สามารถ จันทรรุ่ง. (2533). วัฒนธรรมก้าวไปกับการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ:
- กระทรวงศึกษาธิการสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- สาวิตรี พิณพวงศ์. (2543). โบราณสถานกับการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- สายการบินไทย. (2552). เส้นทางบินกรุงเทพฯ-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2552, จาก www.thaiair.com
- สายการบินไทยแอร์เอเชีย. (2552). เส้นทางบินกรุงเทพฯ-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ และ กรุงเทพฯ-นครศรีธรรมราช-กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2552, จาก www.airasia.com.
- สายการบินนกแอร์. (2552). เส้นทางบินกรุงเทพฯ-หาดใหญ่-กรุงเทพฯ เส้นทางบินกรุงเทพฯ-ตรัง-กรุงเทพฯ และ กรุงเทพฯ-นครศรีธรรมราช-กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2552, จาก www.nokair.com.
- สุภาพรณ์ หาญทอง. (2543). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง. ภาคนิพนธ์.
- กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. คณะพัฒนาสังคม. ถ่ายเอกสาร.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2549) การศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นไทย : วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์พิเศษของแต่ละภูมิภาค ณ. สถาบันทักษิณคดีศึกษา. ที่ทรงคนวัฒนธรรม. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ. สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- เสรี วังสไพจิตร. (2534). วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของโลกและของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.

- เสาวภา ไพทยวัฒน์. (2538). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา*
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2551). *เชียงใหม่: ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. ออนไลน์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549*. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานทะเบียนราษฎรจังหวัดพัทลุง. (2548). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2550,
จาก www.phatlung.com/auphur/muang.phi.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสถาบันทรัพยากรชายฝั่ง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2547). *การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : การพัฒนา
เครือข่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น*.
กรุงเทพฯ:
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2551). *ประเพณีและการละเล่นจังหวัดพัทลุง*. ออนไลน์.
สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://www.intranet.m-culture.go.th/>
- สันติสุข กฤษดากร. (2541). *การศึกษาเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้าน ศิลปกรรม
พื้นบ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุชาติ พวงสำลี. (2536, พฤษภาคม– สิงหาคม). *วารสารนิเวศวิทยา* กรุงเทพฯ: 20(2)
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา จำรูญศิริ. (2546). *การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และ
วัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลหนองบัว อำเภอกงหรา จังหวัดเลย*. ปรินท์. เลย:
สถาบันราชภัฏเลย. ถ่ายเอกสาร.
- อภัย นาคคง. (2543, มกราคม). *ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนชนบทกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*.
เอกสารประกอบการเสวนา : วัฒนธรรมในชุมชนชนบทกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.
กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี สำนักศิลปวัฒนธรรม. ถ่ายเอกสาร.
- อาทิตยา พิเชษฐพันธ์. (2548). *ความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่*. สารนิพนธ์. วท.ม. (การวางแผนและ
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่าย
เอกสาร.
- อุดม บัวศรี. (2538, มกราคม – เมษายน). *การท่องเที่ยวกับกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง*.
วารสารศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง. 3(1) ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อำนวย ไหญ่ยิ่ง. (2542). การศึกษาพัฒนาธรรมชาติชุมชนบ้านโป่งเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
เกษตรเชิงนิเวศ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ปรินิพนธ์.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ถ่ายเอกสาร.

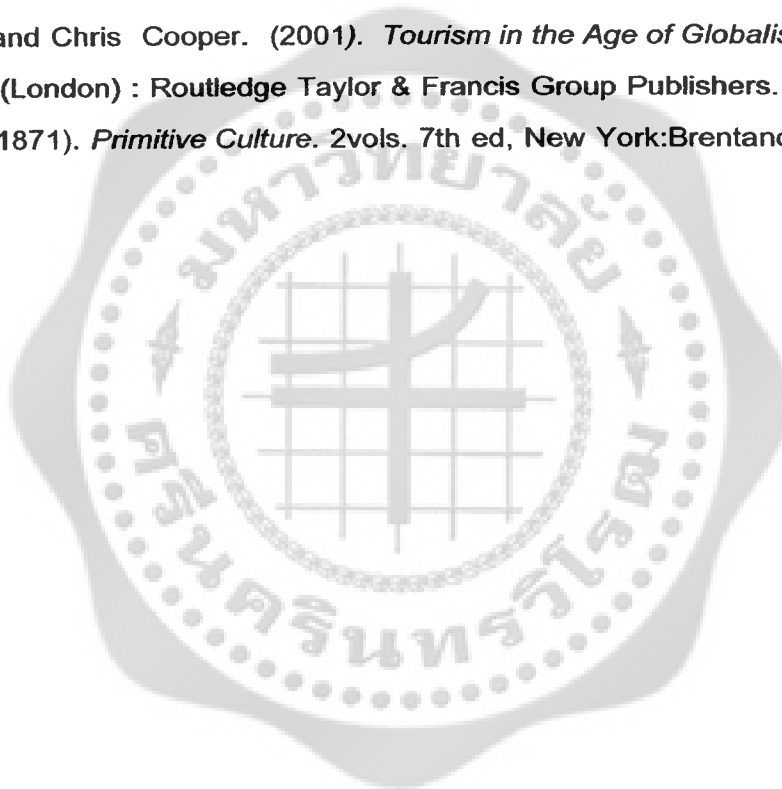
Dowling, R.K (2003). *"Plan for the development of region ecotourism: theory and practice"* in C.M. Hall, J. Jenkins and G. Kearsley, *Tourism Planning and Policy in Australia and New Zealand; cases, Issues and Practice*, Sydney: Irwin Publishers.

John Swarbrooke. (2002). *The Development and management of Visitor Attraction-2nd Edition*. Woburn (MA): Butterworth-Heinemann Publication.

Pearce; et.al. (1990). *Sustainable Development Economic and Environment in the third World*. Aldershot, London (Earthscan), Hants England: Edward Elgar Publication.

Salah Wahab and Chris Cooper. (2001). *Tourism in the Age of Globalisation*.
England(London) : Routledge Taylor & Francis Group Publishers.

Edward Tylor. (1871). *Primitive Culture*. 2vols. 7th ed, New York:Brentano's







รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

- | | |
|--|---|
| 1. รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ | อาจารย์สังกัดคณะศิลปกรรม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ |
| 2. อาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา | อาจารย์สังกัดสำนักทดสอบและประเมินผล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ |
| 3. นางวรรณิ์ ชูลาน | เจ้าหน้าที่นโยบายและแผนงาน
ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ
จังหวัดพัทลุง |



ภาคผนวก ข
แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว



**แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพ
ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**

=====

แบบตรวจสอบความพร้อมด้านกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางวิชาการเพื่อนำไปใช้ประกอบในการทำปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลของการวิจัย และนำไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลทางวิชาการในภาพรวมเท่านั้น

หัวข้อ	สภาพ
1. ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว 1.1 สภาพการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 1.1.1 ป้ายบอกทางสู่แหล่งท่องเที่ยว 1.1.2 สภาพถนน และเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยว	
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 1.2.1 ไฟฟ้า 1.2.2 น้ำประปา 1.2.3 ตู้โทรศัพท์ 1.2.4 ห้องสุขา 1.2.5 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม 1.2.6 ร้านขายของที่ระลึก 1.2.7 ลานจอดรถ 1.2.8 ที่นั่งพักของนักท่องเที่ยว 1.2.9 ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว 1.2.10 มีป้ายให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 1.2.11 มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 1.2.12 มีแผนพับข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแจกให้นักท่องเที่ยว	
1.3 สุขภาพ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 1.3.1 การกำจัดขยะ และสิ่งปฏิกูล 1.3.2 โรงพยาบาล 1.3.3 สถานีตำรวจ	

1.3.4 อาสาสมัครชาวบ้านประจำหมู่บ้าน 1.3.5 หน่วยกู้ภัยสาธารณะ	
1.4 ความหลากหลายของกิจกรรมอื่นๆ ที่สามารถทำในแหล่งท่องเที่ยวได้	
2. ความพร้อมด้านคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว (วัด วัง) 2.1 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนัง และอื่น ๆ) 2.1.1 อุโบสถ 2.1.2 วิหาร 2.1.3 เจดีย์ 2.1.4 พระพุทธรูป – พระประธาน 2.1.5 อื่นๆ	
2.2 ความสมบูรณ์ของศิลปวัฒนธรรม 2.2.1 อุโบสถ 2.2.2 วิหาร 2.2.3 เจดีย์ 2.2.4 พระพุทธรูป - พระประธาน 2.2.5 บริเวณโดยรอบ	
2.3 การสืบสานและการดูแลรักษา และอนุรักษ์ เพื่อเป็นมรดกสืบทอด 2.3.1 การดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด 2.3.2 การบูรณะซ่อมแซมอย่างถูกต้องเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 2.3.3 การบอกเล่าและให้ความรู้กับคนรุ่นหลัง	
2. ความพร้อมด้านคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมของประเพณี การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน) 2.1 ความงดงามทางวัฒนธรรมของประเพณี การละเล่น และการแสดงพื้นบ้าน ในแง่ของภูมิปัญญา วิถีชีวิต 2.1.1 ประเพณีแข่งโพนชักพระ 2.1.2 ประเพณีชิงเปรต (วันสารทเดือนสิบ) 2.1.3 การละเล่นชั้ดตัม	

2.1.4 การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง 2.1.5 การแสดงพื้นบ้านมโนรา	
2.2 ความสมบูรณ์ของศิลปวัฒนธรรม 2.2.1 ประเพณีแข่งโพนชกพระ 2.2.2 ประเพณีชิงเปรต (วันสารทเดือนสิบ) 2.2.3 การละเล่นชั้ดตัม 2.2.4 การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง 2.2.5 การแสดงพื้นบ้านมโนรา	
2.3 การสืบสานและการดูแลรักษา และอนุรักษ์ เพื่อเป็นมรดก สืบทอด 2.3.1 การดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพเดิมยาวนานที่สุด 2.3.2 การบูรณะซ่อมแซมอย่างถูกต้องเหมาะสมจาก ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 2.3.3 การบอกเล่าและให้ความรู้กับคนรุ่นหลัง	



**แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง (เจ้าอาวาสวัด ผู้ดูแลวัง นายหนังตะลุง ครูมโนรา)**

=====

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางวิชาการเพื่อนำไปใช้ประกอบในการทำ
ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลของการวิจัย ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่ง
ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง การเก็บข้อมูล
ในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับ และนำไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลทางวิชาการในภาพรวมเท่านั้น

สัมภาษณ์ที่.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ผู้จัดบันทึกคำให้สัมภาษณ์.....

ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี อาชีพ

การศึกษา

ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาทำงาน.....ปี

สถานภาพครอบครัว โสด สมรส มีบุตร คน

สัมภาษณ์ในประเด็นต่อไปนี้

1. การพัฒนาวัด และวัง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

-ท่านต้องการให้มีคนเข้ามาเที่ยวในวัด/วัง หรือไม่

.....

-ท่านต้องการให้มีคนเข้ามาเที่ยวในวัด/วัง มากน้อยแค่ไหน.....

.....

-ท่านต้องการที่จะพัฒนาวัด/วัง เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

.....

-ท่านคิดว่าวัด/วัง มีจุดเด่นตรงไหนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวได้....

.....

-วัด/วัง มีกิจกรรมอะไรบ้างที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี.....

.....

2. ข้อจำกัด และผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในวัดและวัง
- ท่านคิดว่าจะต้องสร้างอะไรในวัด/วัง เพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว.....
 -
 - ท่านอยากให้มีการบูรณะซ่อมแซมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ฝาผนังในอุโบสถหรือไม่ อย่างไร
 -
 - ท่านคิดว่าหน่วยงานใดที่ควรเข้าร่วมมือกับวัด/วัง ในการจัดการการท่องเที่ยว.....
 -
3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม.....
4. ท่านคิดว่า วัด/วังของท่าน มีปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคอะไรบ้างต่อการพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....
-
5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง.....
-
-
-

☆☆ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
สิงหาคม 2551 ☆☆

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ



แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

=====

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางวิชาการเพื่อนำไปใช้ประกอบในการทำ
ปริญญาโทบริหารวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลของการวิจัย ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่ง
ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง การเก็บข้อมูล
ในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับ และนำไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลทางวิชาการในภาพรวมเท่านั้น

สัมภาษณ์ที่.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ผู้จัดบันทึกคำให้สัมภาษณ์.....

ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี อาชีพ

การศึกษา

ตำแหน่งปัจจุบันระยะการทำงาน.....ปี

สถานภาพครอบครัวโสดสมรสมีบุตรคน

คำถามในประเด็นดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต.....

.....
.....
.....

2. นโยบายและแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง.....

.....
.....
.....

3. ลักษณะโครงการ และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม จังหวัดพัทลุง.

.....

.....

.....

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

5. แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง.....

.....

.....

.....

6. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม.....

.....

.....

.....

☆☆ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
สิงหาคม 2551 ☆☆





แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

=====

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางวิชาการเพื่อนำไปใช้ประกอบในการทำ
ปริญญาโทบริหารวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
จังหวัดพัทลุง สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลของการวิจัย ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนร่วม
ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง การเก็บข้อมูลในครั้งนี้จะ
เก็บเป็นความลับ และนำไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลทางวิชาการในภาพรวมเท่านั้น

การสนทนากลุ่มที่.....

วันที่จัดการสนทนากลุ่ม.....

ผู้จัดบันทึก.....

ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล

อายุ ปี อาชีพ

การศึกษา

ตำแหน่งปัจจุบันระยะการทำงาน.....ปี

สถานภาพครอบครัวโสดสมรสมีบุตรคน

คำถามในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า วัด/วัง ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน มีจุดเด่น จุดด้อย
อะไรบ้าง.....

.....
.....

2. ท่านคิดว่า วัด/วัง ในชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ศิลปวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร.....

.....
.....

3. ท่านมีแนวทางเพื่อปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง.....
.....
.....
4. ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไรบ้าง.....
.....
.....
5. ท่านคิดว่ามีปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร.....
.....
.....

☆☆ ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
สิงหาคม 2551 ☆☆





**แบบสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
เชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**

=====

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทางวิชาการ เพื่อนำไปใช้ประกอบในการทำ
ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลของการวิจัย ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่ง
ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง การเก็บ
ข้อมูลในครั้งนี้จะเก็บเป็นความลับ และนำไปวิเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลทางวิชาการใน
ภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถามชุดนี้มีคำถามทั้งหมด 5 ตอน คือ

- | | |
|----------|--|
| ตอนที่ 1 | ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป |
| ตอนที่ 2 | ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพัทลุง |
| ตอนที่ 3 | ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง |
| ตอนที่ 4 | ความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมหลังที่ได้
สัมผัสด้วยตนเอง |
| ตอนที่ 5 | ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง |

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สำหรับเจ้าหน้าที่ ชุดที่...

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง (ข้อ 3 – 8)

- | | |
|---|---|
| 1. เพศ (โปรดระบุ) | 1)... |
| 2. อายุ (โปรดระบุ) | 2)... |
| 3. สถานภาพ | 3)... |
| ☐ 1) โสด | ☐ 2) สมรส |
| ☐ 3) แยกกันอยู่/หย่าร้าง | ☐ 4) ถึงแก่กรรม |
| 4. การศึกษา | 4)... |
| ☐ 1) ป.6 | ☐ 2) ม.3 |
| ☐ 3) ม.6 | ☐ 4) ปวช. |
| ☐ 5) ปวส. | ☐ 6) ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า |
| ☐ 7) สูงกว่าปริญญาตรี | |

5. อาชีพ

5)...

- ☐ 1) ค้าขาย
☐ 3) พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ 5) นักธุรกิจ

- ☐ 2) เกษตรกร
☐ 4) ข้าราชการ
☐ 6) นักเรียน/นักศึกษา

6. รายได้ต่อเดือนบาท

6)...

- ☐ 1) ไม่มีรายได้
☐ 3) 5,000 - 10000
☐ 5) 15,001 - 20,000

- ☐ 2) ต่ำกว่า 5,000 บาท
☐ 4) 10,001 - 15,000
☐ 6) มากกว่า 20,000

7. ท่านรู้จัก วัด/วัง แห่งนี้ได้อย่างไร

7)...

- ☐ 1) วิทยู โทรทัศน์
☐ 3) แผ่นพับส่งเสริมการท่องเที่ยว
☐ 5) โดยบังเอิญ

- ☐ 2) หนังสือพิมพ์
☐ 4) เพื่อนแนะนำ
☐ 6) อื่นๆ (ระบุ).....

8. ท่านเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากที่ใด

8)...

- ☐ 1) 14จังหวัดภาคใต้
☐ 3) ภาคกลาง
☐ 5) ภาคตะวันออก

- ☐ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
☐ 4) ภาคเหนือ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพัทลุง

คำชี้แจง ท่านคิดว่าทรัพยากรท่องเที่ยวต่อไปนี้มีชื่อเสียงระดับใด

จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง (ข้อ 9 – 45)

1. ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1.1 ท่านรู้จักแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย อ.ควนขนุน						9)...
2. หาดแสนสุขลำปำ อ.เมือง						10)...
3. ถ้ำคูหาสวรรค์ อ.เมือง						11)...
4. น้ำตกไพรวัลย์ อ.ศรีนครินทร์						12)...
5. บ่อน้ำร้อน อ.เขาชัยสน						13)...
6. อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า อ.ศรีบรรพต						14)....

1. ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1.2 ทำนุรู้จักแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. วัดวัง อ.เมือง						15)...
2. วัดป่าลิไลยก์ อ.เมือง						16)...
3. วัดวิหารเบิก อ.เมือง						17)...
4. วัดยางงาม อ.เมือง						18)...
5. วัดเจ้าเมืองพัทลุง อ.เมือง						19)...
6. วัดสุนทรวาส อ.ควนขนุน						20)...
7. วัดบ้านสวน อ.ควนขนุน						21)...
8. วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน						22)...
1.3 ทำนุรู้จักทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล มหกรรม และการละเล่น ของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. ประเพณีแข่งโพนชักพระ (ลากพระ)						23)...
2. ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (ชิงเปรต)						24)...
3. ประเพณีวันว่าง (สงกรานต์)						25)...
4. ประเพณีลอยแพ						26)...
5. ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์						27)...
6. การละเล่นชั้ดตัม						28)...
7. เทศกาลล่องเรือแล่นกทะเลน้อย						29)...
8. การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง						30)...
9. การแสดงพื้นบ้านมโนรา						31)...
10. งานวันอนุรักษ์มรดกไทย และมหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง						32)...

2. การให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
2.1 ท่านมีความคิดเห็นว่าสิ่งต่อไปนี้มีความจำเป็นต่อแหล่งท่องเที่ยวในระดับใด						
1. มีเจ้าหน้าที่ไว้คอยบริการข้อมูล						33)...
2. มีวิธีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วีดิทัศน์ มัลติมีเดีย เพาเวอร์พอยต์						34)...
3. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชมแหล่งท่องเที่ยว						35)...
4. มีสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ)						36)...
5. มีเส้นทางศึกษาศิลปวัฒนธรรม ป้ายให้ความรู้ที่ชัดเจน						37)...
6. มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว						38)...
3. การดูแลรักษาความปลอดภัยใน แหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.1 ท่านมีความคิดเห็นว่าในขณะที่ท่านกำลังท่องเที่ยวควรจะได้รับ การดูแลด้านความปลอดภัยในระดับใด						
1. มีแผนที่ ป้ายบอกสถานที่ไม่ให้หลง						39)...
2. มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย						40)...
3. มีความปลอดภัยจากสัตว์ป่า						41)...
4. มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ						42)...
5. มีป้ายเตือนภัย และแสดงเขตเสี่ยงภัย						43)...
4. ข้อจำกัดในแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
4.1 ท่านมีความคิดเห็นระดับใดเกี่ยวกับข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว						
1. ต้องขออนุญาตในการเข้าเยี่ยมชม						44)...
2. สามารถเข้าเยี่ยมชมได้ทุกฤดูกาล						45)...

**ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**

คำชี้แจง จงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ศิลปวัฒนธรรมตามความเข้าใจของท่าน จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง (ข้อ
46 – 61)

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.1 ท่านมีความเห็นในระดับใดต่อ สภาพสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว					
1. สภาพถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					46)...
2. ระบบไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยวใช้งานได้					47)...
3. ความสะอาดของน้ำประปาในแหล่งท่องเที่ยว					48)...
4. โทรศัพท์ในแหล่งท่องเที่ยวใช้งานได้					49)...
3.2 ท่านมีความเห็นในระดับใดต่อ ที่พักแรม ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว หรือใกล้เคียง					
1. มีหลากหลายให้เลือก					50)...
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ					51)...
3. ราคาเหมาะสม					52)...
4. มีปริมาณเพียงพอ					53)...
3.3 ท่านมีความเห็นในระดับใดต่อ ร้านอาหาร ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว หรือใกล้เคียง					
1. มีหลากหลายให้เลือก					54)...
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ					55)...
3. ราคาเหมาะสม					56)...
4. มีปริมาณเพียงพอ					57)...
3.4 ท่านมีความเห็นในระดับใดต่อ ร้านขายของที่ระลึก ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว หรือใกล้เคียง					
1. มีหลากหลายให้เลือก					58)...
2. สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ					59)...
3. ราคาเหมาะสม					60)...
4. มีปริมาณเพียงพอ					61)...

ตอนที่ 4 ความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หลังจากได้สัมผัสด้วยตนเอง

คำชี้แจง ท่านมีความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุงในระดับใด
จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง (ข้อ 62 - 85)

4. ความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
4.1 ท่านมีความประทับใจ ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย อ.ควนขนุน						62)...
2. หาดแสนสุขลำปำ อ.เมือง						63)...
3. ถ้ำคูหาสวรรค์ อ.เมือง						64)...
4. น้ำตกไพรวัลย์ อ.ศรีนครินทร์						65)...
5. บ่อน้ำร้อน อ.เขาชัยสน						66)...
6. อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า อ.ศรีบรรพต						67)....
4.2 ท่านมีความประทับใจแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. วัดวัง อ.เมือง						68)...
2. วัดป่าลิไลยก์ อ.เมือง						69)...
3. วัดวิหารเบิก อ.เมือง						70)...
4. วัดยางงาม อ.เมือง						71)...
5. วัดเจ้าเมืองพัทลุง อ.เมือง						72)...
6. วัดสุนทรวาส อ.ควนขนุน						73)...
7. วัดบ้านสวน อ.ควนขนุน						74)...
8. วัดเขียนบางแก้ว อ.เขาชัยสน						75)...
4.3 ท่านมีความประทับใจในทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล มหกรรม และการละเล่น ของจังหวัดพัทลุงในระดับใด						
1. ประเพณีแข่งโพนชักพระ (ลากพระ)						76)...
2. ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (ชิงเปรต)						77)...
3. ประเพณีวันว่าง (สงกรานต์)						78)...
4. ประเพณีลอยแพ						79)...
5. ประเพณีทอดผ้าป่าทิพย์						80)...
6. การละเล่นชั้ดตัม						81)...

4. ความประทับใจในทรัพยากรการ ท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
7. เทศกาลสงกรานต์ทะเลน้อย						82)...
8. การแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง						83)...
9. การแสดงพื้นบ้านมโนรา						84)...
10. งานวันอนุรักษ์มรดกไทย และ มหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง						85)...

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง (ข้อ 98 - 99)

5.1 ปัญหา และอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม 86)...

5.2 ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือ อุปสรรคต่างๆในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง 87)...

☆☆ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ : นางสาวนาภา ช่วยแก้ว☆☆



ลำนํ้าวัดป่าลิไลยก์

(ประพันธ์โดย ดร.มหาทวี - เจ้าอาวาสวัดฯ)

เที่ยววัดป่าฯ ได้อะไรไปมากมาย
มีสระใหญ่หลายสระปลาวายวน
ต้นไม้อันสอนธรรมแฝงธรรมะ
รูปปั้นงามน้ำตกสวยช่วยน้อมนำ

มีแง่มุมหลากหลายให้ฉัน
ริมฝั่งชลแนวถ้ำาศึกษาธรรม
ปราชญ์แห่งพระหล่อหลอมใจให้ชื่นจำ
บรรยายกาศเลิศล้ำป่าลิไลยก์





ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวธนาภา ช่วยแก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	26 กุมภาพันธ์ 2511
สถานที่เกิด	จังหวัดพัทลุง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	7/1-2-3 อุดมชัยอพาร์ทเมนต์ ซอยทินกร ดินแดง กรุงเทพฯ 10400
ตำแหน่งงานในปัจจุบัน	พนักงานบริษัทเอกชน ตำแหน่ง Events Supervisor
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท ทูริสโมเอเชีย จำกัด
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2533	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.- ภาษาฝรั่งเศส) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
พ.ศ.2546	ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ.2552	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ